

สถาบันระหว่างประเทศ
เพื่อการค้าและการพัฒนา

วิกฤตการณ์โลก

ผลกระทบต่ออุตสาหกรรม

อัญมณีและเครื่องประดับ

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา
International Institute for Trade and Development

2008

สารบัญ

หน้า

วิกฤตการเงินโลก ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

1.	การผลิตและการค้าในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลก	1
1.1	เพชร	1
1.2	พลอย	2
1.3	เครื่องประดับ	4
1.4	โลหะมีค่า	4
2.	การผลิตในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย	5
2.1	โครงสร้างการผลิต	6
2.2	โครงสร้างต้นทุนการผลิต	9
2.3	แหล่งวัตถุดิบ	10
3.	การค้าในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย	13
4.	ความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย	17
4.1	การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม	17
4.2	การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขัน	21
4.3	การวิเคราะห์ความสามารถในการปรับตัว	23
4.4	การวิเคราะห์การกำกับดูแลกิจการ	24
4.5	การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ	25
4.6	การวิเคราะห์ทางการเงิน	25
4.7	การวิเคราะห์ในระดับธุรกิจของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	35
5.	สถานการณ์ปัจจุบันในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลก	39
6.	สถานการณ์ปัจจุบันและผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินของโลกต่อ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในไทย	42
6.1	สถานการณ์ปัจจุบัน	42
6.2	ผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินโลก	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. ห่วงโซ่คุณค่าระดับโลกของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	49
8. ปัญหาสำคัญอื่นๆ ของอุตสาหกรรมนอกจากผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินโลก	54
8.1 กฎระเบียบและมาตรการทางการค้า	54
8.2 ปัญหาด้านแหล่งวัตถุดิบของพลอย	54
8.3 ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์	55
8.4 ปัญหาในด้านการค้าและการตลาด	56
8.5 ปัญหาด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	56
8.6 ปัญหาด้านการผลิต	56
8.7 ปัญหาด้านการบริหารจัดการ	57
8.8 ปัญหาด้านสภาพคล่องของผู้ประกอบการ	58
8.9 ปัญหาการเข้าถึงเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงของผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง	59
8.10 ปัญหาการสูญเสียความได้เปรียบในอุตสาหกรรมต้นน้ำ	59
8.11 ปัญหาของผู้ประกอบการเจียร์ในจังหวัดจันทบุรี	59
9. บทเรียนและโอกาสจากวิกฤตการณ์	60
10. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	61
10.1 มาตรการภาครัฐที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตฯ	61
10.2 มาตรการให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมที่ภาครัฐกำลังดำเนินการอยู่	64
11. บทสรุป	66
12. เอกสารอ้างอิง	67

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.	ผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกปี ค.ศ. 2008	69
ก.1	วิกฤตการณ์ซับไพรม์	69
ก.2	การส่งผ่านผลกระทบของปัญหาสินเชื่อซับไพรม์สู่ภาคการเงินของสหรัฐอเมริกา	69
ก.3	ผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกต่อภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกา	71
ก.4	ช่องทางการส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินไปยังประเทศอื่น	73
ก.5	การส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกจากสหรัฐอเมริกาไปภูมิภาคยุโรป	75
ก.6	การส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกจากสหรัฐอเมริกาไปภูมิภาคเอเชีย	88
ก.7	มาตรการของสหรัฐอเมริกาในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ	101
ก.8	มาตรการของยุโรปในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ	105
ก.9	มาตรการของเอเชียในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ	109
ก.10	มาตรการระดับนานาชาติในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ	112
ก.11	ข้อสรุปมาตรการในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ	114
ก.12	แนวโน้มการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกจากวิกฤตการณ์การเงินที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2008	116
ก.13	ผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกปี ค.ศ. 2008 ต่อไทย	120
ก.14	เอกสารอ้างอิง	127
ภาคผนวก ข.	จำนวนและลักษณะของบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่ได้รับผลกระทบด้านยอดขายจำแนกตามระดับความรุนแรงของผลกระทบ	130
ภาคผนวก ค.	สรุปประเด็นสัมมนาระดมสมอง	140

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	จำนวนโรงงานและแรงงานในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จำแนกตามประเภทโรงงาน	8
ตารางที่ 2	จำนวนสถานประกอบการอัญมณีและเครื่องประดับ จำแนกตามประเภทธุรกิจ	9
ตารางที่ 3	โครงสร้างต้นทุนการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับในปี ค.ศ. 1999	9
ตารางที่ 4	มูลค่าการส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทย แยกตามรายการสินค้า	14
ตารางที่ 5	สถิติการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไปตลาดหลัก	14
ตารางที่ 6	สถิติการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไปตลาดใหม่	17
ตารางที่ 7	ค่ามัธยฐานของอัตราส่วนสภาพคล่องของอุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ	26
ตารางที่ 8	อัตราส่วนสภาพคล่องของผู้ประกอบการอัญมณี จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)	27
ตารางที่ 9	อัตราส่วนสภาพคล่องของผู้ประกอบการเครื่องประดับ จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)	28
ตารางที่ 10	อัตราส่วนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ	28
ตารางที่ 11	อัตราส่วนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้ประกอบการอัญมณี จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)	29
ตารางที่ 12	อัตราส่วนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ เครื่องประดับ จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)	30
ตารางที่ 13	ค่ามัธยฐานของอัตราส่วนโครงสร้างเงินทุนของอุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ	31
ตารางที่ 14	อัตราส่วนโครงสร้างเงินทุนของผู้ประกอบการอัญมณี จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)	31
ตารางที่ 15	อัตราส่วนโครงสร้างเงินทุนของผู้ประกอบการเครื่องประดับ จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)	32

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 16	ค่ามัธยฐานของอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	33
ตารางที่ 17	อัตราการเติบโตของผู้ประกอบการอัญมณีจำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)	33
ตารางที่ 18	อัตราการเติบโตของผู้ประกอบการเครื่องประดับจำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)	34
ตารางที่ 19	ลักษณะทางธุรกิจที่ส่งผลให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งมากและกลยุทธ์ที่ธุรกิจใช้ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	37
ตารางที่ 20	ดัชนีการผลิตเครื่องเพชรพลอยและรูปพรรณ และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง	42
ภาคผนวก		
ตารางที่ ก.1	มูลค่าการตัดลดขนาดสินทรัพย์ของสถาบันการเงินสำหรับปี ค.ศ. 2007 - 2010	77
ตารางที่ ก.2	อัตราการเปลี่ยนแปลงในดัชนีราคาที่อยู่อาศัยของสหรัฐอเมริกาและประเทศในสหภาพยุโรป	79
ตารางที่ ก.3	การปรับตัวของดัชนีหลักทรัพย์สินในสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปเมื่อเลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย	83
ตารางที่ ก.4	ดัชนีหลักทรัพย์สินในสหภาพยุโรปเมื่อสิ้นปี ค.ศ. 2009	84
ตารางที่ ก.5	การขยายตัวของมูลค่าการส่งออกจากภูมิภาคยุโรปไปสหรัฐอเมริกา	86
ตารางที่ ก.6	อัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่องของระบบธนาคารในภูมิภาคเอเชีย	91
ตารางที่ ก.7	มูลค่าความเสียหายจากการลงทุนในหลักทรัพย์และกองทุนของเลแมนบราเดอร์สของประเทศในภูมิภาคเอเชีย	91
ตารางที่ ก.8	การตัดลดสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อซับไพรม์ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย	92
ตารางที่ ก.9	อัตราส่วนกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของประเทศในภูมิภาคเอเชีย	93
ตารางที่ ก.10	การปรับตัวของดัชนีหลักทรัพย์สินในภูมิภาคเอเชียเมื่อเลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย	94
ตารางที่ ก.11	การปรับตัวของดัชนีหลักทรัพย์สินในสหรัฐอเมริกาและภูมิภาคเอเชียปี ค.ศ. 2009	97

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ ก.12 การหดตัวของการส่งออกจากประเทศในภูมิภาคเอเชียไป สหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2009	98
ตารางที่ ก.13 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าของจีน	100
ตารางที่ ก.14 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของบางประเทศในสหภาพยุโรป	108
ตารางที่ ก.15 อัตราดอกเบี้ยนโยบายของประเทศในภูมิภาคเอเชีย	109
ตารางที่ ก.16 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของบางประเทศในภูมิภาคเอเชีย	111
ตารางที่ ก.17 ประเทศที่เข้าโครงการรับความช่วยเหลือด้านการเงินจาก IMF	114
ตารางที่ ก.18 สรุปมาตรการในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ	116
ตารางที่ ก.19 การคาดการณ์อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ในภูมิภาคเอเชีย	119
ตารางที่ ก.20 อัตราส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงของสถาบันการเงินในไทย	122
ตารางที่ ก.21 การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องและเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง	123

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1	3
สัดส่วนการส่งออกรัตนชาติ (นอกจากเพชร) และกึ่งรัตนชาติ ในตลาดโลกของผู้ส่งออกหลักในปี ค.ศ. 2008	
ภาพที่ 2	3
สัดส่วนการส่งออกรัตนชาติและกึ่งรัตนชาติที่ได้จากการสังเคราะห์ หรือทำขึ้นใหม่ในตลาดโลกของผู้ส่งออกหลักในปี ค.ศ. 2008	
ภาพที่ 3	5
แนวโน้มการนำเข้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก	
ภาพที่ 4	8
ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเปรียบเทียบกับ อุตสาหกรรมรวม	
ภาพที่ 5	10
แหล่งนำเข้าทองคำที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 6	11
แหล่งนำเข้าเงินที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 7	11
แหล่งนำเข้าทองคำขาวที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 8	12
แหล่งนำเข้าเพชรที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 9	12
แหล่งนำเข้าพลอยที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 10	13
การส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทย	
ภาพที่ 11	15
ตลาดส่งออกเพชรที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 12	15
ตลาดส่งออกพลอยที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 13	16
ตลาดส่งออกเครื่องประดับแท่งที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 14	16
ตลาดส่งออกเครื่องประดับเทียมที่สำคัญของไทย	
ภาพที่ 15	40
ดัชนีราคา IDEX ของเพชรที่เจียรไนแล้วในช่วง 24 เดือน	
ภาพที่ 16	53
ห่วงโซ่คุณค่าระดับโลกของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	
ภาคผนวก	
ภาพที่ ก.1	78
การขยายตัวของสินเชื่อในสหภาพยุโรป (คิดเป็นสัดส่วนต่อ GDP)	
ภาพที่ ก.2	80
Credit Default Swap ของประเทศในสหภาพยุโรป	
ภาพที่ ก.3	80
TED Spread ของยุโรป	
ภาพที่ ก.4	85
การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศและการลงทุนในหลักทรัพย์ ของภูมิภาคยุโรป	
ภาพที่ ก.5	90
TED Spread ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย	
ภาพที่ ก.6	90
TED Spread ของญี่ปุ่น	

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ ก.7	การเคลื่อนไหวของดัชนีหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชีย 95
ภาพที่ ก.8	การไหลเข้าของเงินลงทุนสุทธิในหลักทรัพย์ในเอเชียและดัชนีหลักทรัพย์ ของบางประเทศของกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ในภูมิภาคเอเชีย 96
ภาพที่ ก.9	เงินลงทุนในหลักทรัพย์สุทธิและดัชนีหลักทรัพย์ของญี่ปุ่น 97
ภาพที่ ก.10	TED Spread ของไทย 122

วิกฤตการเงินโลก ผลกระทบต่อ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมส่งออกในสิบอันดับแรกของไทยมาโดยตลอด และมีมูลค่าการส่งออกสูงเป็นอันดับที่ 3 ในปี ค.ศ. 2009 รวมถึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีการสร้างมูลค่าเพิ่มและการจ้างงานในระดับที่สูง อย่างไรก็ตาม อัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพิงการส่งออกสูง โดยมีสัดส่วนของผลผลิตที่ส่งออกกว่าร้อยละ 80 ของปริมาณผลผลิตทั้งหมด และมีตลาดส่งออกหลักได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ซึ่งล้วนได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินโลกปี ค.ศ. 2008 อย่างรุนแรง ประกอบกับการที่อัญมณีและเครื่องประดับเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ซึ่งมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่ำรายได้สูง จึงยากที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินโลกครั้งนี้ได้

ในบทนี้จะศึกษาผลกระทบของวิกฤตฯ ที่มีต่ออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย โดยจะเริ่มพิจารณาจากภาพรวมทางด้านการผลิตและการค้าของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลกและไทย ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม จากนั้นจะทำการสรุปสถานการณ์ของอุตสาหกรรมดังกล่าวในระดับโลกและในส่วนของไทย นับตั้งแต่เกิดวิกฤตเป็นต้นมา หลังจากนั้นจะกล่าวถึงปัญหาของอุตสาหกรรมนอกเหนือจากผลกระทบจากวิกฤตฯ ห่วงโซ่คุณค่าระดับโลกของอุตสาหกรรม บทเรียนและโอกาสที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตฯ และมาตรการให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมที่ภาครัฐกำลังดำเนินการอยู่

1. การผลิตและการค้าในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลก

หากพิจารณาถึงอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ เราจะสามารถแบ่งสินค้าในอุตสาหกรรมนี้ออกได้เป็น 4 ประเภทหลักๆ ได้แก่ เพชร พลอยและอัญมณีอื่นๆ เครื่องประดับ และโลหะมีค่า

1.1 เพชร

แหล่งแร่เพชรที่สำคัญของโลกได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา รัสเซีย และประเทศในแถบแอฟริกา ซึ่งประกอบด้วย บอสวานา คองโก แองโกลา นามิเบีย และแอฟริกาใต้

การค้าเพชรส่วนมากจะทำการซื้อขายผ่านช่องทาง Central Selling Organization (CSO) ซึ่งเป็นเครือข่ายของบริษัทเดอเบียร์ส (De Beers) โดยเดอเบียร์สเป็นบริษัทที่มีอิทธิพลสูงในธุรกิจเพชรของโลก จากการมีเหมืองเพชรเป็นของตนเองในแอฟริกาใต้และแคนาดา และการถือหุ้นเหมืองเพชรร่วมกับรัฐบาลของบอสวานาและนามิเบีย ซึ่งบริษัทเดอเบียร์สจะทำการขายเพชรผ่าน Diamond Trading Company (DTC) โดยปริมาณเพชรดิบที่ขายผ่าน DTC ของเดอเบียร์สนั้นคิดเป็นร้อยละ

40 ของมูลค่าเพชรที่ขายทั้งหมดในโลก ในอดีตช่วงก่อนปี ค.ศ. 2000 เดอเบียร์สเป็นผู้ผูกขาดในตลาดเพชร โดยมีมูลค่าเพชรที่ขายผ่าน DTC ถึงร้อยละ 80 อย่างไรก็ตาม นับจากทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา เดอเบียร์สประสบปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถผูกขาดตลาดเพชรได้อีกต่อไป เนื่องจากมีผู้ผลิตเพชรในรัสเซีย แคนาดา และออสเตรเลีย ขายเพชรผ่านช่องทางอื่น ซึ่งทำให้เดอเบียร์สตัดสินใจเปลี่ยนลักษณะการดำเนินธุรกิจจากอุตสาหกรรมที่ทำการควบคุมอุปทาน มาเป็นอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยอุปสงค์แทน

ศูนย์กลางการเจียระไนเพชรที่สำคัญ ได้แก่ อิสราเอล เบลเยียม อินเดีย และนิวยอร์ก ซึ่งแหล่งการเจียระไนเพชรที่สำคัญที่สุดคืออันทเวิร์ป (Antwerp) ในเบลเยียม โดยเพชรกว่าครึ่งหนึ่งของตลาดโลกจะผ่านไปยังอันทเวิร์ป ในส่วนของไทย จัดได้ว่าเป็นแหล่งเจียระไนเพชรที่สำคัญอีกแหล่งรองจาก 4 แหล่งที่ได้กล่าวมาในข้างต้น โดยไทยจะมีความชำนาญในการเจียระไนเพชรขนาดเล็ก

1.2 พลอย

พลอยประกอบไปด้วยแร่หลายชนิดและหลายสี โดยมีมูลค่าแตกต่างกันไปตามความหายาก คุณภาพ และความนิยม ซึ่งเราสามารถแบ่งพลอยออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

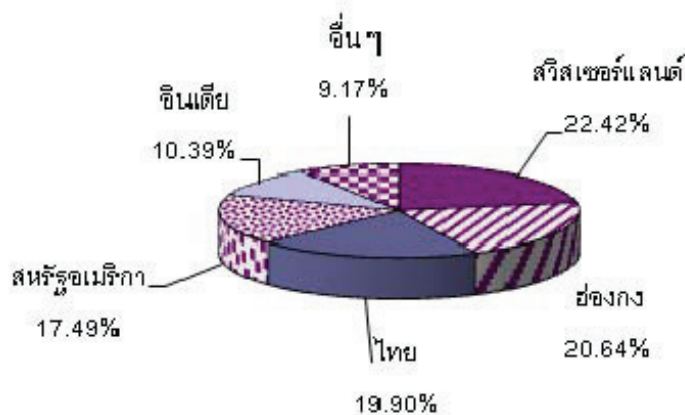
- พลอยเนื้อแข็ง (Precious stones) เช่น ทับทิม ไข่มุก
- พลอยเนื้ออ่อน (Semi precious stones) เช่น เพทาย โกเมน

โดยแหล่งพลอยดิบที่สำคัญในอดีต ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อเมริกาใต้ พม่า ศรีลังกา และไทย แต่ปัจจุบันแหล่งพลอยที่สำคัญคือประเทศในแถบแอฟริกา เนื่องจากพลอยในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการขุดออกมาใช้เป็นจำนวนมากแล้ว

ศูนย์กลางการปรับปรุงคุณภาพพลอยที่สำคัญที่สุดในโลก คือ ไทย โดยมีสหรัฐอเมริกา และอินเดียเป็นคู่แข่งที่สำคัญ ซึ่งสหรัฐอเมริกาจะเน้นการปรับปรุงพลอยโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วย

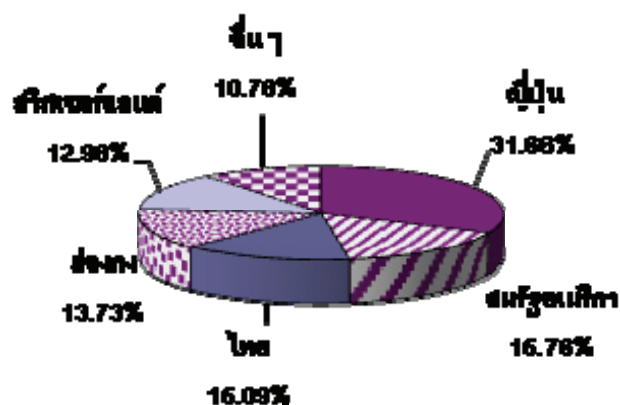
ภาพที่ 1 แสดงส่วนแบ่งตลาดรัตนชาติและกึ่งรัตนชาติของประเทศผู้ส่งออกหลัก และภาพที่ 2 แสดงส่วนแบ่งตลาดรัตนชาติและกึ่งรัตนชาติที่ได้จากการสังเคราะห์หรือทำขึ้นใหม่ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ไทยเป็นผู้ส่งออกที่สำคัญของรัตนชาติและกึ่งรัตนชาติทั้ง 2 ประเภท

ภาพที่ 1 สัดส่วนการส่งออกรัตนชาติ (นอกจากเพชร) และกึ่งรัตนชาติ
ในตลาดโลกของผู้ส่งออกหลักในปี ค.ศ. 2008

ที่มา: Global Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

ภาพที่ 2 สัดส่วนการส่งออกรัตนชาติและกึ่งรัตนชาติที่ได้จากการสังเคราะห์
หรือทำขึ้นใหม่ ในตลาดโลกของผู้ส่งออกหลักในปี ค.ศ. 2008

ที่มา: Global Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

1.3 เครื่องประดับ

อุตสาหกรรมเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมอัญมณี โดยผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมเครื่องประดับประกอบไปด้วย เครื่องประดับทอง เครื่องประดับเงิน เครื่องประดับจากโลหะอื่นๆ เช่น ทองคำขาว และเครื่องประดับเทียม โดยแหล่งผลิตและการค้าเครื่องประดับที่สำคัญของโลกส่วนมากจะอยู่ในสหภาพยุโรป เนื่องจากมีเทคโนโลยีระดับสูง และยังสามารถเปรียบเทียบในด้านการออกแบบ เช่น อิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ โดยมีฮ่องกง จีน และเกาหลีเป็นแหล่งในการผลิตเครื่องประดับเทียมที่สำคัญ

1.4 โลหะมีค่า

โลหะมีค่าประกอบไปด้วย ทองคำ เงิน ทองคำขาว และโลหะมีค่าอื่นๆ ซึ่งโลหะมีค่าที่สำคัญและมีมูลค่าการซื้อขายสูงสุดคือทองคำ เนื่องจากทองคำสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งในด้านการผลิตเครื่องประดับ และด้านการผลิตอื่นๆ อีกทั้งทองคำยังเป็นสินทรัพย์ที่คนนิยมซื้อขายหรือครอบครองเพื่อการออมและการลงทุน แหล่งทองคำหรือเหมืองทองคำที่สำคัญ ได้แก่ จีน แอฟริกาใต้ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา เปรู รัสเซีย อินโดนีเซีย และแคนาดา ตามลำดับ ในปี ค.ศ. 2007 มีการขุดเหมืองทองคำในเอเชียได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะในจีน และอินโดนีเซีย ซึ่งทำให้จีนกลายเป็นผู้ส่งออกทองคำอันดับ 1 ของโลกแทนแอฟริกาใต้

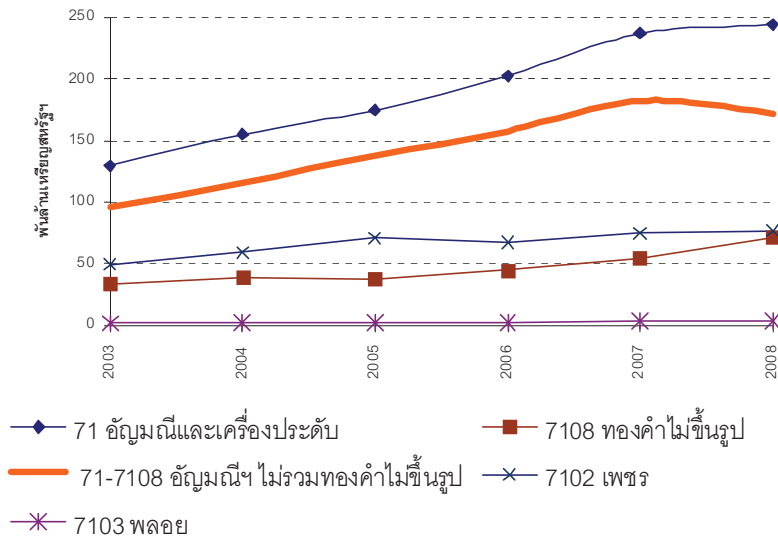
อุปทานของทองคำในตลาดโลกจะมาจาก 2 แหล่ง ได้แก่ ทองคำจากเหมืองทอง และจากการนำโลหะทองที่มีอยู่ในครอบครอง (Scrapped gold) กลับมาใช้ใหม่ (Recycle) จากรายงานของ GFMS (2008) พบว่า ร้อยละ 63 ของอุปทานทองคำในตลาดโลกมาจากเหมืองทอง โดยในจำนวนนี้ ร้อยละ 69 ถูกใช้ไปในการผลิตเครื่องประดับ และร้อยละ 15 นำไปใช้เพื่อการลงทุนส่วนบุคคล (private saving) บทบาทของทองคำเพื่อการลงทุนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภายหลังจากวิกฤตฯ ที่ทำให้เกิดความผันผวนในค่าเงินสกุลหลักต่างๆ เช่น ดอลลาร์สหรัฐ ยูโร และเงินเยน ทำให้นักลงทุนหันมาลงทุนและเก็งกำไรจากราคาทองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ราคาทองคำปรับตัวเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 150 และมีแนวโน้มที่จะปรับตัวสูงขึ้นอีกในอนาคต

ในส่วนของโลหะเงิน ในปี ค.ศ. 2008 พบว่าราคาของเงินมีความผันผวนเป็นอย่างมาก และเช่นเดียวกับทองคำ บทบาทของเงินเพื่อการลงทุนมีเพิ่มสูงขึ้นหลังจากการปรับตัวเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน และการอ่อนตัวของค่าเงินหลักสกุลต่างๆ โดยอุปทานของโลหะเงินจะถูกใช้เพื่อการผลิตเหรียญกษาปณ์มากที่สุด ตามมาด้วยการผลิตเครื่องประดับ และใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆ

หากพิจารณาภาพรวมของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จะพบว่าปริมาณการนำเข้าสินค้าในอุตสาหกรรมนี้ของโลก มีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในภาพที่ 3 อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 มีการชะลอตัวของสินค้าประเภทอัญมณีและเครื่องประดับเนื่องจากวิกฤตฯ

แม้ว่าการส่งออกในทองคำยังไม่ขึ้นรูปมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ยอดการส่งออกรวมในอุตสาหกรรมนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอยู่

ภาพที่ 3 แนวโน้มการนำเข้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก

ที่มา: Global Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

2. การผลิตในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า อัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับไทย ทั้งนี้ เนื่องจากการสร้างการจ้างงานในระดับที่สูง โดยสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับมีการประมาณการณ์การจ้างงานของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่ระดับ 1,171,000 คน มีทั้งการใช้แรงงานในระบบ และแรงงานนอกระบบจากครัวเรือน เช่น เกษตรกรนอกฤดูกาลเพาะปลูก และมีการสร้างมูลค่าเพิ่มประมาณ 113 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 6.9 ของภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด¹ อีกทั้งยังมีมูลค่าการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 2.25 ของ GDP อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับจึงจัดเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยเป็นอย่างมาก

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2003)

2.1 โครงสร้างการผลิต

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในไทย ประกอบไปด้วยอุตสาหกรรมหลัก 2 อุตสาหกรรม อันได้แก่ อุตสาหกรรมการเจียระไนอัญมณี ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมานานในไทย อันเป็นผลมาจากการที่ไทยเคยเป็นแหล่งพลอยที่สำคัญแหล่งหนึ่งในอดีต และอุตสาหกรรมเครื่องประดับ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการเจียระไนอัญมณีที่เกิดขึ้นภายหลัง

1. อุตสาหกรรมเจียระไนอัญมณี

อุตสาหกรรมเจียระไนอัญมณีเป็นอุตสาหกรรมการเพิ่มมูลค่าและความสวยงามให้กับอัญมณี โดยมีผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางในไทยถึงร้อยละ 80 - 90 ของผู้ประกอบการทั้งหมด กลุ่มผู้ประกอบการเจียระไนอัญมณีที่สำคัญได้แก่จังหวัดจันทบุรี

อุตสาหกรรมเจียระไนอัญมณีสามารถแบ่งออกได้เป็น อุตสาหกรรมเจียระไนพลอย และ อุตสาหกรรมเจียระไนเพชร โดยขั้นตอนการเจียระไนอัญมณีจะแบ่งออกได้เป็น

1) การปรับปรุง หรือการเพิ่มมูลค่าให้อัญมณี (Enhancement)

การปรับปรุงคุณภาพพลอยเป็นการทำให้พลอยมีความสวยงามมากขึ้น โดยวิธีที่นิยมใช้ ในไทยคือการเผาพลอย หรือการหุงพลอย (Heat Treatment) ซึ่งนิยมใช้กับพลอยประเภทไพลิน และทับทิม วิธีการหุงพลอย จะช่วยปรับปรุงให้พลอยมีสีสันสวยงาม ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับพลอยเหล่านั้น

2) การขัดและการเจียระไน

ไทยเป็นศูนย์กลางการเจียระไนอัญมณีและพลอยที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ช่วงเจียระไนของไทยได้รับการยอมรับว่ามีฝีมือสูงเป็นมาตรฐานสากล จึงนับเป็นจุดแข็งประการหนึ่งของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย โดยขั้นตอนการเจียระไนสามารถสรุปได้ ดังนี้

- (1) การขึ้นรูป หรือการโกลนพลอย เป็นขั้นตอนที่ช่างเจียระไนจะนำพลอยมา ตกแต่งขึ้นรูปตามสภาพดั้งเดิมของพลอย
- (2) การแต่งพลอย เป็นการทำให้พลอยเกิดเหลี่ยมมุม และมีรูปร่างที่ชัดเจนขึ้น
- (3) การเจียระไนตัดเหลี่ยม เป็นการนำพลอยไปเจียระไนด้วยจักรเจียระไน เพื่อให้พลอยเกิดเหลี่ยมสวยและเงางาม พร้อมทั้งจะนำไปประกอบเป็นเครื่องประดับต่อไป

ไทยมีความชำนาญในการเจียรไนพลอยสี และเป็นแหล่งในการเจียรไนที่สำคัญ โดยเฉพาะทับทิมและไพลิน เนื่องจากการมีประสบการณ์ในการหุงพลอยและเจียรไนพลอยมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ในส่วนของผู้ประกอบการเจียรไนเพชรนั้น เกิดจากการย้ายฐานการผลิตจากประเทศที่มีชื่อเสียงมาก่อนมายังไทย เนื่องจากไทยมีค่าแรงที่ต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบ และยังมีประสบการณ์การเจียรไนพลอยมาก่อน จึงนับว่ามีทักษะในการเจียรไนในระดับที่สูง แต่ผู้ประกอบการเจียรไนเพชร จะต้องอาศัยเงินลงทุนและเทคโนโลยีในระดับที่สูงกว่าการเจียรไนพลอย ผู้ประกอบการจึงมักเป็นนักลงทุนจากต่างประเทศ หรือผู้ประกอบการไทยที่ร่วมทุนกับนักลงทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก

2. อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องประดับ

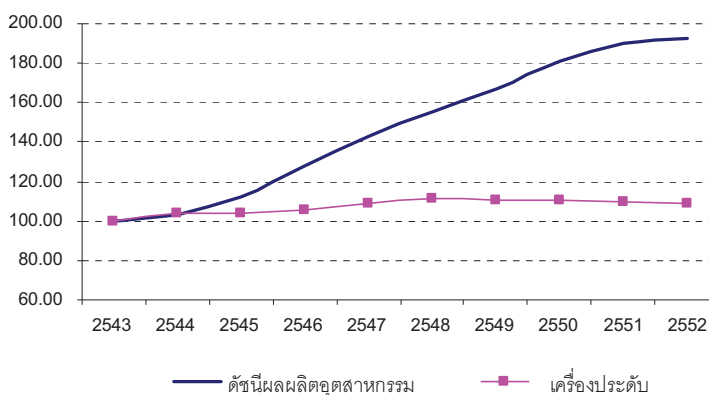
ไทยมีการผลิตเครื่องประดับเพื่อการส่งออก ซึ่งประกอบไปด้วย เครื่องประดับทอง เครื่องประดับเงิน และเครื่องประดับแฟชั่นหรือเครื่องประดับอัญมณีเทียม ซึ่งโดยมากเครื่องประดับที่ไทยจะทำการผลิตและส่งออก จะเป็นการนำเพชรหรือพลอยสีมาขึ้นเรือน ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มต่อเนื่องให้กับอุตสาหกรรมเจียรไนอัญมณี โดยร้อยละ 90 ของมูลค่าผลผลิตทั้งหมด จะเป็นเครื่องประดับแท้ที่ทำจากโลหะประเภททองคำ ทองคำขาว และเงิน นำมาประดับด้วยอัญมณีแท้

การผลิตเครื่องประดับ จะแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ

- 1) *การผลิตด้วยมือ* ซึ่งเป็นวิธีการผลิตสำหรับเครื่องประดับราคาสูง ที่ผลิตในปริมาณไม่มาก และต้องการความละเอียดสูงเป็นพิเศษ
- 2) *การผลิตด้วยเครื่องมือเครื่องจักร* เป็นการผลิตในปริมาณมากๆ ในรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนมากนัก ซึ่งจะเริ่มจากการทำแม่พิมพ์ต้นแบบ จากนั้นทำการหล่อตัวเรือนโลหะก่อนจะอบแม่พิมพ์ และตัดและตกแต่งตัวเรือน เมื่อเรียบร้อยแล้วจะทำการฝังอัญมณี และทำการขัดและชุบตัวเรือนอีกครั้งหนึ่ง

ในส่วนของการผลิตในไทย อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีการเติบโตของดัชนีผลผลิตค่อนข้างคงที่ในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา และมีระดับผลผลิตที่ต่ำกว่าระดับผลผลิตของอุตสาหกรรม โดยดัชนีผลผลิตในปีค.ศ. 2009 มีการปรับตัวลดลงเล็กน้อย ดังแสดงในภาพที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้น

**ภาพที่ 4 ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ
เปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมรวม**

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

หากพิจารณาถึงจำนวนโรงงานและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จากสถิติที่เป็นทางการแล้ว จะพบว่า อุตสาหกรรมนี้จะมีจำนวนโรงงานและผู้ประกอบการไม่มากนัก และส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม โดยในปี ค.ศ. 2001 ไทยมีโรงงาน อัญมณีและเครื่องประดับที่ได้รับอนุญาตจัดตั้งอยู่ทั้งสิ้น 638 โรงงาน และมีสถานประกอบการ ด้านอัญมณีและเครื่องประดับที่จดทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์อยู่ทั้งหมด 2,989 แห่ง โดยสามารถแยกประเภทโรงงานและสถานประกอบการได้ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

**ตารางที่ 1 จำนวนโรงงานและแรงงานในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ
จำแนกตามประเภทโรงงาน**

ประเภทโรงงาน	จำนวนโรงงาน (แห่ง)	จำนวนแรงงาน (คน)
โรงงานผลิตเครื่องประดับแท้	458	29,233
โรงงานผลิตเครื่องประดับเทียม	8	1,015
โรงงานเจียรไนเพชร	61	10,875
โรงงานเจียรไนพลอย	86	3,403
โรงงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	25	955
รวม	638	45,481

ที่มา: โครงการจัดทำข้อมูลอุตสาหกรรมเชิงเปรียบเทียบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สาขาอัญมณีและเครื่องประดับ) สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (2004) จากฐานข้อมูลกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมปี ค.ศ. 2001

ตารางที่ 2 จำนวนสถานประกอบการอัญมณีและเครื่องประดับ จำแนกตามประเภทธุรกิจ

ประเภทธุรกิจ	จำนวน (แห่ง)
ธุรกิจการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับ: ชัด เจียระไนเพชรพลอย	159
ธุรกิจการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับ: ผลิตเครื่องประดับเพชรพลอย	523
ธุรกิจการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับ: ผลิตเครื่องประดับเงิน เครื่องถม	22
ธุรกิจค้าปลีกอัญมณี	1,630
ธุรกิจบริการด้านอัญมณีและเครื่องประดับ	16
ธุรกิจนำเข้าส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับ	639
รวม	2,989

ที่มา: โครงการจัดทำข้อมูลอุตสาหกรรมเชิงเปรียบเทียบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สาขาอัญมณีและเครื่องประดับ) สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (2004) จากฐานข้อมูลกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ปี ค.ศ. 2001

2.2 โครงสร้างต้นทุนการผลิต

ต้นทุนการผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับส่วนมากจะเป็นต้นทุนจากวัตถุดิบหลัก อันได้แก่ อัญมณี และโลหะมีค่า ซึ่งสัดส่วนของวัตถุดิบในต้นทุนการผลิตจะแตกต่างกันออกไปตามชนิดของสินค้า นอกจากนี้ ต้นทุนการผลิตอื่นๆ จะประกอบไปด้วยแรงงานที่สำคัญ เช่น ช่างเจียระไนอัญมณี ช่างประกอบตัวเรือน และยังมีต้นทุนอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น เงินทุน เครื่องจักรและเทคโนโลยี เป็นต้น ดังจะสามารถสรุปโครงสร้างต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 โครงสร้างต้นทุนการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับในปี ค.ศ. 1999 (ร้อยละ)

สินค้า	วัตถุดิบหลัก	ค่าแรง	ค่าใช้จ่ายในโรงงาน	ค่าวัตถุดิบอื่นๆ	ค่าเสื่อมราคา	ดอกเบี้ย	ต้นทุนอื่นๆ
เจียระไนเพชร	80	11	4	2	1	1	1
เจียระไนพลอย	60	21	6	6	2	3	2
เครื่องประดับแท้	65	12	8	5	4	3	3

ที่มา: โครงการจัดทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมรายสาขา (สาขาอัญมณีและเครื่องประดับ)

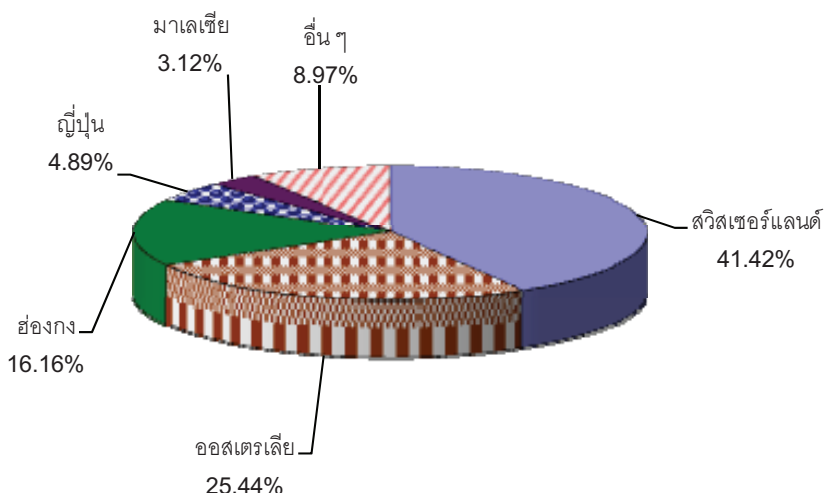
2.3 แหล่งวัตถุดิบ

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับ ส่วนมากจะถูกนำเข้าจากต่างประเทศ โดยเราสามารถสรุปแหล่งนำเข้าวัตถุดิบที่สำคัญตามประเภทของสินค้าได้ดังนี้

1. ทองคำ

ไทยมีการขุดทองคำได้เป็นจำนวนน้อยมาก ซึ่งไม่เพียงพอต่อการใช้ จึงต้องนำเข้าทองคำแท่งจากต่างประเทศ ซึ่งแหล่งนำเข้าที่สำคัญได้แก่ สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย ฮองกง ญี่ปุ่น และมาเลเซีย เป็นต้น

ภาพที่ 5 แหล่งนำเข้าทองคำที่สำคัญของไทย

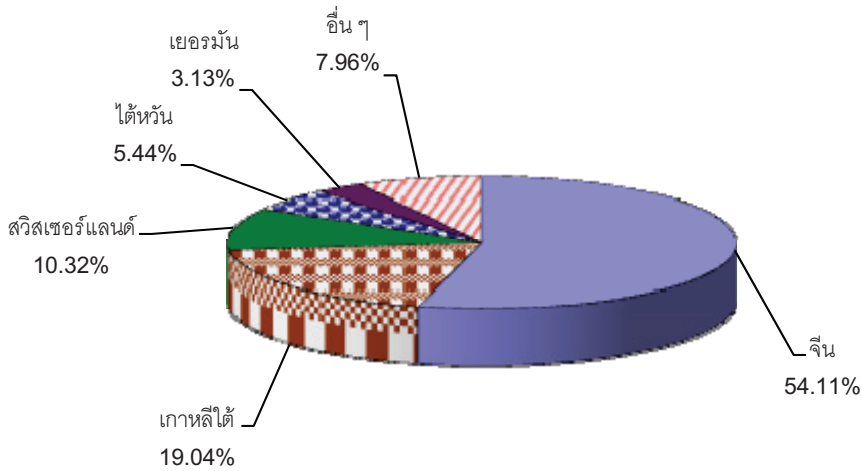

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก

2. เงิน

เงินเป็นโลหะมีค่าอีกชนิดที่นิยมนำมาใช้เป็นเครื่องประดับ โดยไทยต้องนำเข้าเงินเพื่อนำมาใช้ในการผลิตเช่นเดียวกัน เงินที่นิยมใช้ผลิตเครื่องประดับสากลคือ เงินสเตอร์ลิง (Sterling Silver) ซึ่งมีส่วนประกอบของเงินร้อยละ 92.5 แหล่งนำเข้าเงินที่สำคัญของไทย ได้แก่ จีน เกาหลีใต้ สวิตเซอร์แลนด์ ไต้หวัน และเยอรมัน เป็นต้น

ภาพที่ 6 แหล่งนำเข้าเงินที่สำคัญของไทย

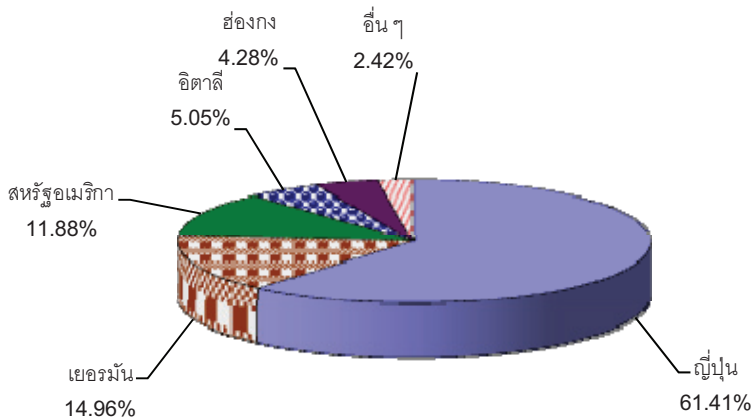

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

3. ทองคำขาว

ทองคำขาวเป็นโลหะมีค่าอีกประเภท ที่นิยมนำมาใช้ผลิตเครื่องประดับมีค่า โดยทองคำขาวที่จะนำมาใช้ในการผลิตเครื่องประดับ จะมีส่วนผสมของพลาเตียมซึ่งแตกต่างกันไประหว่างร้อยละ 5 ถึง 15 โดยแหล่งนำเข้าทองคำขาวที่สำคัญของไทยได้แก่ ญี่ปุ่น เยอรมัน สหรัฐอเมริกา อิตาลี และฮ่องกง เป็นต้น

ภาพที่ 7 แหล่งนำเข้าทองคำขาวที่สำคัญของไทย

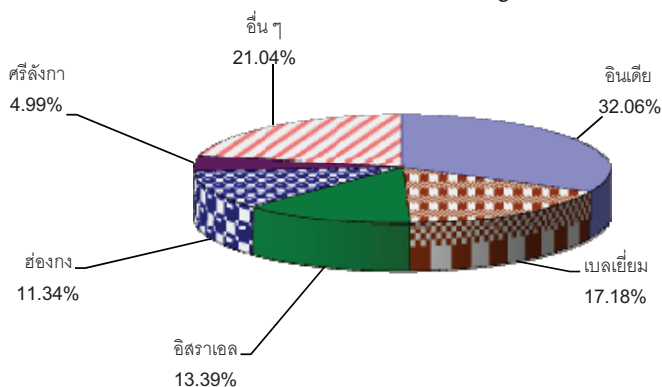

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

4. เพชร

เนื่องจากไทยไม่มีแหล่งแร่เพชรเป็นของตนเอง ดังนั้น เพชรดิบที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรม การเจียระไนจึงมาจากการนำเข้า ซึ่งแหล่งนำเข้าเพชรที่สำคัญของเมืองไทย ได้แก่ อินเดีย เบลเยียม อิสราเอล ฮองกง และศรีลังกา

ภาพที่ 8 แหล่งนำเข้าเพชรที่สำคัญของไทย

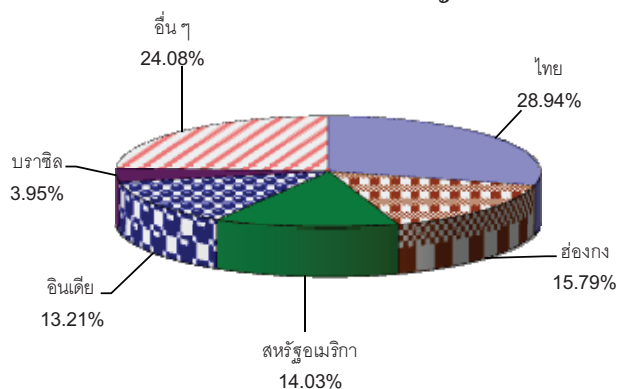

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

5. พลอย

แม้ว่าไทยจะเคยเป็นหนึ่งในแหล่งพลอยที่สำคัญของโลก แต่ปัจจุบันจำนวนพลอยสีที่ขุด ได้ในไทยมีจำนวนลดลงอย่างมาก ไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงต้องมีการนำเข้าพลอยสีจาก ต่างประเทศเป็นหลัก โดยอาจเป็นลักษณะที่คนไทยเข้าไปทำเหมือง หรือรับซื้อพลอยดิบใน ต่างประเทศเอง หรือชาวต่างประเทศนำพลอยดิบเข้ามาขายในตลาดพลอยที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งแหล่ง นำเข้าพลอยที่สำคัญของไทยได้แก่ ฮองกง อินเดีย และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ภาพที่ 9 แหล่งนำเข้าพลอยที่สำคัญของไทย

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

หมายเหตุ: การนำเข้าจากไทย หมายถึง การนำเข้าจากเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือนิคม อุตสาหกรรมที่ได้รับสิทธิประโยชน์จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

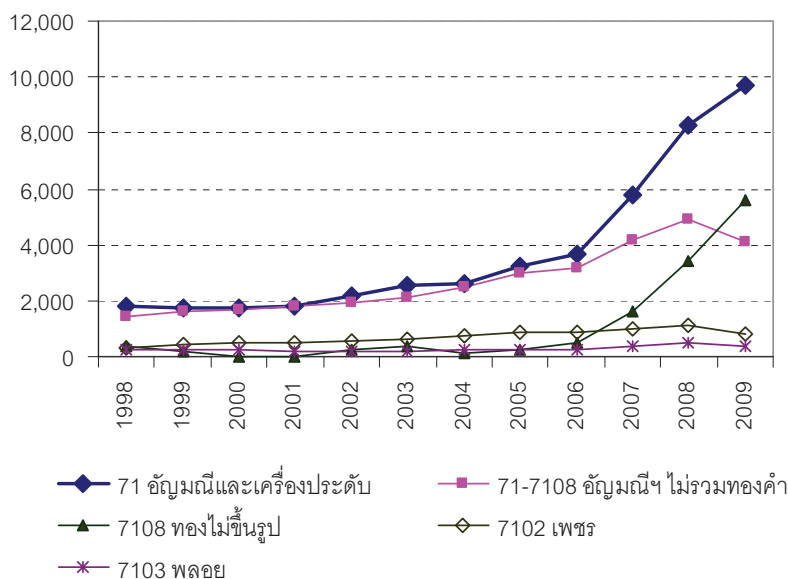
3. การค้าในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อภาคการส่งออกของไทยมาโดยตลอดดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น โดยมีการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกอย่างต่อเนื่อง ดังที่แสดงในภาพที่ 10 อย่างไรก็ตาม การเติบโตของการส่งออกสินค้าในหมวดอัญมณีและเครื่องประดับในปี ค.ศ. 2008 - 2009 เป็นผลมาจากการเติบโตของการส่งออกทองคำแท่ง เนื่องจากราคาทองคำแท่งมีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการที่ภาคครัวเรือนได้มีการขายคืนทองคำรูปพรรณเป็นจำนวนมากเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย

ในขณะที่ผลิตภัณฑ์อื่นๆ ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับนั้น มูลค่าการส่งออกปรับตัวลดลงอย่างมากในปี ค.ศ. 2009 อันเป็นผลมาจากวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้น ดังที่แสดงในตารางที่ 4

ภาพที่ 10 การส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

มูลค่า : ล้านเหรียญสหรัฐฯ

ที่มา: World Trade Atlas หอสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก

**ตารางที่ 4 มูลค่าการส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทย
แยกตามรายการสินค้า**

สินค้า	ปีค.ศ. 2008		ปีค.ศ. 2009		อัตราการเปลี่ยนแปลง
	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	สัดส่วน	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	สัดส่วน	
เพชร	1,103.64	13.35	818.36	8.38	-25.85
พลอย	519.31	6.28	396.94	4.07	-23.56
ไข่มุก	17.30	0.21	9.08	0.09	-47.52
อัญมณีสังเคราะห์	70.81	0.86	59.96	0.61	-15.33
เครื่องประดับแท้	2,848.80	34.45	2,492.06	25.53	-12.52
เครื่องประดับเทียม	197.77	2.39	213.02	2.18	7.71
ทองคำยังไม่ขึ้นรูป	3,383.67	40.91	5,667.46	58.06	67.49
อื่น ๆ	128.77	1.55	104.53	1.08	-18.83
รวม	8,270.07	100	9,761.40	100	18.03

ที่มา: สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าสินค้าส่งออกสำคัญกลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับ ได้แก่ ทองคำยังไม่ขึ้นรูป เครื่องประดับแท้ เพชร พลอย และเครื่องประดับเทียม โดยตลาดส่งออกที่สำคัญของอุตสาหกรรม ได้แก่ สวิสเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย ฮองกง สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา ดังที่แสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สถิติการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไปตลาดหลัก (มูลค่า: ล้านเหรียญสหรัฐ)

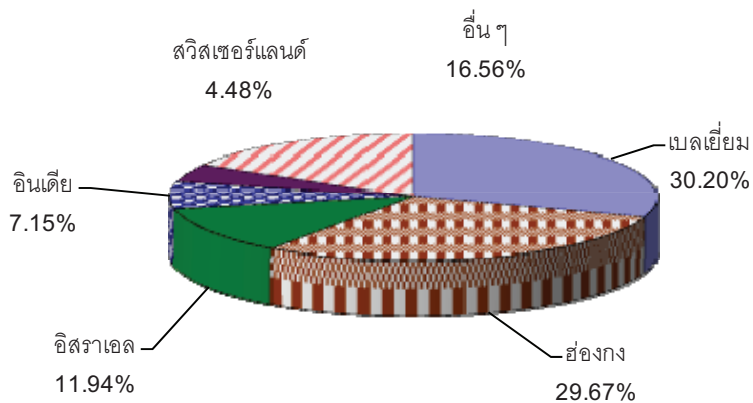
ประเทศ	2008	2009	อัตราขยายตัว (ร้อยละ)		สัดส่วน (ร้อยละ)	
			2008	2009	2008	2009
1. สวิสเซอร์แลนด์	1,257.97	2,612.35	102.23	107.66	15.2	26.95
2. ออสเตรเลีย	1,431.64	2,037.14	137.22	41.28	17.31	21.01
3. ฮองกง	1,527.37	1,898.67	70.14	24.01	18.47	19.59
4. ยุโรป (EU 15 ประเทศ)	1472.12	1,211.41	20.85	-17.71	17.78	12.50
5. สหรัฐอเมริกา	1,075.88	838.17	4.78	-22.12	13.01	8.65

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

หากพิจารณาตามรายสินค้าแล้ว จะสามารถแบ่งตลาดส่งออกที่สำคัญในปี ค.ศ. 2009 ได้ดังนี้

1. ตลาดส่งออกที่สำคัญของเพชร ได้แก่ เบลเยียม ฮองกง อิสราเอล และอินเดีย

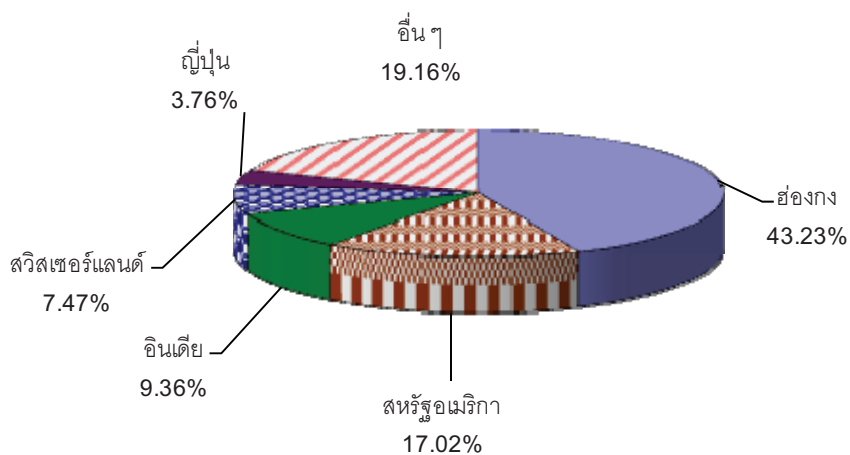
ภาพที่ 11 ตลาดส่งออกเพชรที่สำคัญของไทย

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

2. ตลาดส่งออกที่สำคัญของพลอย ได้แก่ ฮองกง สหรัฐอเมริกา และอินเดีย

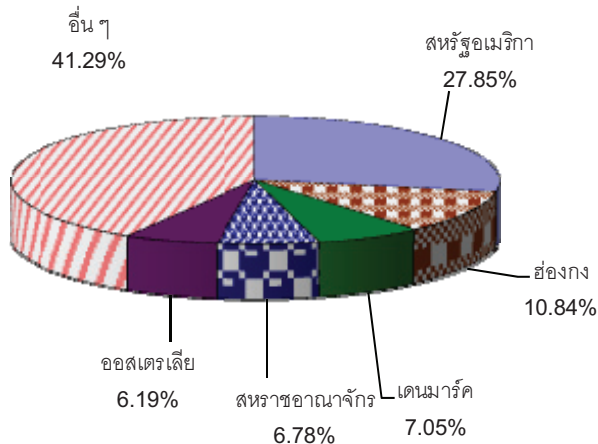
ภาพที่ 12 ตลาดส่งออกพลอยที่สำคัญของไทย

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

3. ตลาดส่งออกที่สำคัญของเครื่องประดับแท้ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฮองกง และเดนมาร์ก

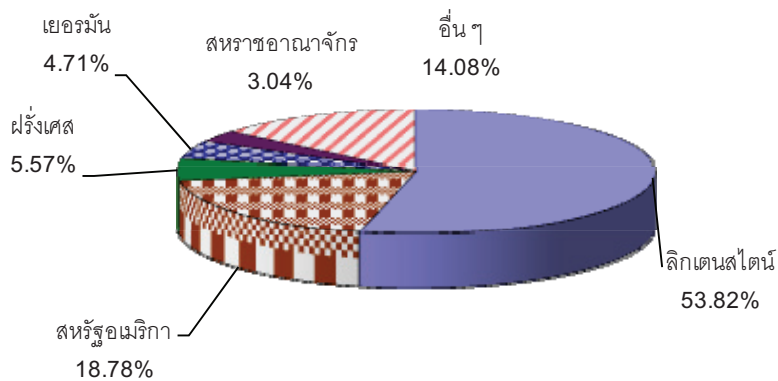
ภาพที่ 13 ตลาดส่งออกเครื่องประดับแท้ที่สำคัญของไทย

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

4. ตลาดส่งออกที่สำคัญของเครื่องประดับเทียม ได้แก่ ลิกเตนสไตน์ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส

ภาพที่ 14 ตลาดส่งออกเครื่องประดับเทียมที่สำคัญของไทย

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับยังมีตลาดใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ ตะวันออกกลาง (สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ บาห์เรน) อินเดีย รัสเซีย และจีนซึ่งแม้ว่าจะมีมูลค่าการส่งออกไม่สูงมากนัก แต่มีอัตราการขยายตัวที่สูงมากในช่วงที่ผ่านมา อีกทั้ง ตลาดเหล่านี้ยังมีศักยภาพจากจำนวนประชากรที่สูงและกำลังซื้อที่มาก จึงเป็นตลาดที่ผู้ประกอบการควรให้ความสนใจ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สถิติการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไปตลาดใหม่ (มูลค่า: ล้านเหรียญสหรัฐ)

ประเทศ	2008	2009	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)		สัดส่วน (ร้อยละ)	
			2008	2009	2008	2009
1. สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	258.89	191.82	89.44	-25.63	3.13	1.98
2. อินเดีย	55.36	138.62	65.77	150.39	1.88	1.43
4. บาห์เรน	15.12	20.92	5.22	38.31	0.19	0.22
3. รัสเซีย	41.72	18.31	9.15	-55.92	0.50	0.19
5. จีน	12.11	11.57	-19.64	-4.4	0.15	0.12

ที่มา: World Trade Atlas ห้องสมุดการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก

4. ความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์งบการเงิน ประกอบกับข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อทราบถึงความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมในด้านต่างๆ ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม ชัดความสามารถในการแข่งขัน ความสามารถในการปรับตัว ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และปัจจัยพื้นฐานจากงบการเงิน

4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม

ในส่วนนี้จะทำการพิจารณาความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT Analysis) ที่ได้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุดแข็งของอุตสาหกรรม

- ทักษะฝีมือของแรงงาน ซึ่งมีความชำนาญในการเผาผลายและหุงพลอยที่ได้รับการยอมรับในระดับโลก ซึ่งได้มาจากการสะสมประสบการณ์ ไม่สามารถลอกเลียนได้

มีทักษะในการเจียระไนในระดับที่สูง และมีความชำนาญในการทำต้นแบบเครื่องประดับด้วยมือ ซึ่งต้องใช้ความละเอียดมาก

- มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ซึ่งมีเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ได้รับการยอมรับเป็นมาตรฐานสากล ทำให้มีองค์กรมาตรฐานที่ทำหน้าที่ทดสอบมาตรฐานของอัญมณีและเครื่องประดับในประเทศ อีกทั้งยังมีการจัดฝึกอบรมผู้ประกอบการและแรงงานให้มีความรู้ทางด้านอัญมณีศาสตร์มากยิ่งขึ้น
- การมีเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) ของการผลิตที่เข้มแข็ง เช่น เครือข่ายวิสาหกิจการเจียระไนพลอยในจังหวัดจันทบุรี และการมีการรวมตัวของผู้ประกอบการที่เข้มแข็งในรูปของสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับ สมาคมผู้ค้าทองคำ และอื่นๆ
- การมีอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมสนับสนุนที่สำคัญที่เข้มแข็งสามารถผลิตได้มาตรฐาน และในปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการ
- อุตสาหกรรมการเจียระไนพลอยสีเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพิงเทคโนโลยีต่ำ และไทยมีองค์ความรู้และเทคโนโลยีเป็นของตัวเองซึ่งได้รับการยอมรับในระดับสากล คือ การหุงหรือเผาพลอย และการเจียระไนในลักษณะ Bangkok Cut

จุดอ่อนของอุตสาหกรรม

- การขาดแคลนวัตถุดิบที่จำเป็นต่อการผลิตทั้ง เพชร พลอย และโลหะมีค่า ทำให้ต้องพึ่งพิงวัตถุดิบเกือบทั้งหมดจากการนำเข้าจากต่างประเทศ
- การขาดแคลนเทคโนโลยีระดับสูง และเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ในการผลิตที่ทันสมัย ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศเท่านั้น โดยเครื่องจักรหรืออุปกรณ์บางชนิดมีราคาสูงมาก ทำให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางไม่สามารถนำเข้ามาใช้ได้ และต้องพึ่งพิงการใช้ฝีมือแรงงานในการผลิตเป็นหลัก ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านความเที่ยงตรง และสามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณที่น้อยกว่า
- ไทยขาดนักออกแบบที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล หรือการออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว
- การขาดแคลนแรงงานมีฝีมือในอุตสาหกรรม โดยเฉพาะช่างฝีมือในการขึ้นรูปและประกอบตัวเรือน ช่างเทคนิคเจียระไนเพชรระดับสูง ช่างเผาพลอย เนื่องจากอุตสาหกรรมนี้ใช้ทักษะความชำนาญจากประสบการณ์เป็นหลักมากกว่าการใช้หลักวิชาการ

การถ่ายทอดองค์ความรู้จึงเกิดขึ้นในวงจำกัด เช่น ภายในครอบครัวเดียวกัน และอาศัยระยะเวลาที่ยาวนาน

- ผู้ประกอบการส่วนมากเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการจัดการและการติดต่อธุรกิจกับต่างประเทศ และยังมีปัญหาในเรื่องของสภาพคล่อง เงินทุน และการออกแบบ ทำให้การผลิตอยู่ในลักษณะการรับจ้างผลิตมากกว่าการมีตราผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง
- ต้นทุนค่าแรงสูงกว่าจีนและอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่ทำการเจียรไนเพชรขนาดเล็กเช่นกัน
- ภาพลักษณ์ของความไม่ซื่อสัตย์ และมาตรฐานของสินค้าที่ไม่แน่นอนของผู้ประกอบการบางส่วน
- ปัญหาด้านการกำหนดมาตรฐานและราคากลางของพลอยเนื่องจากมีสี ขนาด และวิธีการเจียรไนที่แตกต่างกัน ผู้ประกอบการบางส่วนไม่เต็มใจที่จะนำมาตรฐานราคามากำหนด เพราะทำให้กำไรที่ได้รับลดลงเนื่องจากมีข้อจำกัดในการตั้งราคาสินค้า

โอกาสของอุตสาหกรรม

- ไทยมีสัดส่วนการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับเพียงร้อยละ 2.25 ของตลาดโลกเท่านั้น จึงมีช่องทางให้ไทยสามารถขยายการส่งออกไปยังตลาดหลัก และตลาดอื่นๆ ได้อีกมาก และการมีตลาดทางเลือกศักยภาพสูง เช่น รัสเซีย จีน และตะวันออกกลาง
- การเพิ่มขึ้นของช่องทางการค้าในตลาดหลัก เช่น การขายผ่านเครือข่ายทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือการขายตรง ซึ่งมีเพิ่มขึ้นมาก
- การมีสัญญาซื้อขายทองคำล่วงหน้า (Gold Future) ซึ่งอาจเป็นเครื่องมือในการประกันราคาทองคำให้แก่ผู้ประกอบการ หากตลาดซื้อขายทองคำล่วงหน้ามีการเติบโตอย่างเต็มที่แล้ว
- ไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งช่วยส่งเสริมช่องทางการขายปลีกของอัญมณีและเครื่องประดับภายในประเทศ
- การหันมานิยมใช้เครื่องประดับและแหวนหมั้นที่ประดับด้วยพลอยสีของสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ค.ศ. 2008 จากการสำรวจของ MVJ Group
- สัญญาณการกลับมาเติบโตของตลาดญี่ปุ่นนับจากปี ค.ศ. 2005 โดยมีความนิยมในเครื่องประดับเงินที่เพิ่มสูงขึ้น

- รัฐบาลไทยมีการออกนโยบายลดการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) สำหรับพลอยดิบ ซึ่งน่าจะอำนวยความสะดวกในการนำเข้าพลอยดิบมากขึ้น
- นโยบายจากภาครัฐในการส่งเสริมอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับผ่านโครงการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้จากการออกแบบเอง
- ภาครัฐได้มีการจัดตั้งโครงการสนับสนุนสินเชื่อสำหรับธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนระยะสั้นให้กับผู้ประกอบการอัญมณีและเครื่องประดับ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปในส่วนที่ 8.10
- โอกาสการพัฒนาหินไทย เนื่องจากหินเป็นผลิตภัณฑ์ที่ชาวต่างชาติในประเทศและไม่ต้องใช้มาตรฐานสี จึงสามารถพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศได้โดยง่าย

ภาวะคุกคามของอุตสาหกรรม

- ประเทศที่เป็นแหล่งวัตถุดิบพลอยดิบที่สำคัญ เช่น มาดากัสการ์ มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าที่ค่อนข้างต่ำ และยังมีปัญหาในด้านกฎระเบียบการค้า การลงทุน ภาษา และความปลอดภัยในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการต้องพึ่งพิงการค้าผ่านพ่อค้าคนกลาง หรือพ่อค้าที่นำพลอยดิบมาขายในไทยเอง ซึ่งทำให้ต้นทุนสูงขึ้น
- การขาดแคลนอุตสาหกรรมสนับสนุนที่สำคัญ เช่น อุตสาหกรรมการผลิตและการสกัดโลหะมีค่า อุตสาหกรรมการชุบตัวเรือนและชิ้นส่วนเครื่องประดับ อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนและตัวเรือนสำเร็จรูป อุตสาหกรรมการผลิตแม่พิมพ์ต้นแบบ และอุตสาหกรรมการผลิตขี้ผึ้งและปูนปลาสเตอร์
- ตลาดในประเทศมีขนาดเล็ก จึงไม่สามารถใช้เป็นตลาดทดแทนการส่งออกได้
- การแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นกับประเทศคู่แข่ง เช่น จากการที่สหรัฐอเมริกาให้สิทธิพิเศษทางภาษีแก่อินเดีย ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการยกเลิกการคว่ำบาตรทางการค้ากับอินเดีย การที่ศรีลังกาและประเทศคู่แข่งอื่นๆ ได้เริ่มมีการพัฒนาเทคโนโลยีการเผาพลอยในแบบของไทย การขยายการผลิตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในจีนและการย้ายฐานการผลิตของบริษัทต่างชาติเข้าไปในประเทศดังกล่าว
- มาตรการทางการค้าของสหรัฐอเมริกามีการห้ามนำเข้าสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่มีการใช้ทับทิมจากพม่า ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทยบางส่วน เป็นการจำกัดแหล่งพลอยดิบของไทย และการยกเลิกสิทธิพิเศษทางภาษีที่เคยให้แก่เครื่องประดับทองคำแท้ไทย

- มีการขยายการผลิตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในจีน และการย้ายฐานการผลิตของชาวต่างชาติเข้าไปในประเทศดังกล่าว

4.2 การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขัน

ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่ม

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ เป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูง ตั้งแต่ขั้นตอนในการปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบไปจนถึงการผลิตเครื่องประดับ ซึ่งกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมนี้ส่วนมากจะอยู่ในไทย จุดแข็งที่สำคัญของไทย คือ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้พลอยดิบจากทักษะในการเฉพาลอยให้มีสีสันสวยงามมากขึ้นและการเจียระไน ไปจนถึงการผลิตเครื่องประดับ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสร้างมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมนี้มาจากทักษะแรงงานเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ในปัจจุบันผู้ผลิตเครื่องประดับในไทยบางส่วนเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการออกแบบผลิตภัณฑ์เอง โดยพยายามยกระดับจากการเป็นผู้รับจ้างผลิตไปสู่การเป็นผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ แม้ว่าผู้ประกอบการส่วนมากจะยังไม่มีตราผลิตภัณฑ์เป็นของตัวเองก็ตาม และบริษัทขนาดใหญ่ได้เริ่มสร้างตราผลิตภัณฑ์ของตัวเองในบางตลาด อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตเครื่องประดับส่วนมากของอุตสาหกรรม ยังเป็นผู้รับจ้างผลิตตามแบบที่ลูกค้าให้มา ซึ่งได้มูลค่าเพิ่มจากค่าแรงงาน

ข้อสังเกตประการหนึ่งของอุตสาหกรรมนี้ คือ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมที่มีการสร้างมูลค่าเพิ่มสูง แต่มูลค่าเพิ่มที่ได้ส่วนใหญ่มักตกอยู่ในมือพ่อค้าคนกลางมากกว่าผู้ผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมต้นน้ำ เช่น การผลิตพลอยร่วง

กลยุทธ์ในการแข่งขัน

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีความแตกต่างในกลยุทธ์การแข่งขันระหว่างบริษัทเป็นอย่างมาก หากพิจารณาในกรณีของผู้ผลิตพลอยร่วง จะพบว่าผู้ประกอบการส่วนมากไม่ให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การตลาด แต่จะเน้นที่การปรับปรุงคุณภาพพลอยเป็นหลักโดยอาศัยพ่อค้าคนกลางมาเป็นผู้ทำการตลาดให้ ส่งผลให้ผู้ผลิตถูกกดราคาขายจากพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ ผู้ผลิตพลอยร่วงยังขาดความพร้อมและทักษะในด้านภาษา การตลาดและการบริหารจัดการที่จำเป็นต่อการเปิดตลาดด้วยตนเอง เช่น การออกไปหาลูกค้าในต่างประเทศ หรือการออกงานแสดงสินค้าทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ผู้ผลิตพลอยร่วงเป็นฝ่ายรอรับการติดต่อจากลูกค้าเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตเครื่องประดับบางส่วนจะให้ความสำคัญในด้านการทำการตลาด โดยจะเริ่มจากการพยายามศึกษาแนวโน้มความต้องการในตลาดเพื่อออกแบบสินค้าที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าในช่วงเวลานั้นได้ และจะเป็นฝ่ายติดต่อเสนอสินค้าให้กับลูกค้าในต่างประเทศด้วยตนเอง โดยอาศัยช่องทางการออกงานแสดงสินค้าเป็นสำคัญ แต่หากพิจารณาผู้ผลิตเครื่องประดับประเภทรับจ้างผลิต (OEM) จะมีลักษณะกลยุทธ์การแข่งขันใกล้เคียงกับผู้ผลิตพลอยร่วง

ความแตกต่างในกลยุทธ์การแข่งขันดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ในระดับที่แตกต่างกันออกไปเป็นอย่างมาก

การวิจัยและพัฒนาและการสร้างนวัตกรรมใหม่

ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีการทำการวิจัยและพัฒนาบ้าง โดยเฉพาะในส่วนของผู้ผลิตเครื่องประดับขนาดใหญ่ จะมีการออกแบบผลิตภัณฑ์เองรวมถึงมีการศึกษาถึงแนวโน้มตลาด แนวโน้มด้านแฟชั่น เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค แต่ในกรณีของผู้ผลิตเครื่องประดับประเภทรับจ้างผลิต (OEM) ยังคงไม่มีการทำวิจัยและพัฒนาแต่อย่างใด

ผลิภาพการผลิต

ผลิภาพการผลิตยังเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย เนื่องจากผู้ประกอบการจะพึ่งพิงทักษะฝีมือแรงงานเป็นหลัก และอาศัยเทคโนโลยีและเครื่องมือเครื่องจักรแบบง่าย ๆ ในการผลิตสินค้า ผู้ประกอบการจำนวนมากเป็นบริษัทขนาดเล็กจึงมีการบริหารจัดการและประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ต่ำ และไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะซื้อเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย ส่งผลให้เกิดปัญหาในการควบคุมคุณภาพสินค้า รวมถึงการผลิตสินค้าในปริมาณมาก โดยเฉพาะในกรณีของเครื่องประดับทอง ปัญหาการไม่มีมาตรฐานของผลิตภัณฑ์จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการส่งออกสินค้าไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ อีกทั้งก่อให้เกิดข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและเครื่องจักรยังเป็นอุปสรรคต่อการผลิตสินค้าบางประเภท เช่น การเจียรไนเพชรขนาดใหญ่

ปัจจัยสนับสนุนภายนอก

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการที่เข้มแข็งในรูปแบบของสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับ ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการประสานงานกับภาครัฐเพื่อแก้ปัญหาของอุตสาหกรรมในแง่ของการบรรเทาผลกระทบและการสร้างความเข้มแข็งให้กับ

อุตสาหกรรม นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จึงมีการปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะของอุตสาหกรรม เช่น การยกเลิกการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มของพลอยดิบ การตั้งธนาคารอัญมณี (Gem Bank) นอกจากนี้ อุตสาหกรรมยังมีสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ในการทำหน้าที่รับรองคุณภาพพลอยซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

4.3 การวิเคราะห์ความสามารถในการปรับตัว

ความสามารถในการปรับตัวด้านกลยุทธ์ทางการตลาด

หากพิจารณาผู้ผลิตในอุตสาหกรรมต้นน้ำ เช่น ผู้เจียรไนเพชรและพลอย และผู้ผลิตเครื่องประดับแบบรับจ้างผลิต จะพบว่าผู้ประกอบการกลุ่มนี้ขาดความสามารถในการปรับตัวด้านกลยุทธ์ทางการตลาดเนื่องจากการขาดการทำการตลาดเชิงรุก และเป็นฝ่ายรอคำสั่งซื้อจากลูกค้าเป็นหลัก จึงไม่มีกลยุทธ์ทางการตลาดที่ช่วยบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตฯ ได้ ในขณะที่ผู้ผลิตเครื่องประดับโดยเฉพาะบริษัทขนาดใหญ่ จะให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาดเพื่อบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตฯ เช่น การหันมาให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ที่มีราคาถูกลง การออกแบบสินค้าให้ใช้โลหะมีค่าในน้ำหนักที่น้อยลง หรือเพิ่มการตลาดเชิงรุกในการนำเสนอสินค้ารูปแบบใหม่ๆ ที่ทันสมัยเพื่อรักษาฐานของลูกค้าในภาวะที่เกิดวิกฤตฯ ดังกล่าว

ในส่วนของตลาดปลายทาง อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีการกระจุกตัวของตลาดส่งออก ในกลุ่มประเทศ G3 ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น เนื่องจากสินค้าของอุตสาหกรรมเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย จึงเป็นสินค้าที่จำหน่ายได้ในตลาดที่ผู้บริโภคมีรายได้ในระดับที่สูง ทำให้มีการกระจุกตัวของตลาดปลายทางดังที่ได้กล่าวมา

ความสามารถในการปรับตัวด้านผลผลิต

ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมต้นน้ำจะมีความสามารถในการปรับตัวด้านผลผลิตน้อยมาก เนื่องจากผลผลิตมีเพียงพลอยร่วน โดยเฉพาะทับทิมและไพไรต์ ซึ่งตอบสนองต่อวัฏจักรธุรกิจในทิศทางเดียวกัน และยากต่อการปรับเปลี่ยนไปทำการผลิตสินค้าชนิดอื่นๆ

ในขณะที่ผู้ผลิตเครื่องประดับจะมีความสามารถในการปรับตัวด้านผลผลิตมากกว่า เพราะสามารถปรับเปลี่ยนขนาดสินค้า ปริมาณโลหะมีค่าที่ใช้ ชนิดโลหะมีค่า หรืออัญมณีที่นำมาประดับ เพื่อให้มีราคาถูกลงในภาวะที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

ความสามารถในการปรับตัวด้านกระบวนการผลิตและการจ้างงาน

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ มีจุดอ่อนในด้านการจัดการวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง ซึ่งเกิดจากผู้ผลิตส่วนมากจะทำการซื้อวัตถุดิบมาเก็บไว้ล่วงหน้าก่อนได้รับคำสั่งซื้อ โดยวัตถุดิบเหล่านั้นมีความผันผวนด้านราคาสูง และเมื่อเกิดสถานการณ์ที่คำสั่งซื้อลดลงอย่างมาก ผู้ผลิตจะต้องแบกรับต้นทุนในการถือวัตถุดิบและสินค้าคงคลังที่สูงมาก แม้ว่าการปรับเปลี่ยนปริมาณสินค้าที่ผลิตสามารถทำได้ง่าย เนื่องจากอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กที่ใช้เทคโนโลยีแบบง่าย จึงมีต้นทุนคงที่ที่ต่ำ

นอกจากนี้อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับยังมีปัญหาจากการมีแรงงานที่มีทักษะเฉพาะอย่างจำกัด เมื่อผู้ประกอบการต้องตัดสินใจปลดคนงาน จึงเป็นการยากในการหาแรงงานที่มีทักษะกลับมาทดแทน ทำให้ผู้ประกอบการหลายแห่งเลือกที่จะรักษาคนงานโดยเฉพาะคนงานที่มีฝีมือไว้

ความสามารถในการปรับตัวด้านแหล่งเงินทุน

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีปัญหาด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่สถาบันการเงินจัดให้อยู่ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง จึงไม่ปล่อยสินเชื่อให้กับผู้ประกอบการ เว้นแต่มีสินทรัพย์อื่นๆ มาค้ำประกัน ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมจึงต้องพึ่งพิงเงินทุนส่วนตัวเป็นหลัก ประกอบกับความจำเป็นที่จะต้องถือวัตถุดิบและสินค้าคงคลังไว้มาก จึงประสบปัญหาสภาพคล่องได้ง่าย โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตฯ ที่ทำให้อุตสาหกรรมหดตัวลง ส่งผลให้ผู้ประกอบการรายเล็กจำนวนมากต้องปิดกิจการไปในช่วงที่เกิดวิกฤตฯ

4.4 การวิเคราะห์การกำกับดูแลกิจการ

บริษัทในอุตสาหกรรมส่วนมากเว้นแต่บริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ เป็นธุรกิจขนาดเล็ก ซึ่งมีลักษณะการกำกับดูแลกิจการในครอบครัว หลายแห่งไม่มีการจดทะเบียนการดำเนินธุรกิจอย่างถูกต้อง จึงขาดการเปิดเผยข้อมูลให้มีความโปร่งใส บริษัทหลายแห่งมีการค้าขายระหว่างบริษัทในเครือ และไม่มีการตรวจสอบการดำเนินงานจากผู้ตรวจสอบภายนอก อีกทั้งยังขาดระบบการบริหารจัดการและการทำบัญชีที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ทำให้การตรวจสอบประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ต้นทุน และระบบสินค้าคงคลังเป็นไปได้ยาก

4.5 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไม่มีลักษณะการเป็นเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ กิจกรรมการผลิตเกือบทั้งหมดเกิดขึ้นในประเทศเป็นหลัก ความเชื่อมโยงจากต่างประเทศจึงมาจากการพึ่งพิงตลาดปลายทางสำหรับสินค้าขั้นสุดท้าย และจากการที่วิกฤตฯ ครั้งนี้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้บริโภคอัญมณีและเครื่องประดับที่สำคัญที่สุดของไทย ประกอบกับการมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้สูง ทำให้ผลกระทบของวิกฤตฯ ที่แพร่กระจายผ่านการค้าทางตรงอยู่ในระดับที่สูง

4.6 การวิเคราะห์ทางการเงิน

ด้านสภาพคล่อง

เมื่อพิจารณาอัตราส่วนด้านสภาพคล่องของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับดังที่แสดงในตารางที่ 10.25 ค่ามัธยฐานของอัตราส่วนสภาพคล่องและสินทรัพย์หมุนเร็ว² เท่ากับ 1.63 และ 0.96 เท่าตามลำดับ³ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีสินทรัพย์หมุนเวียนในระดับที่สูง แต่ประกอบไปด้วยสินทรัพย์หมุนเวียนที่แปลงเป็นเงินสดได้ช้า เช่น วัตถุดิบและสินค้าคงคลังเป็นจำนวนมาก ทำให้อัตราส่วนสภาพคล่องและอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนมีความแตกต่างกันพอสมควร ซึ่งอาจเกิดจากความจำเป็นในการถือวัตถุดิบและสินค้าคงคลังของผู้ประกอบการ

ในส่วนของอัตราส่วนหมุนเวียนลูกหนี้การค้าและสินค้าคงเหลือ จะมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 7.41 และ 4.03 เท่าตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีความสามารถในการขายสินค้าได้ช้ากว่าอุตสาหกรรมอื่น และจัดเก็บหนี้จากลูกหนี้การค้าได้ช้าเช่นกัน ทำให้บริษัทในอุตสาหกรรมมีความเสี่ยงจากสภาพคล่องอันเนื่องมาจากการถือครองวัตถุดิบและสินค้าคงเหลือสูง ในขณะที่ใช้เวลานานกว่าที่จะแปลงสินค้าคงเหลือดังกล่าวกลับมาเป็นเงินสด

² ค่ามัธยฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ เป็นค่ามัธยฐานของบริษัททั้งหมดในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ คำนวณโดย BOL

³ ในที่นี้จะพิจารณาค่ากลางของอัตราส่วนทางการเงินจากค่ามัธยฐาน เนื่องจากค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรมที่คำนวณโดย BOL ไม่สามารถเป็นตัวแทนของอุตสาหกรรมที่ดี เนื่องจากค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรมมีค่าสูงเกินความเป็นจริงจากตัวอย่างที่มีอัตราส่วนทางการเงินสูงหรือต่ำผิดปกติ ดังนั้น จึงเลือกใช้ค่ามัธยฐาน ซึ่งบอกถึงอัตราส่วนทางการเงินของบริษัทที่อยู่กึ่งกลางของอุตสาหกรรม

ตารางที่ 7 ค่ามัธยฐานของอัตราส่วนสภาพคล่องของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

อัตราส่วนทางการเงิน	ปี			
	2549	2550	2551	ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี
อัตราส่วนสภาพคล่อง (เท่า)	1.61	1.69	1.52	1.63
อัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเร็ว (เท่า)	0.99	0.93	0.97	0.96
อัตราส่วนหมุนเวียนลูกหนี้การค้า (เท่า)	7.98	7.30	5.95	7.41
อัตราส่วนหมุนเวียนสินค้าคงเหลือ (เท่า)	4.14	3.61	5.00	4.03

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

หากพิจารณาอัตราส่วนสภาพคล่องของผู้ผลิตอัญมณีจำแนกตามประเภทของบริษัท จากตารางที่ 8 จะพบว่าค่าเฉลี่ยของอัตราส่วนสภาพคล่องต่ำกว่าค่ากลางของอุตสาหกรรม⁴ แต่มีอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเร็วสูงกว่า อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากข้อมูลรายบริษัทจะพบว่า บริษัทหลายแห่งในอุตสาหกรรมนี้มีความผันผวนในสภาพคล่องสูง บางปีอาจจะมีอัตราส่วนสภาพคล่องที่สูงมาก ในขณะที่ปีถัดมาอัตราส่วนสภาพคล่องลดลงอย่างรุนแรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงด้านสภาพคล่องของผู้ผลิตอัญมณี

หากพิจารณาตามขนาดของบริษัทแล้วจะพบว่าบริษัทขนาดเล็กจะมีสภาพคล่องสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.09 เท่า และมีอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเร็ว 1.68 เท่า ขณะที่บริษัทขนาดใหญ่จะมีอัตราส่วนสภาพคล่องและสินทรัพย์หมุนเร็วต่ำที่สุด อย่างไรก็ตาม บริษัทขนาดเล็กจะมีความผันผวนในอัตราส่วนสภาพคล่องที่สูง และยังมีความแตกต่างระหว่างบริษัทที่สูงมาก บางบริษัทจะมีสภาพคล่องในระดับที่สูงมากในขณะที่หลายๆ บริษัทจะมีสภาพคล่องต่ำกว่า 1 เท่า และบริษัทขนาดเล็กยังมีอัตราส่วนหมุนเวียนสินค้าคงเหลือต่ำกว่าบริษัทขนาดอื่นๆ ซึ่งแสดงถึงการใช้เวลาในการขายสินค้าที่มากกว่าบริษัทขนาดอื่นๆ

⁴ ค่าเฉลี่ยที่กล่าวถึงในการวิเคราะห์งบการเงินของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จะเป็นค่าเฉลี่ยของบริษัทที่คณะผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างมาทำการคำนวณ

**ตารางที่ 8 อัตราส่วนสภาพคล่องของผู้ประกอบการอัญมณี จำแนกตามประเภทบริษัท
(ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)**

อัตราส่วนทางการเงิน	ประเภทบริษัท								รวมทุก ประเภท บริษัท
	ขนาด			ความเป็นเจ้าของ					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ต่างชาติ			ร่วมทุน	ไทย	
				ญี่ปุ่น	ยุโรป	อื่น ๆ			
อัตรากำไรขั้นต้น (เปอร์เซ็นต์)	33.19	18.25	13.61	27.94	14.52	18.30	25.79	23.46	21.72
อัตรากำไรจากการดำเนินงาน (เปอร์เซ็นต์)	9.39	-2.88	-7.96	15.84	-4.96	-2.97	6.75	-1.54	0.13
อัตรากำไรสุทธิ (เปอร์เซ็นต์)	8.05	-4.46	-1.60	11.57	-7.85	3.44	5.73	-2.42	1.35
อัตรากำไรหมุนของสินทรัพย์รวม (เท่า)	1.19	1.65	1.05	1.06	2.79	0.77	2.02	0.98	1.26
อัตรากำไรหมุนของสินทรัพย์ถาวร (เท่า)	13.08	11.14	4.00	1.76	8.82	3.89	19.11	11.02	8.6
อัตรากำไรผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (เท่า)	2.86	-2.45	-4.60	12.19	-11.65	-2.30	10.06	-5.32	-1.49

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

จากอัตราส่วนสภาพคล่องของผู้ผลิตเครื่องประดับที่แสดงในตารางที่ 9 จะพบว่าผู้ผลิตเครื่องประดับมีอัตราส่วนสภาพคล่องที่สูงโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 เท่า อย่างไรก็ตาม ธุรกิจ ในอุตสาหกรรมนี้มีอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเร็วที่ต่ำกว่าอัตราส่วนสภาพคล่องเป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงการถือครองสินทรัพย์หมุนเวียนที่มีสภาพคล่องต่ำอยู่มาก เช่น วัตถุดิบและสินค้าคงเหลือ อีกทั้งผู้ผลิตส่วนมากจะมีระยะเวลาการขายสินค้าที่นานมาก จึงเป็นข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของธุรกิจ

หากพิจารณาตามประเภทของบริษัทแล้วจะพบว่าบริษัทต่างชาติและบริษัทร่วมทุนจะมีสภาพคล่องสูงกว่าบริษัทไทยอย่างมาก รวมถึงมีระยะเวลาในการขายสินค้าที่ต่ำกว่าบริษัทไทยเป็นอย่างมาก

เมื่อพิจารณาตามขนาดของบริษัท จะเห็นว่าบริษัทขนาดใหญ่มีสภาพคล่องดีที่สุด ในขณะที่บริษัทขนาดกลางจะมีสภาพคล่องที่แย่มาก โดยที่บริษัทขนาดเล็กจะมีค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปีของอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเร็วที่ดี แต่ถ้าพิจารณาเป็นรายปีจะพบว่ามีความผันผวนมาก โดยมีอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเร็วเท่ากับ 1.81 เท่าในปี ค.ศ. 2006 0.87 เท่าในปี ค.ศ. 2007 และเท่ากับ 0.19 เท่าในปี ค.ศ. 2008 ซึ่งจะเห็นได้ถึงความผันผวนของสภาพคล่องของบริษัทขนาดเล็ก และการมีสภาพคล่องที่ต่ำมากในปีหลังๆ

**ตารางที่ 9 อัตราส่วนสภาพคล่องของผู้ประกอบการเครื่องประดับ จำแนกตามประเภทบริษัท
(ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)**

อัตราส่วนทางการเงิน	ประเภทบริษัท								รวมทุก ประเภท บริษัท
	ขนาด			ความเป็นเจ้าของ					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ต่างชาติ			ร่วมทุน	ไทย	
				ญี่ปุ่น	ยุโรป	อื่น ๆ			
อัตราส่วนสภาพคล่อง (เท่า)	2.05	1.68	3.55	1.05	1.89	1.36	4.61	2.07	2.51
อัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเร็ว (เท่า)	1.29	0.84	1.90	0.91	1.17	0.50	2.13	1.29	1.39
อัตราส่วนหมุนเวียนลูกหนี้การค้า (เท่า)	17.07	10.09	7.68	10.46	11.48	21.07	6.69	11.15	10.82
อัตราส่วนหมุนเวียนสินค้าคงเหลือ (เท่า)	6.19	7.21	3.32	15.80	6.89	2.54	2.70	5.38	5.30

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

ด้านประสิทธิภาพการดำเนินงาน

เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จากอัตราส่วนทางการเงินที่แสดงในตารางที่ 10 จะพบว่า อุตสาหกรรมมีค่าเฉลี่ยของอัตรากำไรขั้นต้นและอัตรากำไรสุทธิที่ระดับร้อยละ 19.72 และ -5.26 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เนื่องจากมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่สูงมาก โดยอาจเป็นผลของระบบการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพและขนาดของธุรกิจที่ไม่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดได้ แต่อุตสาหกรรมนี้มีอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวรที่สูง ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะของการดำเนินธุรกิจที่ไม่ต้องมีการลงทุนในเครื่องมือเครื่องจักรที่อาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงมากนัก

**ตารางที่ 10 อัตราส่วนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของ
อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ**

อัตราส่วนทางการเงิน	ปี			
	2006	2007	2008	ค่าเฉลี่ยถ่วง น้ำหนัก 3 ปี
อัตรากำไรขั้นต้น (เปอร์เซ็นต์)	21.18	18.74	18.23	19.72
อัตรากำไรสุทธิ (เปอร์เซ็นต์)	-2.31	-7.29	-8.12	-5.26
อัตราการหมุนของสินทรัพย์รวม (เท่า)	3.00	2.33	5.44	3.04
อัตราการหมุนของสินทรัพย์ถาวร (เท่า)	74.53	200.60	69.74	128.26

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

หากพิจารณาจากประเภทของธุรกิจแล้วจะเห็นว่าผู้ผลิตอัญมณีมีอัตรากำไรขั้นต้นเฉลี่ยร้อยละ 21.72 ในขณะที่อัตรากำไรสุทธิเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 1.35 ดังที่แสดงในตารางที่ 11 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการทำกำไรที่ต่ำและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่สูงมาก นอกจากนี้ อัตรากำไรจากการดำเนินงานของผู้ผลิตอัญมณียังต่ำกว่าอัตรากำไรสุทธิ โดยมีอัตราเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0.13 แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตอัญมณีมีการพึงพิงรายได้ทางอื่นที่ไม่ใช่จากการดำเนินงานโดยตรงเป็นสัดส่วนที่สูง

เมื่อพิจารณาความเป็นเจ้าของแล้วจะพบว่า บริษัทต่างชาติและบริษัทร่วมทุนมีความสามารถในการทำกำไรที่สูงกว่าบริษัทไทยเป็นอย่างมาก โดยบริษัทไทยมีอัตรากำไรสุทธิอยู่ที่ระดับร้อยละ 2.42 โดยเฉพาะบริษัทไทยขนาดกลางจะมีความสามารถในการทำกำไรที่ต่ำมาก อีกทั้งยังมีอัตราการหมุนของสินทรัพย์รวมในระดับที่ต่ำมาก แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์อย่างไม่มีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 11 อัตราส่วนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้ประกอบการอัญมณี
จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)

อัตราส่วนทางการเงิน	ประเภทบริษัท								รวมทุก ประเภท บริษัท
	ขนาด			ความเป็นเจ้าของ					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ต่างชาติ			ร่วมทุน	ไทย	
				ญี่ปุ่น	ยุโรป	อื่น ๆ			
อัตรากำไรขั้นต้น (เปอร์เซ็นต์)	33.19	18.25	13.61	27.94	14.52	18.30	25.79	23.46	21.72
อัตรากำไรจากการดำเนินงาน (เปอร์เซ็นต์)	9.39	-2.88	-7.96	15.84	-4.96	-2.97	6.75	-1.54	0.13
อัตรากำไรสุทธิ (เปอร์เซ็นต์)	8.05	-4.46	-1.60	11.57	-7.85	3.44	5.73	-2.42	1.35
อัตราการหมุนของสินทรัพย์รวม (เท่า)	1.19	1.65	1.05	1.06	2.79	0.77	2.02	0.98	1.26
อัตราการหมุนของสินทรัพย์ถาวร (เท่า)	13.08	11.14	4.00	1.76	8.82	3.89	19.11	11.02	8.6
อัตราการผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (เท่า)	2.86	-2.45	-4.60	12.19	-11.65	-2.30	10.06	-5.32	-1.49

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

ในส่วนของผู้ผลิตเครื่องประดับ จากอัตราส่วนประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่แสดงอยู่ในตารางที่ 12 พบว่าผู้ผลิตเครื่องประดับมีอัตรากำไรขั้นต้นร้อยละ 16.73 และกำไรสุทธิเฉลี่ยร้อยละ 0.23 โดยบริษัทต่างชาติจะมีความสามารถในการทำกำไรที่สูงกว่าบริษัทประเภทอื่นๆ อย่างมาก รวมถึงมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่ต่ำ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่มากกว่าทั้งบริษัทร่วมทุนและบริษัทไทย

ในส่วนของบริษัทไทยนั้น หากพิจารณาตามขนาดของธุรกิจจะพบว่าบริษัทขนาดกลางจะมีความสามารถในการทำกำไรสูงสุด ในขณะที่บริษัทขนาดเล็กมีความสามารถในการทำกำไรที่ต่ำ ซึ่งอาจอธิบายได้จากลักษณะของธุรกิจเครื่องประดับที่มีต้นทุนคงที่ที่ต่ำ ไม่ต้องมีการลงทุนในเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีสูงแม้จะเป็นบริษัทขนาดกลางก็สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะที่บริษัทขนาดเล็กมีข้อเสียเปรียบในแง่การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น ระบบการทำบัญชีและบริหารจัดการสินค้าคงคลัง จึงไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการเท่าที่ควร

**ตารางที่ 12 อัตราส่วนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้ประกอบการเครื่องประดับ
จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)**

อัตราส่วนทางการเงิน	ประเภทบริษัท								รวมทุก ประเภท บริษัท
	ขนาด			ความเป็นเจ้าของ					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ต่างชาติ			ร่วมทุน	ไทย	
				ญี่ปุ่น	ยุโรป	อื่น ๆ			
อัตรากำไรขั้นต้น (เปอร์เซ็นต์)	18.49	14.74	16.99	3.75	25.01	19.98	14.96	16.64	16.73
อัตรากำไรจากการดำเนินงาน (เปอร์เซ็นต์)	0.12	2.94	1.98	-5.01	11.28	12.50	0.03	-0.67	1.76
อัตรากำไรสุทธิ (เปอร์เซ็นต์)	-1.22	2.46	-0.31	-5.86	10.57	4.00	-3.15	-0.78	0.23
อัตรการหมุนของสินทรัพย์รวม (เท่า)	2.43	1.81	1.09	2.77	1.35	1.53	1.30	1.85	1.70
อัตรการหมุนของสินทรัพย์ถาวร (เท่า)	28.49	17.44	10.72	6.20	4.77	24.34	9.82	25.55	17.89
อัตรการผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (เท่า)	2.03	0.53	2.94	-1.42	10.54	4.84	0.26	0.77	1.97

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ คือ ความแตกต่างระหว่างบริษัทในผลการดำเนินงานที่สูงมากเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่นๆ แม้ว่าจะพิจารณาจากบริษัทที่มีประเภทและขนาดเดียวกันก็ตาม รวมถึงความผันผวนในความสามารถในการทำกำไรที่สูงมากระหว่างผลประกอบการในแต่ละปี ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจที่สูงของอุตสาหกรรมนี้

ด้านโครงสร้างเงินทุน

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีการพึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากหนี้สินเท่ากับ 0.66 เท่า เมื่อเทียบกับสินทรัพย์รวม ดังที่แสดงในตารางที่ 13 โดยมีสัดส่วนของหนี้สินระยะยาวเพียงร้อยละ 0.07 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่าหนี้สินเกือบทั้งหมดอยู่ในรูปของหนี้สินระยะสั้นและเจ้าหนี้การค้า ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน ทำให้เป็นการยากที่จะอาศัยเงินลงทุนจากการกู้ยืม

**ตารางที่ 13 ค่ามัธยฐานของอัตราส่วนโครงสร้างเงินทุนของ
อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ**

อัตราส่วนทางการเงิน	ปี			
	2006	2007	2008	ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (เท่า)	0.68	0.65	0.61	0.66
อัตราส่วนความสามารถชำระดอกเบี้ย (เท่า)	4.05	2.62	4.60	3.51
อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อสินทรัพย์รวม (เปอร์เซ็นต์)	0.00	0.16	0.00	0.07

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

หากพิจารณาโครงสร้างเงินทุนของผู้ผลิตอัญมณี จากตารางที่ 14 จะเห็นว่า มีการพึ่งพิงหนี้สินในระดับที่สูงกว่า โดยมีอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมเท่ากับ 0.72 และมีสัดส่วนหนี้ระยะยาวเท่ากับร้อยละ 7.05 บริษัทที่มีการพึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากหนี้สินสูงที่สุดได้แก่บริษัทต่างชาติ ในขณะที่บริษัทไทยจะมีการใช้หนี้สินระยะยาวมากที่สุด

ตารางที่ 14 อัตราส่วนโครงสร้างเงินทุนของผู้ประกอบการอัญมณี จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)

อัตราส่วนทางการเงิน	ประเภทบริษัท								รวมทุก ประเภท บริษัท
	ขนาด			ความเป็นเจ้าของ					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ต่างชาติ			ร่วมทุน	ไทย	
				ญี่ปุ่น	ยุโรป	อื่น ๆ			
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (เท่า)	0.29	0.61	1.30	0.18	0.74	1.01	0.36	0.69	0.72
อัตราส่วนความสามารถชำระดอกเบี้ย (เท่า)	N/A	-0.46	1.66	52.17	2.59	1.57	6.65	-3.50	8.09
อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อสินทรัพย์รวม (เปอร์เซ็นต์)	0.00	13.41	10.03	0.00	6.14	3.40	6.25	12.22	7.05

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

เมื่อพิจารณาแยกตามขนาดของธุรกิจแล้วจะพบว่า บริษัทขนาดเล็กจะมีการใช้แหล่งเงินทุนจากหนี้สินน้อยที่สุด และไม่มีการใช้หนี้สินระยะยาวเลย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินของบริษัทขนาดเล็ก ในขณะเดียวกันบริษัทขนาดใหญ่กลับมีหนี้สินรวมมากกว่าสินทรัพย์รวม อันเป็นผลจากการขาดทุนสะสม สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการทำกำไร

ในกรณีของผู้ผลิตเครื่องประดับ เมื่อพิจารณาอัตราส่วนโครงสร้างเงินทุนที่แสดงในตารางที่ 15 จะพบว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมเท่ากับ 0.62 เท่าและเป็นหนี้สินระยะยาวคิดเป็นร้อยละ 13.49 ของสินทรัพย์รวม กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้ผลิตเครื่องประดับสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน

จากสถาบันการเงินได้มากกว่าผู้ผลิตอัญมณี โดยบริษัทไทยจะมีการพึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากหนี้สินและหนี้สินระยะยาวมากที่สุด

หากพิจารณาตามขนาดของบริษัทแล้ว บริษัทขนาดเล็กจะพึ่งพิงหนี้สินมากที่สุด ในขณะที่บริษัทขนาดใหญ่จะใช้แหล่งเงินทุนจากหนี้สินน้อย ซึ่งสาเหตุประการหนึ่งเกิดจากการที่บริษัทขนาดใหญ่บางแห่งสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากตลาดหลักทรัพย์ได้ หรือมีการลงทุนจากบริษัทแม่ในต่างประเทศหรือบริษัทที่ร่วมทุน

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งของอุตสาหกรรมนี้ คือ ลักษณะที่บริษัทซึ่งมีผลประกอบการไม่ดี จะมีโครงสร้างเงินทุนที่พึ่งพิงหนี้สินในระดับที่สูงมาก หลายแห่งมีหนี้สินมากกว่าสินทรัพย์ อันชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจและรักษาธุรกิจไว้

ตารางที่ 15 อัตราส่วนโครงสร้างเงินทุนของผู้ประกอบการเครื่องประดับ จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)

อัตราส่วนทางการเงิน	ประเภทบริษัท								รวมทุก ประเภท บริษัท
	ขนาด			ความเป็นเจ้าของ					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ต่างชาติ			ร่วมทุน	ไทย	
				ญี่ปุ่น	ยุโรป	อื่น ๆ			
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (เท่า)	0.75	0.63	0.51	0.86	0.54	0.72	0.38	0.70	0.62
อัตราส่วนความสามารถชำระดอกเบี้ย (เท่า)	6.65	10.92	5.29	-17.53	13.25	3.02	5.91	7.82	6.77
อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อสินทรัพย์รวม (เปอร์เซ็นต์)	19.86	13.52	8.58	0.85	23.71	0.82	7.86	16.49	13.49

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

ด้านการเติบโต

หากพิจารณาอัตราส่วนทางการเงินที่แสดงถึงการเติบโตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับดังตารางที่ 16 จะพบว่าอัตราการเติบโตของรายได้และกำไรสุทธิมีค่าเท่ากับร้อยละ 3.18 และ 0.51 ตามลำดับ โดยการเติบโตของทั้งรายได้และกำไรมีความผันผวนระหว่างปีที่สูงซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจจากความแปรปรวนของยอดขาย

ตารางที่ 16 ค่ามัธยฐานของอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

อัตราส่วนทางการเงิน	ปี			
	2006	2007	2008	ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี
อัตราการเพิ่มของรายได้รวม (เปอร์เซ็นต์)	5.73	1.73	-0.28	3.18
อัตราการเพิ่มของกำไรสุทธิ (เปอร์เซ็นต์)	-2.76	5.75	-5.69	0.51
อัตราการเพิ่มของสินทรัพย์รวม (เปอร์เซ็นต์)	6.49	4.15	-0.77	4.48

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

ในส่วนของผู้ผลิตอัญมณี จะมีค่าเฉลี่ยของการเพิ่มขึ้นของรายได้และกำไรเท่ากับร้อยละ 6.59 และ 2.02 ตามลำดับ ดังที่แสดงในตารางที่ 17 โดยบริษัทต่างชาติและบริษัทร่วมทุนจะมีอัตราการเติบโตของกำไรสุทธิที่สูง ในขณะที่บริษัทไทยมีอัตรากำไรสุทธิลดลงอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขันของบริษัทไทยในอุตสาหกรรมที่ลดลง

เมื่อพิจารณาจากขนาดของธุรกิจแล้วจะพบว่า บริษัทขนาดใหญ่จะมีการเติบโตของรายได้และกำไรสุทธิมากที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นในส่วนแบ่งตลาดของบริษัทใหญ่ อีกประการหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ผู้ผลิตอัญมณีขนาดเล็กทยอยปิดกิจการไปในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา⁵ แนวโน้มในอนาคตของผู้ผลิตอัญมณีอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะของบริษัทขนาดใหญ่หรือบริษัทต่างชาติมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผู้ผลิตส่วนมากจะอยู่ในลักษณะของผู้ผลิตขนาดเล็กและมีการดำเนินธุรกิจแบบครัวเรือน

ตารางที่ 17 อัตราการเติบโตของผู้ประกอบการอัญมณี จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)

อัตราส่วนทางการเงิน	ประเภทบริษัท								รวมทุก ประเภท บริษัท
	ขนาด			ความเป็นเจ้าของ					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ต่างชาติ			ร่วมทุน	ไทย	
				ญี่ปุ่น	ยุโรป	อื่น ๆ			
อัตราการเพิ่มของรายได้รวม (เปอร์เซ็นต์)	1.87	-0.24	14.80	6.10	-12.40	12.68	14.38	2.96	6.59
อัตราการเพิ่มของกำไรสุทธิ (เปอร์เซ็นต์)	7.46	-38.00	22.49	-12.09	71.58	-0.82	26.52	-22.18	2.02
อัตราการเพิ่มของสินทรัพย์รวม (เปอร์เซ็นต์)	8.28	-14.85	6.99	5.28	-26.54	14.48	6.30	0.63	3.56

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

⁵ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

ในส่วนของการเติบโตของผู้ผลิตเครื่องประดับ จากตารางที่ 18 จะเห็นว่า มีการเติบโตของรายได้และกำไรสุทธิในระดับที่สูงกว่าผู้ผลิตอัญมณีเป็นอย่างมาก โดยมีอัตราการเติบโตเท่ากับร้อยละ 8.79 และ 27.47 ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวในธุรกิจเครื่องประดับและอาจเป็นผลมาจากการที่ผู้ผลิตเครื่องประดับเริ่มมีการออกแบบเองมากยิ่งขึ้น จึงสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและกำไรได้ในระดับที่สูง โดยบริษัทต่างชาติซึ่งมีความสามารถในการออกแบบและสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูง จะมีการเติบโตของกำไรมากที่สุด

หากพิจารณาตามขนาดของบริษัทแล้ว บริษัทขนาดกลางจะมีการเติบโตของรายได้และกำไรมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่บริษัทขนาดใหญ่ส่วนมากดำเนินธุรกิจมานาน จึงค่อนข้างมีการอิ่มตัวสูง ในขณะที่บริษัทขนาดกลางได้หันมาใช้กลยุทธ์การแข่งขันในด้านรูปแบบและการออกแบบผลิตภัณฑ์มากขึ้น จึงสามารถเพิ่มส่วนแบ่งตลาดและกำไรได้อย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 18 อัตราการเติบโตของผู้ประกอบการเครื่องประดับ จำแนกตามประเภทบริษัท (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3 ปี)

อัตราส่วนทางการเงิน	ประเภทบริษัท								รวมทุก ประเภท บริษัท
	ขนาด			ความเป็นเจ้าของ					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ต่างชาติ			ร่วมทุน	ไทย	
				ญี่ปุ่น	ยุโรป	อื่น ๆ			
อัตราการเพิ่มของรายได้รวม (เปอร์เซ็นต์)	5.76	12.32	7.48	-9.60	38.46	13.70	-0.18	5.26	8.79
อัตราการเพิ่มของกำไรสุทธิ (เปอร์เซ็นต์)	2.09	56.38	30.55	251.84	71.67	-64.66	-44.39	41.75	27.47
อัตราการเพิ่มของสินทรัพย์รวม (เปอร์เซ็นต์)	13.22	19.44	4.16	6.49	26.35	8.44	3.66	12.07	11.72

ที่มา: จากการคำนวณของคณะผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจาก BOL

อย่างไรก็ตาม บริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีความผันผวนในอัตราการขยายตัวของรายได้และกำไรเป็นอย่างมาก ทั้งความผันผวนระหว่างปีและความแตกต่างระหว่างบริษัท ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงของธุรกิจที่ยอดขายมีการเปลี่ยนแปลงตามรสนิยมของผู้บริโภค แนวโน้มตลาด ราคาโลหะมีค่าและภาวะเศรษฐกิจ รวมถึงการแข่งขันในระดับที่รุนแรงทำให้เกิดการแย่งชิงส่วนแบ่งตลาดของบริษัทในอุตสาหกรรมตลอดเวลา

สรุป

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมที่ค่อนข้างอ่อนแอ เนื่องจากธุรกิจส่วนมากในอุตสาหกรรมเป็นธุรกิจขนาดเล็ก ที่ดำเนินกิจกรรมรับจ้างผลิตและมีวิธีบริหารจัดการแบบครอบครัว ที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยเฉพาะในแง่การทำการตลาดเชิงรุก การทำบัญชี และการบริหารจัดการวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน เนื่องจากสถาบันการเงินจัดให้อุตสาหกรรมนี้มีความเสี่ยงในระดับสูง

จึงยากจะได้รับสินเชื่อ เว้นแต่จะมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน อีกทั้งธุรกิจใอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมักมีปัญหาในด้านประสิทธิภาพการดำเนินงาน ซึ่งเกิดจากค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่นๆ และอุตสาหกรรมนี้ยังมีความแตกต่างระหว่างธุรกิจเป็นอย่างมาก ธุรกิจบางส่วนจะมีผลประกอบการ สภาพคล่อง และประสิทธิภาพในการดำเนินงานในระดับที่ดีมาก ในขณะที่บริษัทอีกหลายแห่งในอุตสาหกรรมประสบปัญหาทั้งจากทางสภาพคล่องและผลประกอบการอย่างรุนแรง ซึ่งปัจจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวมา ทำให้ธุรกิจในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ในระดับที่สูง

4.7 การวิเคราะห์ในระดับธุรกิจของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับผลกระทบทางยอดขายจากวิกฤตฯ และคุณลักษณะต่างๆ ทางธุรกิจของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ พบว่า ลักษณะทางธุรกิจที่สร้างความเข้มแข็งอย่างมากและช่วยบรรเทาผลกระทบด้านยอดขายให้กับธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับ จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ

1) ปัจจัยทางการตลาด

ลักษณะทางธุรกิจซึ่งเพิ่มความสามารถด้านการตลาด ประกอบไปด้วย การสร้างมูลค่าเพิ่ม กลยุทธ์การแข่งขัน การวิจัยและพัฒนา ความสามารถในการปรับตัวด้านกลยุทธ์การตลาด

บริษัทที่มีความสามารถในการทำการตลาดที่ดี ไม่ว่าจากการที่สามารถออกแบบได้ด้วยตัวเอง สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูง สามารถผลิตสินค้าที่มีรูปแบบและลักษณะตรงต่อความต้องการของลูกค้าและปรับตัวตามทิศทางของตลาดและภาวะเศรษฐกิจได้ดี จะช่วยให้บริษัทสามารถสร้างฐานลูกค้าเฉพาะและความภักดีในตราสินค้า จึงมีความผันผวนทางด้านยอดขายที่ต่ำกว่าบริษัทอื่นๆ

2) ปัจจัยด้านการผลิต

ลักษณะทางธุรกิจซึ่งช่วยให้ธุรกิจมีความสามารถในการผลิต ได้แก่ ผลิภาพการผลิตที่สูง และความสามารถในการปรับตัวด้านวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง ซึ่งบริษัทที่มีผลิภาพการผลิตที่สูง จะมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลผลิตได้ดีกว่า มีต้นทุนในการผลิตที่ต่ำกว่า รวมถึงสามารถผลิตสินค้าได้หลากหลายชนิดกว่า และการมีความสามารถในการจัดการวัตถุดิบและสินค้าคงคลังได้ดี ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบด้านยอดขายที่เกิดขึ้นได้ เพราะธุรกิจในอุตสาหกรรมนี้มีความเสี่ยงจากวัตถุดิบและสินค้าคงคลังมาก ทั้งความผันผวนของราคาวัตถุดิบ การเปลี่ยนแปลงความต้องการและรสนิยมของผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว และความจำเป็นในการถือวัตถุดิบไว้ในมือ

3) ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ

เนื่องจากคู่ค้าสำคัญในอุตสาหกรรมนี้ได้แก่กลุ่มประเทศ G3 ซึ่งได้รับผลกระทบจากวิกฤตอย่างมาก ดังนั้นหากบริษัทสามารถกระจายตลาดไปยังหลายประเทศที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตแตกต่างกันออกไป หรือพึ่งพาตลาดในประเทศได้บ้าง จะช่วยบรรเทาผลกระทบด้านยอดขายได้

กลยุทธ์ทางธุรกิจที่ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบทางด้านยอดขายต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรมใช้ สามารถสรุปได้ดังที่แสดงในตารางที่ 19

ตารางแสดงจำนวนและลักษณะของบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่ได้รับผลกระทบด้านยอดขายจำแนกตามระดับความรุนแรงของผลกระทบจะแสดงอยู่ในภาคผนวก ข.

**ตารางที่ 19 ลักษณะทางธุรกิจที่ส่งผลให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งมากและกลยุทธ์ที่ธุรกิจใช้
ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ**

ลักษณะทางธุรกิจที่ส่งผลให้ ธุรกิจมีความเข้มแข็งมาก	กลยุทธ์ที่ใช้
ขีดความสามารถในการแข่งขัน	
การสร้างมูลค่าเพิ่ม	- การปรับปรุงมูลค่าเพิ่มโดยการเผา การตั้งน้ำและการเจียรไน ซึ่งช่วยเพิ่มความสวยงามและมูลค่าให้กับวัตถุดิบเป็นอย่างมาก - การมีตราสินค้าเป็นของตัวเอง - การออกแบบสินค้าไปเสนอลูกค้าด้วยตัวเอง - การทำกล่องบรรจุที่มีความสวยงามหรือการมีการ์ดของขวัญ หรือการ์ดอวยพรเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับเครื่องประดับ - การขายสินค้าที่หาได้ยาก เช่น ชุดพลอยแบบพิเศษ (Special collection) ซึ่งสินค้าเหล่านี้จะมีตลาดเฉพาะและมีราคาสูงกว่าสินค้าโดยทั่วไป - การมีช่างฝีมือที่มีทักษะการเจียรไนที่สูงทำให้ได้สินค้าที่มีมูลค่าสูง และไม่ต้องแข่งขันทางด้านราคา
กลยุทธ์การแข่งขัน	- การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ทันสมัยไปเสนอลูกค้าอยู่เสมอ - การออกงานแสดงสินค้าต่างๆ เพื่อพบปะลูกค้าและขยายฐานลูกค้า - การพบปะลูกค้าเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของลูกค้า และนำไปใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ - การวิจัยพฤติกรรมของผู้บริโภคเพื่อนำมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า - การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าให้แน่นแฟ้นในช่วงที่เกิดวิกฤต เพื่อให้ลูกค้ายังรักษาราชการซื้อสินค้าจากบริษัทอยู่ - เน้นความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าและการส่งมอบสินค้าที่ตรงเวลา - การเน้นคุณภาพของสินค้าเพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันด้านราคา โดยเฉพาะจากประเทศที่มีค่าแรงที่ถูกกว่า
ผลิภาพการผลิต	- การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการเจียรไน - การใช้เครื่องจักรช่วยในการผลิตเครื่องประดับทอง - การตั้งโรงงานในประเทศที่มีค่าแรงถูกกว่า
การวิจัยและพัฒนา	- การศึกษาค้นคว้าถึงแนวโน้มของตลาดเพื่อนำมาปรับปรุงผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ - การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีลักษณะเฉพาะตัว เช่น การนำเอา ศิลปะไทยที่มีเอกลักษณ์มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ - การออกแบบสินค้าที่มีการใช้โลหะมีค่าน้อยลง เพื่อตอบสนอง ต่อทิศทางของราคาโลหะมีค่าที่มีการปรับตัวสูงขึ้น

**ตารางที่ 19 (ต่อ) ลักษณะทางธุรกิจที่ส่งผลให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งมากและกลยุทธ์
ที่ธุรกิจใช้ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ**

ลักษณะทางธุรกิจที่ส่งผลให้ ธุรกิจมีความเข้มแข็งมาก	กลยุทธ์ที่ใช้
ความสามารถในการปรับตัว	
ความสามารถในการปรับตัว ด้านกลยุทธ์การตลาด	- การปรับเปลี่ยนตลาดปลายทางที่ส่งออกจากการมีการกระจายประเทศของผู้ซื้อสินค้าเพื่อลดความเสี่ยงในการพึ่งพิงตลาดใดตลาดหนึ่งในระดับที่สูง - การนำสินค้าใหม่ๆ ที่มีแบบที่ทันสมัยไปนำเสนอกับลูกค้า - การผลิตสินค้าหลายระดับเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทุกระดับและเป็นการกระจายความเสี่ยงของความผันผวนในยอดขาย - การมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น การขายผ่านร้านค้าปลีก ห้างสรรพสินค้า อินเทอร์เน็ตและโทรทัศน์
ความสามารถในการปรับตัว ด้านผลผลิต	- การผลิตเครื่องประดับที่ควบคู่กับเครื่องประดับแฟชั่น หรือการผลิตเครื่องประดับทองควบคู่กับเครื่องประดับเงิน ซึ่งเป็นสินค้าที่ตอบสนองกับวัฏจักรธุรกิจที่แตกต่างกัน - การมีสินค้าที่หลากหลาย เช่น การมีพลอยหลายสี เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในรสนิยมของผู้บริโภคหรือกระแสแฟชั่น
ความสามารถในการปรับตัว ด้านวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง	- การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการและแนวโน้มของตลาดเพื่อไม่ให้เกิดการถือวัตถุดิบมากเกินไป - การซื้อโลหะมีค่าจากบริษัทที่นำเข้าโดยเฉพาะหลังจากได้รับคำสั่งซื้อจากลูกค้า ซึ่งช่วยแบ่งเบาภาระในด้านการถือวัตถุดิบได้ - การนำสินค้าที่ใช้โลหะมีค่ามาหลอมเพื่อทำเป็นสินค้าใหม่ เป็นการลดการสั่งซื้อวัตถุดิบเพิ่มเติม - การนำสินค้าคงคลังมาแปรรูปให้เป็นไปตามคำสั่งซื้อใหม่เพื่อลดปริมาณการถือสินค้าคงคลังในมือ
ความเชื่อมโยงกับ ต่างประเทศ	- การกระจายตลาดปลายทางไปยังหลายๆ ประเทศ

5. สถานการณ์ปัจจุบันในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลก

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ อย่างรุนแรง เนื่องจากสินค้าประเภทอัญมณีและเครื่องประดับจัดได้ว่าเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย (Luxurious goods) จึงมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้สูง ทำให้การบริโภคผันแปรตามระดับรายได้เป็นอย่างมาก ประกอบกับการปรับตัวเพิ่มขึ้นของราคาวัตถุดิบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ราคาโลหะมีค่า ทำให้สินค้ายังมีราคาแพงมากขึ้น

การหดตัวของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้จากการปิดสาขาของบริษัทอัญมณีและเครื่องประดับหลายแห่ง การปลดพนักงาน ไปจนถึงการเข้าสู่กระบวนการล้มละลายของบริษัทอัญมณีและเครื่องประดับ อันได้แก่

- กลุ่มธุรกิจจำหน่ายอัญมณีและเครื่องประดับที่มีร้านค้าย่อยภายในเครือ (Chain stores) หลายแห่งประกาศปิดสาขาและลดเวลาทำงานของพนักงาน เช่น Zale Corp., Friedman, Crescent Jewelers
- บริษัทขายอัญมณีและเครื่องประดับทางรายการโทรทัศน์ เช่น Jewelry Television ลดพนักงานกว่า 200 คน
- Charles & Colvard และ Finlay Enterprise ซึ่งเป็นบริษัทอัญมณีและเครื่องประดับขนาดใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ได้รับการเตือนการถูกปลดจาก NASDAQ (NASDAQ Delisting Warning) เนื่องจากมีราคาเสนอซื้ออยู่ที่ระดับต่ำกว่า 1 เหรียญดอลลาร์สหรัฐติดต่อกันนานกว่า 30 วันทำการในปี ค.ศ. 2008
- การเข้าสู่กระบวนการล้มละลายของบริษัทหลายแห่ง เช่น House of Taylor Jewelry, Whitehall Jewelers, Fortunoff และ Friedman
- กลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับที่ใหญ่ที่สุดของโลกอย่าง Signet Group ประสบปัญหาการลดลงของยอดขายเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1993
- American Gem Trade Association (AGTA) มีจำนวนพลอยสีที่นำมาตรวจและออกใบรับรองคุณภาพพลอยร้อยละ 50 ในปี ค.ศ. 2008

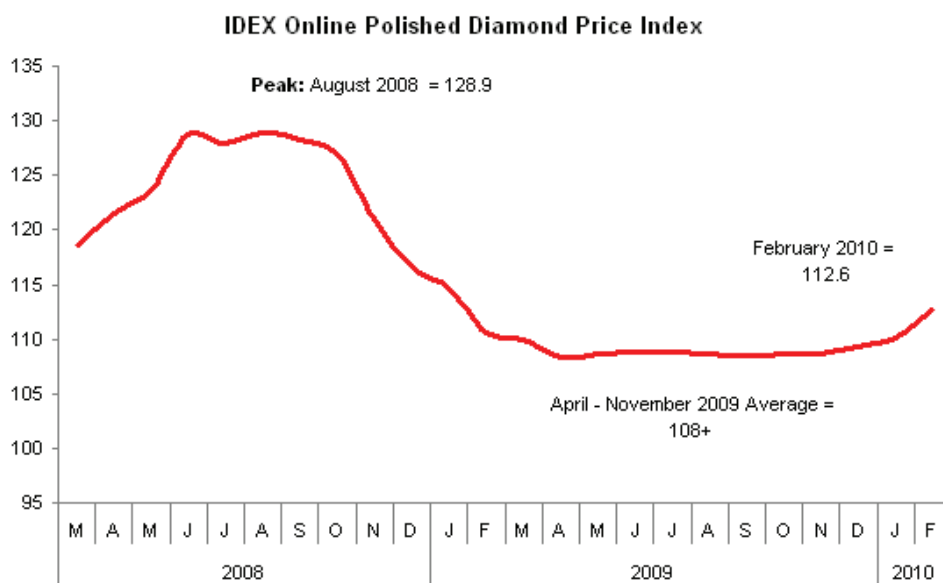
ปัญหาของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ยังต้องเผชิญกับปัญหาการผลิตทองคำที่ลดลงของแหล่งแร่ทองคำที่สำคัญอย่างประเทศแอฟริกาใต้ถึงร้อยละ 15.6 ในปี ค.ศ. 2008 อันเป็นผลมาจากการขาดแคลนไฟฟ้าในประเทศดังกล่าว อีกทั้ง ยังเกิดปัญหาขึ้นกับสถาบันการเงินบางแห่ง ซึ่งส่งผลกระทบไปถึงธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับในเครือ เช่น International Diamond and Jewelry Group ของเอบีเอ็น แอมโรอีกด้วย

ในส่วนของผู้ปู้น ตลาดอัญมณีและเครื่องประดับมีการหดตัวลดลงอย่างต่อเนื่องนับจากช่วงปี ค.ศ. 1991 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 2005 ได้มีสัญญาณการฟื้นตัวของตลาดในผู้ปู้น ก่อนจะมีการหดตัวอีกครั้งในช่วงที่เกิดวิกฤตฯ ปีค.ศ. 2008

ในส่วนของอินเดียก็ประสบปัญหารุนแรงในอุตสาหกรรมเจียรไนเพชร ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมส่งออกหลักหรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ โดยในปี ค.ศ. 2008 เฉพาะในเมืองสุรัต แคว้นคุชชัต ซึ่งนับเป็นแหล่งผลิตเพชรที่สำคัญที่สุดของอินเดีย และแหล่งผลิตที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ได้มีการปลดคนงานถึง 500,000 คน และมีการปิดโรงงานเจียรไนเพชรถึงประมาณครึ่งหนึ่งของโรงงานที่มีทั้งหมด 5,000 แห่ง จากปัญหาการหดตัวของปริมาณการส่งออก

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ประธานของสหพันธ์ตลาดกลางค้าเพชรโลก (World Federation of Diamond Bourses: WFDB) ออกประกาศให้ผู้ประกอบการลดอุปทานเพชรในตลาดโลก เพื่อสร้างเสถียรภาพให้กับราคาเพชรที่ปรับตัวลดลงมาอย่างต่อเนื่องนับจากช่วงต้นปี ค.ศ. 2008

ภาพที่ 15 ดัชนีราคา IDEX ของเพชรที่เจียรไนแล้วในช่วง 24 เดือน

ที่มา: IDEX Online Research

อย่างไรก็ดี อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลกเริ่มมีสัญญาณการฟื้นตัวนับจากเดือนพฤษภาคมปี ค.ศ. 2009 ดังจะเห็นได้จากราคาของเพชรที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็นครั้งแรกที่ระดับร้อยละ 0.3 จากที่มีการปรับตัวลดลงมาตลอดนับตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 2008 นอกจากนี้ สัญญาณการฟื้นตัวของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลกอื่นๆ ยังสามารถสรุปได้ ดังนี้

- IDEX รายงานการเพิ่มขึ้นของยอดขายของเดอเบียร์สในช่วงครึ่งปีหลังของปี ค.ศ. 2009 ถึงร้อยละ 24
- ผู้ประกอบการเจียระไนเพชรในประเทศอินเดียเริ่มมีการเรียกคนงานกลับมาทำงานหลังจากที่มีการปลดคนงานจำนวนมากนับจากช่วงปลายปี ค.ศ. 2008 โดยในช่วงเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 2009 มีการจ้างคนงานกลับมาประมาณ 7,000 คน
- ยอดขายเครื่องประดับของโลกในเดือนพฤศจิกายนปี ค.ศ. 2009 มีการปรับตัวสูงขึ้นร้อยละ 5.7 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี ค.ศ. 2008
- ผู้ผลิตเครื่องประดับประเภทสเตอร์ลิง (Sterling) ในสหรัฐอเมริการายงานการลดลงของยอดขายในไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2009 เพียงร้อยละ 1.7 หลังจากที่มีการปรับตัวลดลงของยอดขายถึงร้อยละ 16.1 ในไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008
- บริษัททิฟฟานีแอนด์โค (Tiffany & Co) รายงานว่ายอดขายในช่วงเดือนพฤศจิกายนและธันวาคมปี ค.ศ. 2009 มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17 โดยตลาดที่มีการขยายตัวมากที่สุด คือ ตลาดสหภาพยุโรป (ขยายตัวร้อยละ 30) รองลงมาคือตลาดสหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 15)

สัญญาณต่างๆ เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของโลกได้ผ่านจุดต่ำสุดมาแล้ว และมีแนวโน้มที่จะฟื้นตัวนับตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 ปี ค.ศ. 2009 โดยถ้าพิจารณาจากยอดขายเครื่องประดับในสหรัฐอเมริกา จะพบว่ายอดขายในไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2009 นั้น มีการหดตัวลดลงเหลือเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น เมื่อเทียบกับการหดตัวร้อยละ 6.5 และร้อยละ 5 ในไตรมาสที่ 1 และ 2

6. สถานการณ์ปัจจุบันและผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินของโลกต่ออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในไทย

หากพิจารณาการผลิตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในปี ค.ศ. 2009 จะพบว่า มีขยายตัวร้อยละ 6.25 เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 2008 ในขณะที่ภาพรวมด้านการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับในปี ค.ศ. 2009 มีมูลค่าการส่งออกทั้งสิ้น 9,761.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐโดยขยายตัวร้อยละ 18.03 เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 2008 ทั้งนี้มูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นเป็นผลจากการส่งออกทองคำยังไม่ขึ้นรูป ซึ่งคิดเป็นมูลค่าถึง 5,667.46 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

สำหรับแนวโน้มการผลิต ในปี ค.ศ. 2010 คาดว่าการผลิตจะยังทรงตัว โดยมีปัจจัยบวกคือ การที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 7 สำหรับการนำเข้าพลอยดิบ ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดต้นทุนวัตถุดิบแล้ว ยังเป็นการสร้างบรรยากาศให้ผู้ค้าพลอยต่างชาติจากทั่วโลก โดยเฉพาะอินเดียและประเทศในแถบแอฟริกา นำวัตถุดิบเข้ามาค้าในไทยเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยให้ไทยสามารถเป็นศูนย์กลางการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลกได้

ในส่วนของแนวโน้มด้านการส่งออกนั้น มีทิศทางในการปรับตัวที่ดีขึ้น โดยเริ่มมีคำสั่งซื้อกลับเข้ามาตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2009

6.1 สถานการณ์ปัจจุบัน

ด้านการผลิต

เมื่อพิจารณาดารงที่ 20 ซึ่งแสดงดัชนีการผลิตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จะพบว่าดัชนีผลผลิตและดัชนีส่งสินค้า (หรือดัชนีการจำหน่าย) ของอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 2009 มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น หลังจากที่ดัชนีดังกล่าวมีการหดตัวอย่างรุนแรงในปี ค.ศ. 2008 ในขณะที่ดัชนีสินค้าสำเร็จรูปคงคลังมีการปรับตัวลดลงจากปี ค.ศ. 2008 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีสัญญาณการฟื้นตัวแล้ว

ตารางที่ 20 ดัชนีการผลิตเครื่องเพชรพลอยและรูปพรรณ และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

ดัชนี	2007	2008	2009	อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีปี ค.ศ. 2009 เทียบกับปีค.ศ. 2008
ผลผลิต	71.20	58.41	62.07	6.25
ส่งสินค้า	73.74	60.74	66.31	9.17
สินค้าสำเร็จรูปคงคลัง	96.76	96.25	73.95	-23.17

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศเศรษฐกิจอุตสาหกรรม สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

หมายเหตุ: ปี ค.ศ. 2000 เป็นปีฐานและเป็นดัชนีที่ยังไม่ได้ปรับผลกระทบของฤดูกาล

โดยดัชนีของปี ค.ศ. 2009 เป็นตัวเลขประมาณการ

ด้านการค้า

มูลค่าการส่งออกของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับยังมีการขยายตัวในปี ค.ศ. 2009 ดังที่แสดงในตารางที่ 8.4 แต่เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการส่งออกทองคำไม่ขึ้นรูป ในขณะที่ผลิตภัณฑ์อื่นๆ มีการปรับตัวลดลงอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพชร พลอย และเครื่องประดับแท้

อย่างไรก็ดี เครื่องประดับเทียมหรือเครื่องประดับแฟชั่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับผลกระทบในทางบวกจากวิกฤตฯ และยังมีเครื่องประดับแท้ที่ทำด้วยเงินซึ่งมีการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกในปี ค.ศ. 2009 ที่ระดับร้อยละ 11.12 การที่ผู้บริโภคนิยมบริโภคผลิตภัณฑ์ทั้งสองนี้มากขึ้น เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาไม่แพง ประกอบกับราคาทองคำที่ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

6.2 ผลกระทบจากวิกฤตการณ์เงินโลก

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยได้รับผลกระทบอย่างมากจากวิกฤตฯ ครั้งนี้ โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายเล็ก ซึ่งจะรับงานต่อจากผู้ประกอบการรายใหญ่ เมื่อคำสั่งซื้อลดลง ผู้ประกอบการรายใหญ่จะทำการผลิตเองโดยไม่ต้องว่าจ้างต่อให้ผู้ประกอบการรายเล็กทำการผลิต ทำให้ผู้ประกอบการรายเล็กประสบปัญหาการขาดสภาพคล่องได้ง่าย มีการปลดคนงาน และอาจรุนแรงถึงขั้นต้องปิดกิจการ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังประสบปัญหาอันเนื่องมาจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน และความผันผวนของราคาทองคำอีกด้วย โดยวิกฤตฯ ครั้งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อด้านต่างๆ แบ่งออกเป็น ยอดขาย การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน ความผันผวนของราคาโลหะมีค่า สภาพคล่องของผู้ประกอบการ และการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้ซื้อ

ผลกระทบด้านยอดขาย

สำหรับผลกระทบด้านยอดขายนั้น อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับได้รับผลกระทบในลักษณะเดียวกันทั้งอุตสาหกรรม กล่าวคือมีการลดลงของยอดขายในเกือบทุกผลิตภัณฑ์ และมีการปรับตัวลดลงของยอดขายในเกือบทุกตลาดส่งออกหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ซึ่งวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2008 นั้นส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกับยอดขายในช่วงสิ้นปี ซึ่งเป็นช่วงฤดูกาลขาย (High season) ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ และส่งผลกระทบต่อเม็ดเงินจากการสั่งซื้อสินค้าในช่วงไตรมาสที่ 1 และ 2 ของปี ค.ศ. 2009 เนื่องจากผู้ซื้อยังมีสินค้าคงคลังเหลืออยู่

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตลาดส่งออกทุกตลาดจะได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน แต่ระดับความรุนแรงของผลกระทบในแต่ละตลาดนั้นมีความแตกต่างกัน ผู้ประกอบการที่มีการกระจายความเสี่ยงในตลาดส่งออก จะได้รับผลกระทบโดยรวมน้อยกว่าผู้ประกอบการที่พึ่งพิงตลาดหลักเพียงตลาดเดียว ซึ่งได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ อย่างรุนแรง เช่น ตลาดสหรัฐอเมริกา

ในขณะที่การขยายตัวของยอดจำหน่ายเครื่องประดับแฟชั่น เป็นผลมาจากการที่เครื่องประดับแฟชั่นมีราคาถูกกว่าเครื่องประดับแท้ มีความประณีตและมีรูปแบบที่ทันสมัย ทำให้เป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคที่ต้องการซื้อเครื่องประดับที่มีราคาไม่แพง ซึ่งเหมาะกับการบริโภคทดแทนเครื่องประดับแท้ในช่วงวิกฤตฯ ที่ผู้บริโภคมีความมั่งคั่งลดลง

อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตสินค้าเครื่องประดับทุกประเภทเปิดเผยว่าในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2009 เริ่มมีคำสั่งซื้อกลับเข้ามา แต่เป็นปริมาณที่ไม่สูงนัก ซึ่งผู้ประกอบการยังไม่มั่นใจว่าการกลับมาของคำสั่งซื้อดังกล่าวจะเป็นสัญญาณของการฟื้นตัวของตลาดส่งออกหรือเป็นการสั่งสินค้าเพื่อเพิ่มสินค้าคงคลังเนื่องจากการหยุดสั่งสินค้ามาเป็นเวลานาน จึงมีการรอดูสถานการณ์ต่อไปก่อนว่าจะมีการปรับเปลี่ยนกำลังการผลิตและการจ้างงานหรือไม่

ถ้าจะพิจารณาถึงผลกระทบในด้านยอดขาย แยกตามรายผลิตภัณฑ์ จะสามารถสรุปได้ดังนี้

1) เพชร

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเจียระไนเพชร พบว่าผู้ประกอบการได้รับผลกระทบด้านยอดขายที่แตกต่างกัน โดยผู้ประกอบการที่มุ่งเน้นไปที่สินค้าระดับสูง (High end) กล่าวคือมีการเจียระไนแบบประณีตมาก ไม่ได้รับผลกระทบในด้านยอดขายเลย และกลับมียอดขายที่เพิ่มสูงขึ้นจากคำสั่งซื้อสินค้าที่มีคุณภาพต่ำลงที่เข้ามาในช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากผู้ประกอบการรายอื่นมีการปิดตัวลง

สำหรับผู้ประกอบการที่ไม่ได้มุ่งเน้นสินค้าระดับสูง แต่ทำการเจียระไนเพชรขนาดเล็กหรือเพชรที่มีคุณภาพรองลงมา จะได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากวิกฤตฯ โดยมียอดการขายลดลงประมาณร้อยละ 50

2) พลอย

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการพบว่า ผลกระทบจากวิกฤตฯ ส่งผลต่อผู้ประกอบการพลอยอย่างรุนแรง โดยมีการลดลงของยอดขายอยู่ในช่วงร้อยละ 50 - 90 เมื่อพิจารณาจากตลาดส่งออกจะพบว่าการลดลงนี้เกิดขึ้นในทุกตลาด โดยตลาดที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุด ได้แก่ ตลาดสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้ประกอบการบางรายมียอดสั่งซื้อจากตลาดนี้ลดลงถึงร้อยละ 90

ผู้ประกอบการที่ทำการเจียระไนและจำหน่ายทับทิม ได้รับผลกระทบด้านยอดขายที่รุนแรงมากที่สุด โดยนอกเหนือจากวิกฤตฯ แล้ว ยังได้รับผลกระทบจากการที่สหรัฐอเมริกาประกาศใช้ JADE Act ซึ่งห้ามนำเข้าทับทิมที่มีแหล่งกำเนิดจากพม่า ซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของผู้ประกอบการไทย

อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการพลอยที่ทำการเจียระไนและมีการจำหน่ายพลอยหลายชนิด จะได้รับผลกระทบที่รุนแรงน้อยกว่าผู้ประกอบการที่ผลิตพลอยเพียงชนิดเดียว เนื่องจากเป็น การกระจายความเสี่ยงในผลิตภัณฑ์ แต่มีข้อเสียคือไม่สามารถถือวัตถุดิบและสินค้าคงคลังของ พลอยแต่ละชนิดในปริมาณมากได้ และมีต้นทุนสินค้าคงคลังที่สูง ทำให้เวลามีคำสั่งซื้อใน ปริมาณมาก ผู้ประกอบการจะไม่สามารถจัดหาสินค้าตามที่คุณต้องการได้

3) เครื่องประดับแท้

ในส่วนเครื่องประดับแท่นั้น มียอดขายที่ลดลงประมาณร้อยละ 20 - 40 อันเนื่องมาจาก วิกฤตฯ การลดลงของยอดขายที่เกิดขึ้นในทุกตลาดปลายทาง แต่มีผู้ประกอบการบางรายที่ ยอดขายเครื่องประดับแท้ในตลาดในประเทศไม่ได้รับผลกระทบเลย โดยเป็นผู้ประกอบการที่จำหน่าย สินค้าที่ใช้อัญมณีหายากและเน้นสินค้าสำหรับผู้ซื้อที่มีกำลังซื้อสูง

ในส่วนทองรูปพรรณ ซึ่งเป็นสินค้าที่จำหน่ายภายในประเทศเป็นหลัก ผู้ประกอบการ เปิดเผยว่ามียอดขายที่ลดลงมาตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลง ในพฤติกรรมของผู้บริโภค จากเดิมที่ซื้อทองรูปพรรณเพื่อการออม มาเป็นการซื้อทองคำแท่งและ สัญญาซื้อขายทองคำล่วงหน้า (Gold future) เพื่อการลงทุน เนื่องจากราคาทองคำปรับตัวสูงขึ้น อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งให้ผู้บริโภคแสวงหาประโยชน์จากการเก็งกำไร แทนการออม ผ่านทองรูปพรรณซึ่งมีราคาที่สูงกว่าเพราะมีค่ากำเหน็จ และเวลาขายคืนจะขายได้ในราคาที่ต่ำลง

เครื่องประดับเงินเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ น้อยกว่าผลิตภัณฑ์อื่นๆ ในอุตสาหกรรม เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาไม่แพง แต่ผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการแต่ละ รายนั้นแตกต่างกันออกไป ผู้ประกอบการเครื่องประดับเงินบางรายที่ได้สัมภาษณ์ เปิดเผยว่า ยอดจำหน่ายลดลงไปประมาณร้อยละ 30 - 40 ผู้ประกอบการบางรายถึงกับกล่าวว่าเป็นการตกต่ำ ของยอดขายที่มากที่สุดตั้งแต่ทำกิจการมา โดยในตลาดปลายทางทุกตลาด ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา ยุโรป สแกนดิเนเวีย ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ล้วนแต่ได้รับผลกระทบในทิศทางเดียวกัน และตลาด ระดับสูง (High End) จะได้รับผลกระทบมากเป็นพิเศษ

แต่มีผู้ประกอบการบางรายที่แทบไม่ได้รับผลกระทบในด้านยอดขายเลย โดยเฉพาะ ผู้ประกอบการที่มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง (ODM) เนื่องมาจากผู้ประกอบการมีการ ขยายฐานผู้ซื้อในแต่ละตลาดอย่างต่อเนื่อง มีการเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้ผู้ซื้อพิจารณา และมี การปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดอยู่ตลอดเวลา

4) เครื่องประดับแฟชั่น

เครื่องประดับแฟชั่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับผลกระทบในทางบวกจากวิกฤตฯ เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการออกแบบที่ทันสมัยตามกระแสแฟชั่นในปัจจุบัน มีราคาที่ถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องประดับแท้ ทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ แต่ยังพอมีกำลังซื้อ หันมาซื้อเครื่องประดับแฟชั่นเพิ่มมากขึ้นแทนเครื่องประดับแท้ ผู้ประกอบการที่ให้สัมภาษณ์เปิดเผยว่าเครื่องประดับแฟชั่น มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นของยอดขายประมาณร้อยละ 10

ผลกระทบด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

ปัญหาด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน เป็นปัญหาที่มีอยู่แล้วของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับส่วนใหญ่พึ่งพิงแหล่งเงินทุนส่วนตัวเป็นหลัก สถาบันการเงินจัดให้อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงสูง โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง เนื่องจากการประเมินมูลค่าสินค้าและวัตถุดิบทำได้ยาก ราคาขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ซื้อและผู้ขาย โดยไม่มีราคากลางหรือมาตรฐานกลางของสินค้าที่ชัดเจน จึงไม่สามารถใช้สินค้าหรือวัตถุดิบเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันในการกู้เงินได้ ทำให้ผู้ประกอบการบางส่วนใช้สินทรัพย์อื่นๆ เช่น อสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันแทน

นอกจากนี้ ในส่วนของผู้ประกอบการเจียรไนพลอย ยังมีปัญหาในเรื่องความเสี่ยงของการทำธุรกิจ เนื่องจากการเลือกซื้อพลอยดิบมาปรับปรุงคุณภาพมีความเสี่ยงจากการที่พลอยดิบอาจกลายเป็นหินที่ไม่มีค่า และไม่สามารถจำหน่ายได้เมื่อผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพต่างๆ แล้ว บ้างจึงเหล่านี้นเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถพึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินได้

อีกทั้งวิกฤตฯ ส่งผลให้การเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินมีความยากมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินได้เลย เนื่องจากมูลค่าของสินทรัพย์ที่ผู้ประกอบการใช้ในการค้ำประกันลดลง ผู้ประกอบการมีผลการดำเนินงานที่ตกต่ำ ประกอบกับสถาบันการเงินมีการดำเนินนโยบายด้านสินเชื่อที่มีความระมัดระวังมากขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการประสบปัญหาสภาพคล่องรุนแรงมากขึ้น

ผลกระทบจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน

ความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน ส่งผลต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับโดยตรง เนื่องจากความผันผวนดังกล่าวจะมีผลต่อต้นทุนวัตถุดิบนำเข้า การกำหนดราคาขายของสินค้าจึงทำได้ยาก ผู้ประกอบการที่ใช้เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนมีเพียงผู้ประกอบการขนาดใหญ่และขนาดกลางเพียงบางรายเท่านั้น โดยสาเหตุที่ผู้ประกอบการ

รายเล็กและขนาดกลางไม่ได้ใช้เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยน เนื่องมาจากการใช้เครื่องมือดังกล่าว มีต้นทุนที่สูงซึ่งอาจกระทบต่อกำไรของผู้ประกอบการ นอกจากนี้การที่ผู้ประกอบการไม่อยู่ในระบบ กล่าวคือ ไม่ได้ซื้อวัตถุดิบมาอย่างถูกต้องหรือไม่มีเอกสารประกอบการได้มาซึ่งวัตถุดิบ ทำให้ไม่มีเอกสารหรือหลักฐานที่จะใช้ในการซื้อเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง อีกทั้งผู้ประกอบการบางรายยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเครื่องมือประกันความเสี่ยง หรือยังมีทัศนคติที่ไม่ต้องการป้องกันความเสี่ยง เพื่อหวังผลกำไรที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน

ผู้ประกอบการขนาดกลางบางรายมีการป้องกันความเสี่ยงโดยการใช้บัญชีเป็นเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ เพื่อหลีกเลี่ยงความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน ในส่วนของความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนที่มีผลราคาต่อวัตถุดิบนำเข้านั้น ผู้ประกอบการบางรายจะผลักภาระไปยังผู้ซื้อ โดยการตั้งราคาสินค้าสูงขึ้น เว้นแต่สินค้าที่มีราคาแพงอยู่แล้ว เช่น เพชร แต่การผลักภาระไปให้ผู้ซื้ออาจทำให้ขายสินค้าได้ยากขึ้น

ผลกระทบจากความผันผวนของราคาโลหะมีค่า

ทองคำเป็นวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในการทำเครื่องประดับ ดังนั้น ความผันผวนของราคาทองคำจึงส่งผลอย่างมากต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม การซื้อทองคำเพื่อการเก็งกำไรจากกองทุนป้องกันความเสี่ยง (Hedge fund) ในต่างประเทศ ทำให้ราคาทองคำมีความผันผวนมาก ประกอบกับทิศทางราคาทองคำมีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความต้องการเครื่องประดับที่ใช้ทองคำเป็นส่วนประกอบลดลง เพราะเครื่องประดับดังกล่าวมีราคาสูงขึ้นอย่างมากและมีความผันผวนในมูลค่าสูง ซึ่งมีผลต่อเนื่องมายังความต้องการอัญมณีด้วย โดยอัญมณีที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ เพชร เพราะเป็นอัญมณีที่ใช้ทองคำเป็นตัวเรือนมากที่สุด นอกจากนี้ เครื่องมือในการประกันความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาทองคำนั้นไม่มีอยู่ในไทย และผู้ประกอบการขาดความรู้ความเข้าใจและไม่มีเงินทุนเพียงพอในการใช้เครื่องมือดังกล่าวในต่างประเทศอีกด้วย

ในส่วนของผู้ประกอบการด้านทองรูปพรรณและทองคำแท่งนั้น มีการป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาทองคำ โดยการรักษาน้ำหนักทองคำที่มีอยู่ในมือของผู้ประกอบการให้คงที่เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาทองคำ เนื่องจากพฤติกรรมของผู้ซื้อจะซื้อทองคำเมื่อทองคำมีราคาถูก และจะขายทองคำเมื่อทองคำมีราคาแพง ในภาวะที่ทองคำมีราคาถูก เมื่อผู้ซื้อได้ซื้อทองคำจากผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการจะนำเข้าทองคำในปริมาณเดียวกับที่ขายออกไป ณ ระดับราคาที่ขายในวันดังกล่าว ในช่วงที่ทองคำมีราคาแพงและผู้ซื้อนำทองคำมาขาย ผู้ประกอบการจะส่งออกทองคำในปริมาณเดียวกับที่รับซื้อไว้ ณ ระดับราคาที่ซื้อไว้ในวันดังกล่าว

ในส่วนของแร่เงิน จะมีความผันผวนทางด้านราคาสูงเช่นเดียวกับทองคำ โดยในรอบปีที่ผ่านมา ราคาของแร่เงินมีความผันผวนอยู่ในช่วง 9 - 20 เหรียญสหรัฐต่อออนซ์ ซึ่งความผันผวนของราคาแร่เงินนี้ส่งผลต่อผลกำไรของผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก เช่น ผู้ประกอบการมีการตกลงราคากับผู้ซื้อแล้ว ต่อมาราคาแร่เงินปรับตัวสูงขึ้น ทำให้อัตรากำไรของผู้ประกอบการลดลง และในบางกรณีที่ราคาแร่เงินปรับตัวสูงขึ้นมาก ทำให้ผู้ประกอบการประสบภาวะขาดทุน

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ตั้งข้อสังเกตได้ว่า ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางจะมีข้อจำกัดในด้านการรับมือกับความผันผวนของราคาโลหะมีค่า เนื่องจากผู้ประกอบการมีสภาพคล่องที่จำกัด ทำให้การป้องกันความเสี่ยงโดยการจัดซื้อโลหะมีค่าทันทีที่มีคำสั่งซื้อนั้นทำได้ยาก นอกจากนี้กองทุนป้องกันความเสี่ยง (Hedge fund) และเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงนั้นมีอยู่ในต่างประเทศ จึงเข้าถึงได้ยากและมีต้นทุนที่สูง จึงทำให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากความผันผวนของราคาโลหะมีค่า

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการบางรายได้พยายามลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาโลหะมีค่าลง โดยซื้อโลหะมีค่าผ่านบริษัทนำเข้าแทนในปริมาณน้อย หรือซื้อเมื่อต้องการผลิต ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของธุรกิจขนาดเล็กในช่วงวิกฤตฯ

ผลกระทบต่อสภาพคล่องของผู้ประกอบการ

ผลกระทบของวิกฤตฯ ที่มีต่อสภาพคล่องของผู้ประกอบการ ได้แก่

- ผู้ซื้อในต่างประเทศมีการขอขยายระยะเวลาการชำระเงินออกไปหรือไม่ชำระเงินเลยสาเหตุหนึ่งมาจากการล้มละลายของกลุ่มธุรกิจที่มีร้านค้าย่อยภายในเครือ (Chain Store) ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งผลต่อสภาพคล่องของผู้ประกอบการไทยเพราะส่วนมากเป็นการขายเชื่อ ทำให้ไม่ได้รับการชำระเงินค่าสินค้า ผู้ประกอบการขนาดเล็กและผู้ประกอบการที่ไม่มีความเข้มแข็งในด้านการเงินจะได้รับผลกระทบที่รุนแรง นอกจากนี้ ในบางกรณีผู้ซื้อจะขอลดราคาสินค้าลง โดยอ้างว่าสินค้ามีราคาสูง ทำให้จำหน่ายได้ยากในช่วงวิกฤตฯ
- ผู้ประกอบการพลอยประสบปัญหาในการขอสินค้าคืนจากผู้ซื้อที่เป็นผู้ประกอบการเครื่องประดับในต่างประเทศที่มีการขายแบบรับประกันการคืนเงิน (Money back guarantee) เนื่องจากจะต้องมีการแยกพลอยออกจากตัวเรือน เพราะผู้ประกอบการพลอยไม่ได้เป็นเจ้าของตัวเรือน ทำให้เกิดความยุ่งยากในการขอสินค้าคืน

- ผู้ประกอบการค้าปลีกบางรายปิดกิจการพร้อมทั้งนำสินค้าที่ผู้ประกอบการรายอื่นฝากขายไว้ (Pending) หนีไปด้วย และการติดตามดำเนินคดีทำได้ยาก เนื่องจากสินค้าที่ฝากขาย ไม่มีเอกสารหลักฐานที่ชัดเจน เนื่องจากตัวผู้ประกอบการที่ฝากขายเองก็ไม่ได้อยู่ในระบบ
- การลดลงของยอดขายอย่างรุนแรงทำให้ผู้ประกอบการมีวัตถุดิบและสินค้าคงคลังมากขึ้น ผู้ผลิตจึงขาดสภาพคล่องในการดำเนินงาน ประกอบกับการลดลงของอุปสงค์ส่งผลให้ราคาอัญมณีและเครื่องประดับปรับตัวลดลง ส่งผลให้มูลค่าของวัตถุดิบและสินค้าคงคลังของผู้ผลิตลดลงตามไปด้วย

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้ซื้อ

วิกฤตฯ ในครั้งนี้ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้ซื้อดังนี้

- ผู้ซื้อเปลี่ยนมาซื้อสินค้าที่ใช้วัตถุดิบถูกลง เช่น ใช้อัญมณีที่มีขนาดเล็กลง หรือเปลี่ยนมาใช้อัญมณีสังเคราะห์ หรือหินชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้น
- ผู้ซื้อ มีการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ซาลง มีความระมัดระวังมากขึ้น มีการชะลอการใช้จ่ายในส่วนของผู้ซื้อที่ยังมีกำลังซื้ออยู่
- ผู้ซื้อ มีการพิจารณาซื้อสินค้าที่มีขนาดเล็กลง หรือใช้โลหะมีค่าลดลง

7. ห่วงโซ่คุณค่าระดับโลกของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

หากพิจารณาห่วงโซ่คุณค่าระดับโลกของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับแล้ว จะพบว่า อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ สามารถแบ่งกิจกรรมได้เป็น

1. อุตสาหกรรมต้นน้ำ ได้แก่ การค้นหาแหล่งแร่เพชร พลอย และโลหะมีค่า การทำเหมืองแร่เพชร พลอย และโลหะมีค่า และการนำเข้าวัตถุดิบเหล่านี้
2. อุตสาหกรรมกลางน้ำ ได้แก่ การเจียรไนและขัดเพชรและพลอย การสกัดโลหะมีค่าเพื่อนำมาใช้
3. อุตสาหกรรมปลายน้ำ ได้แก่ การผลิตเครื่องประดับ การส่งออกสินค้า และการขายสินค้าปลีกไปยังผู้บริโภค (Retailer)

โดยไทยจะมีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมกลางน้ำและปลายน้ำ อันได้แก่ การเจียรไนเพชรและพลอย และการผลิตเครื่องประดับ โดยเฉพาะเครื่องประดับที่มีการใช้เพชรและพลอยสีประกอบ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2003) พบว่า ขั้นตอนการเจียรไนและขัดเพชรและพลอย สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ประมาณ 56 พันล้านบาท และส่วนของการผลิตเครื่องประดับเพชรและพลอยสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ 57 พันล้านบาท ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมมีมูลค่าเพิ่มรวมประมาณ 113 พันล้านบาท

ในส่วนของอุตสาหกรรมต้นน้ำ เนื่องจากไทยไม่มีแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ อันได้แก่ เพชร และโลหะมีค่า อีกทั้งพลอยสีซึ่งเคยมีมากในแถบจังหวัดจันทบุรี ตราด และกาญจนบุรี มีจำนวนเหลือน้อยมากในปัจจุบัน เนื่องจากการขุดนำมาใช้แล้วเป็นจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนเหมืองที่เปิดดำเนินการอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนมากเป็นเหมืองไพลิน และมีอัตราผลตอบแทนต่ำ ทำให้ต้องมีการนำเข้าพลอยสีจากต่างประเทศเป็นหลัก ดังนั้น ในส่วนของอุตสาหกรรมต้นน้ำที่สำคัญ ได้แก่ การนำเข้าวัตถุดิบ โดยผู้นำเข้าโลหะมีค่า เช่น ทองคำ มักจะเป็นบริษัทจำหน่ายเครื่องประดับทองขนาดใหญ่ ในส่วนของพลอยสีจะมีทั้งบริษัทที่ไปลงทุนทำเหมือง หรือไปรับซื้อพลอยดิบจากต่างประเทศเอง และชาวต่างประเทศที่นำพลอยดิบเข้ามาขายในประเทศ โดยแหล่งรับซื้อพลอยดิบที่สำคัญของไทย ได้แก่ ตลาดพลอย จังหวัดจันทบุรี

อุตสาหกรรมกลางน้ำที่สำคัญในไทย ได้แก่ การปรับปรุงคุณภาพอัญมณีซึ่งจะเป็นกิจกรรมหลักแต่กิจกรรมที่ยังมีอยู่อย่างจำกัดในไทย ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตและสกัดโลหะมีค่าเพื่อนำมาใช้ในปัจจุบันมีผู้ผลิตในไทยอยู่เพียง 4-5 รายเท่านั้น⁶ โดยจะใช้กรรมวิธีทางเคมีมากกว่ากรรมวิธีทางไฟฟ้า ซึ่งทำให้ได้โลหะที่มีความบริสุทธิ์ต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ไทยได้มีการสกัดทองรูปพรรณเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ และผลิตเป็นทองคำแท่งส่งออกได้เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากการขยายตัวของการส่งออกทองคำยังไม่ขึ้นรูปอย่างต่อเนื่องตามตารางที่ 4

ในส่วนของอุตสาหกรรมปลายน้ำ ไทยจะมีการผลิตเครื่องประดับในบางส่วนแต่จะมีเรื่องการจำหน่ายปลีกสินค้าที่จะมีการดำเนินการในต่างประเทศเป็นหลัก ช่องทางการจำหน่ายสินค้าในประเทศยังมีอยู่จำกัด ส่วนมากจะเน้นสินค้าคุณภาพสูง หรือสินค้าที่ขายให้นักท่องเที่ยวเป็นหลัก เนื่องจากตลาดอัญมณีและเครื่องประดับในไทยยังมีขนาดเล็ก

ในส่วนของอุตสาหกรรมสนับสนุนที่สำคัญจะประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ อุตสาหกรรมสนับสนุนการผลิตเครื่องประดับ และอุตสาหกรรมสนับสนุนการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับ

⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2003)

อุตสาหกรรมสนับสนุนการผลิตเครื่องประดับ

1. อุตสาหกรรมชุบตัวเรือนและชิ้นส่วนของเครื่องประดับ

ในปัจจุบันไทยมีผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมนี้น้อยมาก โดยมีผู้ประกอบการรายใหญ่ที่ผลิตสินค้าได้มาตรฐานเพียง 4 - 5 รายเท่านั้น

2. อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนและตัวเรือนเครื่องประดับสำเร็จรูป

ชิ้นส่วนที่สำคัญในการผลิตเครื่องประดับ ได้แก่ สปริง ตัวล็อก ซึ่งผู้ผลิตในไทยจะเน้นการผลิตชิ้นส่วนที่ทำจากโลหะเงิน และโลหะประกอบเครื่องประดับเทียมเท่านั้น อีกทั้ง ยังมีปริมาณจำกัด ทำให้ไทยนำเข้าชิ้นส่วนและตัวเรือนเครื่องประดับสำเร็จรูปจากต่างประเทศเป็นหลัก

3. อุตสาหกรรมผลิตแม่พิมพ์ต้นแบบ

บริษัทที่ทำการผลิตแม่พิมพ์ต้นแบบในไทยยังมีจำนวนจำกัด อีกทั้ง ยังขาดเทคโนโลยีที่จำเป็นอย่างเช่นการใช้คอมพิวเตอร์และแสงเลเซอร์เข้าช่วย ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเที่ยงตรง และรายละเอียดในการผลิตแม่พิมพ์เป็นอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันการผลิตแม่พิมพ์ต้นแบบในไทยยังใช้มือทำ ซึ่งแม้ว่าคนไทยจะมีทักษะสูง แต่ก็ยังมีความละเอียดไม่เท่าการใช้คอมพิวเตอร์และแสงเลเซอร์เข้ามาช่วย

4. อุตสาหกรรมผลิตยาง ขี้ผึ้ง และปูนปลาสเตอร์สำหรับแม่พิมพ์

ขี้ผึ้ง และปูนปลาสเตอร์ จะต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ ในส่วนของยางที่ใช้ในการผลิตแม่พิมพ์นั้น จะมาจากบริษัทขนาดใหญ่ที่ผลิตได้มาตรฐาน ซึ่งจะเป็นบริษัทที่ร่วมทุนกับต่างชาติเป็นหลัก

5. หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา

กรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้จัดหลักสูตรฝึกอบรมแรงงานในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ได้แก่ หลักสูตรยกระดับฝีมือช่างเจียระไนพลอย (ระดับต้น กลาง สูง) หลักสูตรยกระดับฝีมือการกลึงทองรูปพรรณ และหลักสูตรยกระดับฝีมือการชุบทองให้แก่ประชาชนทั่วไป

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีหลักสูตรฝึกอบรมด้านอัญมณีและเครื่องประดับ ในวิทยาลัยอาชีวะ 2 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรีและวิทยาลัยเทคนิคตราด

ในส่วนของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีความร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคเอกชน ในการจัดให้มีหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิตสาขาวัสดุศาสตร์ (อัญมณีและเครื่องประดับ)

ในภาควิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อปี ค.ศ. 1992 เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจด้านอัญมณีและเครื่องประดับ และมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรอัญมณีและเครื่องประดับเพื่อตอบสนองความต้องการในตลาดแรงงาน

นอกจากนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมได้มีการจัดตั้งศูนย์กลางการฝึกอบรมช่างฝีมือสำหรับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในภาคเหนือที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาอีกด้วย

อุตสาหกรรมสนับสนุนการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับ

1. การบรรจุภัณฑ์

อุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์นับว่าเป็นจุดแข็งประการหนึ่งของไทย โดยผู้ประกอบการในไทยสามารถผลิตบรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีความสวยงามได้เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ และสามารถส่งออกได้อีกด้วย

2. องค์กรทดสอบอัญมณีและเครื่องประดับ

ไทยมีสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 ทำหน้าที่ในการทดสอบมาตรฐานของอัญมณีและเครื่องประดับ ซึ่งเป็นสถาบันทดสอบมาตรฐานอัญมณีที่มีเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ได้รับการยอมรับในระดับมาตรฐานสากล อีกทั้ง ยังมีการสร้างมาตรฐานทับทิม (Ruby Grading) ที่ได้รับการยอมรับจากสมาพันธ์เครื่องประดับอัญมณี เครื่องเงิน เพชร ไข่มุก และมณีนานาชาติ (International Confederation of Jewelry, Silverware, Diamonds, Pearls, and Stones: CIBJO)

3. สถาบันการเงินและบริษัทประกันภัย

การส่งออกสินค้าประเภทอัญมณีและเครื่องประดับจะมีธุรกรรมที่ดำเนินการเกี่ยวเนื่องกับสถาบันการเงินและการประกันภัย ทั้งในแง่ของการประกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน การดำเนินธุรกรรมเงินตราต่างประเทศ ตลอดจนถึงการประกันภัยสินค้า เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง

4. การขนส่งสินค้าและระบบโลจิสติกส์

8. ปัญหาสำคัญอื่นๆของอุตสาหกรรมนอกจากผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเงินโลก

8.1 กฎระเบียบและมาตรการทางการค้า

สหรัฐอเมริกามีการประกาศใช้ Tom Lantos Block Burmese JADE Act of 2008 ซึ่งเป็นการห้ามนำเข้าทับทิมที่มีต้นกำเนิดจากประเทศพม่า โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 29 กันยายนปี ค.ศ. 2008 ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทยโดยตรง เนื่องจากพม่าเป็นแหล่งทับทิมที่สำคัญของผู้ประกอบการไทย การประกาศใช้กฎหมายนี้ ส่งผลให้ผู้นำเข้าในสหรัฐอเมริกาไม่สั่งซื้อทับทิม และเครื่องประดับที่ใช้ทับทิมจากไทย เนื่องจากผู้นำเข้าต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาความล่าช้าจากการถูกสุ่มตรวจ และการจัดเตรียมเอกสารเพื่อสำแดงแหล่งที่มาของอัญมณี ทำให้ผู้ประกอบการประสบปัญหาไม่สามารถจำหน่ายสินค้าในตลาดสหรัฐอเมริกาได้

ในส่วนของตลาดทางเลือกอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น รัสเซีย ยูเครน และกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ยังมีกฎระเบียบทางด้านพิธีการทางศุลกากรที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น การตรวจสินค้าขาเข้าและการสำแดงรายการสินค้า ลักษณะของสินค้าและน้ำหนักจะต้องถูกต้องตรงตามข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารทุกประการ ซึ่งในความเป็นจริงจะมีความคลาดเคลื่อนเล็กน้อย ทำให้เกิดปัญหาในการสำแดงรายการสินค้า

8.2 ปัญหาด้านแหล่งวัตถุดิบของพลอย

ในปัจจุบันผู้ประกอบการอัญมณีและเครื่องประดับพึ่งพาแหล่งพลอยดิบจากต่างประเทศเป็นหลัก โดยแหล่งนำเข้าพลอยดิบที่สำคัญของไทย ได้แก่ ศรีลังกา มาดากัสการ์ โมซัมบิก เป็นต้น สำหรับมาดากัสการ์นั้น ได้มีการออกกฎระเบียบไม่อนุญาตให้มีการส่งพลอยดิบออกนอกประเทศ ทำให้ต้องมีการลักลอบนำออกจากประเทศ โดยการจ่ายสินบนให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนี้ ยังมีการออกกฎระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการยากที่จะปฏิบัติตามได้ครบถ้วน และนำมาสู่การหาประโยชน์จากเจ้าหน้าที่รัฐในประเทศดังกล่าว

ผู้ประกอบการไทยส่วนใหญ่จะไปยังแหล่งวัตถุดิบเพื่อเลือกซื้อพลอยดิบ แต่ไม่ได้เป็นผู้ลงทุนในการทำเหมืองพลอย เนื่องจากความซับซ้อนและความล่าช้าของกฎระเบียบภายในประเทศ อุปสรรคในด้านภาษา ความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ และความไม่คุ้มทุนในการดำเนินการ เนื่องจากลักษณะของสายแร่ในประเทศดังกล่าวมีการกระจายตัวมาก ทำให้ต้องใช้พื้นที่และแรงงานเป็นจำนวนมาก ผู้ประกอบการไทยจึงไม่เลือกที่จะไปลงทุนในการทำเหมืองพลอย

นอกจากนี้ พลอยดิบที่มีการซื้อขายเพื่อเป็นวัตถุดิบในไทยส่วนใหญ่ ยังเป็นการลักลอบนำเข้าประเทศโดยผิดกฎหมาย โดยเป็นการนำเข้าที่ไม่ได้สำแดงเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม

หรือซื้อจากผู้ประกอบการที่ไม่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้อง ทำให้ผู้ประกอบการประสบปัญหาในการหาเอกสารที่แสดงถึงต้นทุนและแหล่งที่มาของวัตถุดิบ ส่งผลต่อเนื่องไปยังการนำต้นทุนค่าวัตถุดิบมาคำนวณภาษีที่ต้องชำระแก่ภาครัฐ

ลักษณะของการประกอบธุรกิจของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ มีความไม่แน่นอนในเรื่องของมูลค่าวัตถุดิบหลังจากผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ อีกทั้งกระบวนการดังกล่าวทำให้วัตถุดิบมีการเปลี่ยนสีและน้ำหนัก ส่งผลให้การติดตามสินค้าคงคลังโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อการตรวจสอบเรื่องภาษีเป็นไปได้ยาก เนื่องจากวัตถุดิบได้มีการเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพไปแล้ว ประกอบกับผลกำไรของผู้ประกอบการมีความไม่แน่นอนสูง เนื่องจากราคาสินค้าขึ้นกับความพึงพอใจของผู้ซื้อและผู้ขายเป็นหลัก ทำให้ผู้ประกอบการมีปัญหาในการประเมินภาษีที่ต้องจ่ายให้กับภาครัฐ และเมื่อมีการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็จะประสบปัญหาในการชี้แจงเรื่องที่มาของวัตถุดิบ ต้นทุนการผลิตและสินค้าคงคลัง

ปัญหาวัตถุดิบไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ยังสร้างปัญหาในการออกไปกำกับภาษีให้กับผู้ซื้อและการจัดทำบัญชีของผู้ประกอบการเอง ทำให้ผู้ประกอบการไม่ทราบสถานะทางธุรกิจของตนเองอย่างแท้จริง

8.3 ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

ผู้ประกอบการไทยมีข้อจำกัดในเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการ และได้รับการยอมรับจากผู้ซื้อ เนื่องจากผู้ประกอบการไทยเป็นผู้ตามกระแสแฟชั่นของโลก ไม่ได้เป็นผู้กำหนดหรือชี้นำกระแสแฟชั่น การออกแบบของผู้ประกอบการจึงเป็นไปในลักษณะของการเลียนแบบสิ่งที่ได้รับความนิยมอยู่ในขณะนั้น ประกอบกับการที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ ดำเนินธุรกิจในลักษณะของการรับจ้างผลิตให้กับบริษัทต่างชาติ จึงทำให้การพัฒนาฝีมือด้านการออกแบบเป็นไปอย่างจำกัด

นอกจากนี้ ในแต่ละตลาดมีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งขึ้นกับปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและการดำรงชีวิต แต่ผู้ประกอบการไทยยังไม่มีความเข้าใจในปัจจัยเหล่านี้ดีเพียงพอที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้

ในส่วนของผู้ประกอบการทอรูปพรรณ ยังมีขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกที่น้อยมาก เนื่องจากการออกแบบและคุณภาพไม่เป็นไปตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ และการออกแบบทอรูปพรรณที่จำหน่ายภายในประเทศเอง ก็ไม่มีการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบมาเป็นเวลานาน

8.4 ปัญหาในการการค้าและการตลาด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นผู้รับจ้างผลิต ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการสร้างตราสินค้า (Brand) เป็นของตนเองขึ้นมาเพื่อจำหน่ายในตลาดโลก ทำให้อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยเป็นอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นไปที่การผลิตมากกว่าการค้า จากการสัมภาษณ์พบว่า มีผู้ประกอบการเครื่องประดับส่วนน้อยเท่านั้นที่มีความพยายามในการสร้างตราสินค้าและแบบสินค้าของตนเอง ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเนื่องจากในปัจจุบันไทยเผชิญกับประเทศคู่แข่งที่มีต้นทุนแรงงานที่ถูกกว่า และมีความพยายามในการพัฒนาทักษะฝีมืออย่างต่อเนื่อง เช่น จีน อินเดีย และศรีลังกา นอกจากนี้ ผู้ประกอบการอัญมณีส่วนใหญ่จะไม่ได้มีความชำนาญในการค้าและการตลาด เนื่องจากข้อจำกัดในด้านเงินทุนและอุปสรรคด้านภาษา ทำให้ต้องพึ่งพ้อค่านกลางในการเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าในต่างประเทศ ส่งผลให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางมีอำนาจต่อรองกับพ้อค่านกลางน้อยมาก มูลค่าเพิ่มที่สร้างขึ้นจึงตกอยู่ในมือของพ้อค่านกลางแทน

8.5 ปัญหาด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในการพึ่งพืงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน ดังที่ได้กล่าวไว้ในส่วนก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีมาแต่เดิมของอุตสาหกรรมก่อนหน้านี้ที่จะเกิดวิกฤตฯ

8.6 ปัญหาด้านการผลิต

ปัญหาด้านการผลิตของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

- การผลิตเครื่องประดับแท้และเครื่องประดับเงินจำพวกสร้อย ยังเน้นใช้แรงงานเป็นหลัก ทำให้มีปัญหาในการผลิตสินค้าในปริมาณมากและการควบคุมคุณภาพและลักษณะของสินค้าแต่ละชิ้นให้เหมือนกัน ในขณะที่ต่างประเทศมีการใช้เครื่องจักรในการผลิต ทำให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพที่แน่นอนและสามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณที่มาก ส่งผลให้ผู้ประกอบการไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางแข่งขันได้ยาก เพราะมีข้อจำกัดในด้านเงินทุนที่จะใช้ลงทุนในเครื่องจักร
- ชิ้นส่วนสำหรับการประกอบเครื่องประดับบางรายการ เช่น สร้อย ตัวล็อก (Lock) ชิ้นส่วนต่างหู บรรจุภัณฑ์บางชนิด ไทยยังไม่สามารถผลิตได้อย่างมีคุณภาพ ต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งสินค้าในรายการเหล่านี้ยังมีการเก็บภาษีนำเข้าอยู่

เป็นการเพิ่มต้นทุนให้กับผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ภาครัฐยังมีการเก็บภาษีสินค้าที่มีการส่งกลับมามีการซ่อมแซมในไทยอีกด้วย

- บุคลากรที่มีฝีมือระดับสูงในงานที่ต้องอาศัยความประณีตละเอียดอ่อน เช่น ช่างฉลุช่างทำตัวเรือน มืออยู่อย่างจำกัด
- ไทยยังพึ่งพิงการนำเข้าเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต ขาดการวิจัยและพัฒนาเครื่องจักรเพื่อใช้เองภายในประเทศ
- ไทยสูญเสียความได้เปรียบในการผลิตสินค้าในปริมาณมากและราคาถูก (mass production) เนื่องจากมีประเทศคู่แข่ง เช่น จีนและอินเดีย ที่มีต้นทุนค่าแรงที่ถูกกว่า และประเทศเหล่านี้มีการใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยในการผลิตสินค้าปริมาณมาก ในขณะที่ไทยยังพึ่งพิงการผลิตจากแรงงานเป็นหลัก
- ในด้านการควบคุมคุณภาพ เนื่องจากกระบวนการผลิตส่วนใหญ่เป็นการรับเหมาช่วงต่อ ทำให้การควบคุมคุณภาพทำได้ยาก มีการโกงเปอร์เซ็นต์ทองคำ ทำให้สินค้าที่ผลิตไม่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ ไทยยังมีการเก็บภาษีนำเข้าทองรูปพรรณ จึงไม่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันภายในประเทศ

8.7 ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ไม่ได้มีการจดทะเบียนธุรกิจหรือโรงงานอย่างถูกต้อง ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง และบางครั้งผู้ประกอบการเองก็ไม่ทราบว่า มีพลอยดิบชนิดใดบ้างที่ตนเองมีในวัตถุดิบคงคลัง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการในภาวะที่ต้องเผชิญกับวิกฤตฯ ดังเช่นที่เป็นอยู่ และจากการที่ผู้ประกอบการไม่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้อง ทำให้สมาคมวิชาชีพและหน่วยงานภาครัฐไม่มีสถิติที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการทั้งในด้านการผลิตและการจ้างงาน ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการหามาตรการเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการได้

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนากระบวนการผลิตให้ทันสมัย การใช้เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนและราคาโลหะมีค่า ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการดังกล่าวพัฒนาตัวเองให้เกิดความเข้มแข็งได้ยาก

8.8 ปัญหาด้านสภาพคล่องของผู้ประกอบการ

สภาพคล่องถือได้ว่าเป็นประเด็นปัญหาที่รุนแรงมากของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม โดยมีปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสภาพคล่องดังต่อไปนี้

1) การไม่สามารถพึ่งพิงสถาบันการเงินได้

ธุรกิจอัญมณีประสบปัญหาด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเช่นเดียวกับธุรกิจอื่นๆ ในอุตสาหกรรม อัญมณีและเครื่องประดับดังที่ได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น จึงต้องพึ่งพิงแหล่งเงินทุนส่วนตัวเป็นหลัก ในการดำเนินงาน

2) การซื้อวัตถุดิบในราคาแพงแต่จำหน่ายสินค้าในราคาถูก

ในการดำเนินธุรกิจนั้น การหาซื้อพลอยดิบเพื่อนำมาปรับปรุงคุณภาพจากแหล่งวัตถุดิบ ในต่างประเทศ หรือการซื้อจากคนเดินพลอยภายในประเทศ เป็นการซื้อขายด้วยเงินสด และในบางครั้งผู้ประกอบการมีพฤติกรรมในการแข่งขันซื้อวัตถุดิบให้ได้วัตถุดิบในราคาแพง โดยเฉพาะ การซื้อวัตถุดิบแบบประมูลจากพม่า แต่การจำหน่ายพลอยที่เจียระไนแล้วจะเป็นการขายแบบเครดิต หรือการฝากขายผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งถ้าผู้ประกอบการต้องการเงินสดทันที จะถูกหักเปอร์เซ็นต์ จากราคาขายในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 16 - 17 ทำให้ผู้ประกอบการขายพลอยได้ในราคาถูก และผู้ประกอบการมีแนวโน้มที่จะแข่งขันตัดราคาขายสินค้าเพื่อเร่งระบายสินค้าออกไป ส่งผลให้ราคาพลอยมีความผันผวนอีกด้วย

3) การมีสินค้าและวัตถุดิบคงคลังที่ไม่สามารถจำหน่ายได้

ในการซื้อวัตถุดิบมาเพื่อทำการปรับปรุงคุณภาพในแต่ละครั้ง จะมีพลอยที่มีขนาดและคุณภาพที่ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดและไม่สามารถจำหน่ายได้เหลือเป็นวัตถุดิบและสินค้าคงคลังของผู้ประกอบการ และเมื่อผู้ประกอบการออกไปหาซื้อวัตถุดิบครั้งใหม่เพื่อนำมาจำหน่าย ก็จะมีปัญหาเช่นเดิมอีก ส่งผลให้ผู้ประกอบการจะมีต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากวัตถุดิบและสินค้าคงคลังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

4) ปัญหาการหมุนเงินของผู้ประกอบการ

เมื่อผู้ประกอบการขายพลอยที่เจียระไนได้แล้ว ก็จะนำเงินที่ได้ไปซื้อวัตถุดิบเพื่อนำมาทำการเจียระไนต่อไป ซึ่งเป็นการหมุนรอบใหม่ในการทำธุรกิจ ทั้งนี้ ระยะเวลาตั้งแต่การซื้อวัตถุดิบไปจนถึงการขายพลอยที่เจียระไนได้นั้นอาศัยระยะเวลาพอสมควร ในบางกรณีเป็นเวลาดังครึ่งปี และจากการที่ผู้ประกอบการต้องซื้อวัตถุดิบเป็นเงินสดจึงส่งผลให้ผู้ประกอบการมีปัญหาในด้านสภาพคล่อง และเมื่อเกิดวิกฤตฯ ขึ้น ทำให้ยอดจำหน่ายลดลงอย่างมาก ผู้ประกอบการ

จึงต้องแบกรับภาระต้นทุนวัตถุดิบเป็นจำนวนมากขึ้น อีกทั้ง ยังไม่สามารถพึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินได้ ทำให้ผู้ประกอบการหลายรายต้องปิดกิจการ

8.9 ปัญหาการเข้าถึงเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงของผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง

ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางไม่สามารถเข้าถึงเครื่องมือประกันความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนและของโลหะมีค่า โดยในส่วนของอัตราแลกเปลี่ยนนั้น การที่ผู้ประกอบการขนาดเล็กขนาดกลางไม่มีการจดทะเบียนอย่างถูกต้อง มีการนำเข้าวัตถุดิบไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ประกอบกับขั้นตอนการซื้อเครื่องมือดังกล่าวต้องอาศัยเอกสารต่างๆ ค่อนข้างมาก ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถเข้าถึงเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนได้ในส่วนของราคาโลหะมีค่านั้น จำเป็นต้องใช้กองทุนป้องกันความเสี่ยง (Hedge fund) ในต่างประเทศ เนื่องจากในไทยไม่มีเครื่องมือดังกล่าว ทำให้การใช้เครื่องมือดังกล่าวมีต้นทุนที่สูง

8.10 ปัญหาการสูญเสียความได้เปรียบในอุตสาหกรรมต้นน้ำ

การที่ประเทศคู่แข่งที่สำคัญ เช่น จีน อินเดีย ศรีลังกา มีความพยายามซื้อตัวคนเผพลอยจากไทย เพื่อไปทำงานที่ประเทศตัวเอง ซึ่งจะทำให้ไทยสูญเสียความได้เปรียบในอุตสาหกรรมต้นน้ำโดยเฉพาะกระบวนการปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบไป นอกจากนี้ ประเทศคู่แข่งที่สำคัญดังกล่าวยังมีค่าแรงที่ถูกกว่าไทยอีกด้วย

8.11 ปัญหาของผู้ประกอบการเจียรไนที่จังหวัดจันทบุรี

จันทบุรีเป็นแหล่งปรับปรุงคุณภาพพลอยดิบที่สำคัญที่สุดของไทย แต่ผู้ประกอบการเหล่านี้ประสบปัญหาต่างๆ ในการดำเนินธุรกิจตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตฯ ในส่วนนี้จะสรุปถึงปัญหาของผู้ประกอบการที่เกิดขึ้น โดยแบ่งออกเป็นปัญหาด้านต่างๆ ได้ดังนี้

ปัญหาดลาดผู้ซื้อน้อยราย

ในจังหวัดจันทบุรีจะมีกลุ่มพ่อค้าชาวอินเดีย ซึ่งทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางในการซื้อพลอยจากผู้ประกอบการเจียรไน ไปจำหน่ายต่อให้กับผู้ประกอบการเครื่องประดับหรือส่งออกไปต่างประเทศ โดยกลุ่มพ่อค้าอินเดียนี้มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีแหล่งเงินทุนขนาดใหญ่ และมีการซื้อในปริมาณที่มาก ทำให้มีอำนาจในการต่อรองราคาที่สูง โดยการรับซื้อพลอยนี้ กลุ่มพ่อค้าชาวอินเดียจะรับซื้อเป็นเครดิต และนำพลอยไปเสนอขายต่อให้กับลูกค้าในลักษณะการให้เครดิตที่มีระยะเวลายาวนานกว่ากลุ่มพ่อค้าคนกลางของไทย เนื่องจากมีความเข้มแข็งทางการเงินมากกว่า

ในขณะที่ผู้ประกอบการไทยไม่มีการรวมตัวกัน ไม่สามารถต่อรองกับกลุ่มพ่อค้าคนกลางชาวอินเดียได้ ตลาดซื้อขายพลอยในจังหวัดจันทบุรีจึงอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มพ่อค้าคนกลางชาวอินเดีย ก่อให้เกิดการกตราคับซื้อพลอยจากผู้ประกอบการ

ปัญหาด้านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพพลอยดิบ

ผู้ประกอบการได้มีการคิดค้นเทคนิคการเผาพลอยที่เรียกว่าการ “เผาไหม้” ขึ้น โดยเป็นการใส่แร่เบริลเลียม (Beryllium) ลงในกระบวนการเผาพลอย ทำให้พลอยที่เผาได้มีสีสวยงาม โดยพลอยที่นำมาเผาด้วยวิธีการเผาใหม่นี้จะเป็นพลอยดิบที่มีคุณภาพไม่สูงนัก และผู้ประกอบการที่ใช้เทคนิคนี้มักจะเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีเงินทุนไม่มาก ต่อมาพลอยที่ได้จากเทคนิคการเผานี้ถูกตรวจพบว่าเป็นการเปลี่ยนสีพลอยที่เปลือกนอก ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนสีพลอยทั้งเม็ด ส่งผลให้สถาบันตรวจสอบรับรองคุณภาพอัญมณีทั้ง 7 แห่งในโลกซึ่งรวมถึงสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ของไทยออกไปรับรองให้กับพลอยที่ได้จากกระบวนการเผาพลอยนี้ว่าเป็นการเปลี่ยนสีพลอยด้วยวิธีการทางเคมี (chemical infused) ทำให้ราคาพลอยที่เผาด้วยเทคนิคนี้ตกต่ำลงอย่างมาก จากกะรัตละ 2 - 3 หมื่นบาทลดลงเหลือเพียง 2 - 3 พันบาทเท่านั้น ซึ่งส่งผลต่อผู้ประกอบการที่ใช้เทคนิคการเผาใหม่นี้ขาดทุนอย่างรุนแรง

ผู้ประกอบการที่ใช้เทคนิคการเผาพลอยแบบ “เผาไหม้” นี้จะเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีแหล่งเงินทุนไม่มาก เพราะพลอยดิบที่ถูกนำมาปรับปรุงคุณภาพด้วยวิธีนี้จะเป็นพลอยที่มีคุณภาพไม่ดี มีราคาต่ำ ดังนั้น เมื่อพลอยที่ปรับปรุงคุณภาพด้วยวิธีนี้มีราคาตกลงอย่างรุนแรง จึงทำให้ผู้ประกอบการประสบปัญหาด้านสภาพคล่อง และเปิดโอกาสให้กลุ่มพ่อค้าคนกลางชาวอินเดียที่มารับซื้อพลอยกตราคับพลอยที่เผาด้วยกระบวนการนี้ ทำให้ผู้ประกอบการปิดตัวลงเป็นจำนวนมาก

9. บทเรียนและโอกาสที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตการณ์

วิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นนี้ จะทำให้ผู้ประกอบการที่ไม่มีความเข้มแข็งออกไปจากอุตสาหกรรม โดยจะเหลืออยู่แต่ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการแข่งขันและได้รับความเชื่อมั่นจากผู้ซื้อเท่านั้น ซึ่งการที่เหลือนแต่เพียงผู้ประกอบการที่มีความเข้มแข็งนี้ จะส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมในระยะยาว นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังมองว่าวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้น สร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงองค์กรของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารสินค้าคงคลังและการสำรองวัตถุดิบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสภาพคล่องของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมนี้อย่างมาก วิกฤตฯ ในครั้งนี้ยังช่วยคัดผู้ซื้อที่มีปัญหาออกจากตลาดเช่นกัน ส่งผลให้การดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการมีแนวโน้มที่ดีในอนาคตได้

ช่วงวิกฤตฯ ยังเป็นช่วงเวลาในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม เช่น การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานที่ว่างงานอยู่ให้มีความพร้อมที่จะเข้าสู่อุตสาหกรรมเมื่อวิกฤตฯ ครั้งนี้ผ่านพ้นไป การซื้อวัตถุดิบเพิ่มเติม เนื่องจากวัตถุดิบมีราคาถูกลงมาก ทำให้ผู้ประกอบการที่มีสภาพคล่องสามารถสะสมวัตถุดิบ โดยเฉพาะพลอยที่มีคุณภาพแต่ราคาไม่แพงได้ หรือการลงทุนซื้อเครื่องจักรมาเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของสินค้า

นอกจากนี้ ผลกระทบจากวิกฤตฯ ยังทำให้ผู้ประกอบการบางรายสามารถขยายฐานผู้ซื้อ และส่วนแบ่งตลาดได้มากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงบางราย มีการปิดตัวลง หรือมีการปรับลดกำลังการผลิตลงจนไม่สามารถรองรับคำสั่งซื้อของผู้ซื้อได้

10. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในส่วนของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งในการรับมือกับวิกฤตฯ จะประกอบไปด้วย ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่ม กลยุทธ์การแข่งขัน ผลิตภาพการผลิต การออกแบบ ความสามารถในการปรับตัวด้านกลยุทธ์การตลาด ผลผลิต วัตถุดิบ และสินค้าคงคลัง และความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ นอกจากนี้ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ยังมีปัญหาที่สำคัญ อันสืบเนื่องจากการไม่ได้รับสินเชื่อจากสถาบันการเงิน และการขาดความสามารถในการบริหารจัดการ รวมถึงการทำการตลาดในผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางบางราย ดังนั้น มาตรการที่รัฐบาลสามารถใช้เพื่อช่วยอุตสาหกรรมในการบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตฯ ในระยะสั้น และเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรมในระยะยาวจะประกอบไปด้วย

10.1 มาตรการภาครัฐที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตฯ

10.1.1 มาตรการเพื่อบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ในส่วนของมาตรการในระยะสั้นเพื่อบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตฯ มีดังต่อไปนี้

1. การช่วยเหลือจากประเทศที่เป็นแหล่งวัตถุดิบ

เนื่องจากไทยต้องพึ่งพิงแหล่งวัตถุดิบพลอยจากต่างประเทศ เช่น มาดากัสการ์ โมซัมบิก ซึ่งประเทศเหล่านี้มีนโยบายห้ามส่งออกพลอยดิบ ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องลักลอบนำพลอยดิบ ออกนอกประเทศ จึงทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาในส่วนของกรจัดทำบัญชีและสำแดงภาษีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้ง ยังเป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่รัฐในไทยและประเทศเจ้าของวัตถุดิบอาศัยประโยชน์ ในการคอร์รัปชัน ดังนั้น รัฐบาลจึงควรมีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าภาพเข้าไปเจรจาเพื่อให้ประเทศ เหล่านี้ผ่อนคลายนโยบายกำหนดในการส่งออกพลอยดิบ ดังเช่นที่รัฐบาลเคยเจรจาสำเร็จแล้วกรณีของ

ประเทศศรีลังกา โดยจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการปรับตัวด้านวัตถุดิบให้กับผู้ประกอบการในระยะยาว ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้เริ่มมีการเจรจากับประเทศที่เป็นแหล่งวัตถุดิบแล้ว เช่น มาดากัสการ์

2. การชะลอการเลิกจ้างและการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้กับอุตสาหกรรม

เนื่องจากอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีการลดการจ้างงาน อันเป็นผลมาจากการหดตัวของการผลิต ภาครัฐโดยกระทรวงแรงงานควรจัดให้มีการอบรมและฝึกฝนทักษะของแรงงานที่ถูกเลิกจ้างเหล่านี้ เพื่อยกระดับความสามารถในการทำงานในด้านงานฝีมือต่างๆ เช่น งานฉลุลายงานอัด งานเชื่อม งานหล่อทอง งานขึ้นตัวเรือน ซึ่งอาจรวมไปถึงการพัฒนาทักษะด้านภาษาให้ผู้ประกอบการในช่วงวิกฤตฯ เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถในการตลาดกับคู่ซื้อในต่างประเทศได้ง่ายขึ้นในช่วงที่อุตสาหกรรมมีการหดตัว

3. การขยายวงเงินประกันการส่งออกของลูกค้า 1 รายสำหรับทุกบริษัท

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้ามีการกำหนดวงเงินประกันการส่งออกสูงสุดร่วมกันของลูกค้าต่อบริษัทลูกค้า 1 บริษัท ดังนั้น บริษัทที่มีความประสงค์จะซื้อประกันการส่งออกภายหลังบริษัทอื่นๆ อาจไม่สามารถซื้อได้เนื่องจากวงเงินประกันนั้นถูกบริษัทอื่นซึ่งซื้อประกันไปก่อนหน้านี้ใช้หมดไปแล้ว หรือเหลือวงเงินประกันอยู่ไม่มาก จึงไม่คุ้มในการซื้อประกันดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ประกอบการซึ่งเข้าสู่ตลาดในภายหลังไม่สามารถเข้าถึงเครื่องมือประกันความเสี่ยงได้

การเปิดโอกาสให้ลูกค้าแต่ละรายมีวงเงินประกันการส่งออกที่เท่ากัน จะช่วยแก้ปัญหาด้านสภาพคล่องของผู้ประกอบการ และทำให้ผู้ประกอบการมีเงินทุนเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของคู่ซื้อได้

10.1.2 มาตรการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมในระยะยาว

มาตรการที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมในระยะยาว ประกอบไปด้วย

1. การเปิดโอกาสให้ผู้ซื้อเข้าถึงผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางภายในประเทศ

มาตรการที่จะช่วยส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางเป็นที่รู้จักในหมู่ผู้ซื้อในต่างประเทศเพิ่มขึ้นจะช่วยสร้างตลาดให้กับผู้ประกอบการดังกล่าว ซึ่งขาดความสามารถในการทำตลาดได้ด้วยตนเอง มาตรการดังกล่าวอาจอยู่ในรูปการให้สถานทูตไทยในต่างประเทศจัดงานแสดงสินค้าขึ้นในสถานทูต โดยคัดเลือกสินค้าจากผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีศักยภาพไปจัดแสดง หรือการจัดให้มีพื้นที่แสดงสินค้าของผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางในงาน Bangkok Gems โดยให้เป็นพื้นที่ที่มีการเก็บค่าเช่าในราคาถูก

นอกจากภาครัฐควรเร่งดำเนินการจัดตั้งศูนย์กลางการค้าพลอยครบวงจรที่จังหวัดจันทบุรีที่ยังสร้างไม่แล้วเสร็จ เพื่อจะได้เป็นศูนย์กลางสำหรับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในจังหวัด อีกทั้งผู้ประกอบการยังเสนอให้มีการนำนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจไปเยี่ยมชมอุตสาหกรรมอัญมณีที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อเป็นการส่งเสริมให้จังหวัดเป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งปรับปรุงคุณภาพพลอยที่สำคัญที่สุดของไทยอีกด้วย

2. การสนับสนุนภาคเอกชนในการหาตลาดใหม่

ภาครัฐควรเป็นแกนนำในการช่วยเหลือผู้ประกอบการในการแสวงหาตลาดใหม่ เช่น การพาผู้ประกอบการไปเดินสายประชาสัมพันธ์ (Road Show) หรือออกงานแสดงสินค้าในต่างประเทศ ซึ่งตลาดใหม่หลายแห่ง ผู้ประกอบการเองไม่มีศักยภาพที่จะเข้าถึงได้ด้วยตัวเอง เช่น รัสเซีย เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านกฎระเบียบและพิธีการทางศุลกากร ข้อจำกัดทางด้านภาษา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภาครัฐในการเจรจาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการ ในส่วนของพลอยนั้น เนื่องจากจีนเป็นตลาดที่มีศักยภาพ มีขนาดตลาดใหญ่ แต่ผู้ซื้อในประเทศจีนนั้นยังไม่ยอมรับในตัวสินค้า เนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพลอย ดังนั้น การเข้าไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลอยให้ผู้ซื้อในประเทศจีนโดยภาครัฐจะมีส่วนช่วยช่วยผู้ประกอบการในการขยายตลาดได้มาก

นอกจากนี้ การมีนโยบายในการพาผู้ซื้อเข้ามายังแหล่งวัตถุดิบ แทนการพาผู้ประกอบการออกไปตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ อาจมีส่วนช่วยในการเพิ่มธุรกรรมทางการค้ามากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการมีข้อจำกัดในด้านเงินทุน ภาษา ตลอดจนทักษะในการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของผู้ผลิตพลอยร่วง

3. การให้เงินอุดหนุนและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการในการออกงานแสดงสินค้านานาชาติ

การไปออกงานแสดงสินค้านานาชาตินั้นมีต้นทุนที่สูงมาก ตั้งแต่ค่าใช้จ่ายในงาน ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง ภาครัฐอาจมีการให้ความช่วยเหลือในลักษณะของเงินอุดหนุนผู้ประกอบการในการเดินทางไปออกงานแสดงสินค้านานาชาติ หรือเป็นการอำนวยความสะดวกในลักษณะอื่น เช่น การช่วยประสานงานในการจัดหาที่พักราคาถูกให้กับผู้ประกอบการ ซึ่งจะเป็นการช่วยบรรเทาภาระต้นทุนที่สูงนี้ได้

4. การสร้างกลไกเพื่อช่วยจับคู่ทางธุรกิจให้กับผู้ประกอบการไทย

รัฐบาลสามารถเป็นตัวกลางในการผลักดันกลไกที่ทำให้เกิดการจับคู่ทางธุรกิจของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม เช่น การจับคู่ผู้ประกอบการผลิตพลอยร่วงกับผู้ผลิตเครื่องประดับ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมต้นน้ำสามารถทำการตลาดกับลูกค้าโดยตรงได้โดยไม่ต้องผ่าน

พ่อค้าคนกลาง จึงเป็นการเพิ่มความสามารถในการปรับตัวด้านการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาด และผู้ผลิตเครื่องประดับจะสามารถจัดหาวัตถุดิบได้ในราคาที่ถูกลง และยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพโดยรวมของการดำเนินธุรกิจของอุตสาหกรรมอัญมณีด้วย

10.2 มาตรการให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมที่ภาครัฐกำลังดำเนินการอยู่

มาตรการให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมที่ภาครัฐได้ดำเนินการไปแล้ว หรืออยู่ระหว่างการดำเนินการ มีดังนี้

1. การยกเว้นการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากพลอยดิบ และกำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 1 จากผู้ประกอบการแทน เพื่อลดภาระให้กับผู้ประกอบการและทำให้มีการนำเข้าพลอยดิบอย่างถูกต้อง โดยนโยบายดังกล่าวมีผลจนถึงวันที่ 31 ธันวาคมปี ค.ศ. 2011 โดยผู้ประกอบการที่เป็นผู้ซื้อมีหน้าที่เป็นผู้หักภาษี ณ ที่จ่ายและนำส่งภาษีต่อกรมสรรพากร ซึ่งมาตรการนี้เป็นการผลักดันของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ และได้รับการอนุมัติโดยมติคณะรัฐมนตรีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว มาตรการนี้จะช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ และการลักลอบนำเข้าพลอยดิบ โดยผู้ประกอบการสามารถนำรายจ่ายในการซื้อวัตถุดิบนี้ไปเป็นรายจ่ายที่ใช้ในการคำนวณภาษีนิติบุคคลได้ และยังจะช่วยส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางในการค้าพลอยอีกด้วย

2. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ได้นำคณะผู้ประกอบการไปร่วมงานแสดงสินค้าที่รัสเซีย เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเป็นการขยายตลาดใหม่

3. สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับจะร่วมมือกับกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ จัดคณะผู้แทนไปประชาสัมพันธ์นโยบายการจัดเก็บภาษีระบบใหม่ในกลุ่มประเทศที่เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบ พลอยก่อน เช่น มาดากัสการ์ ไนจีเรีย เคนยา แทนซาเนีย ศรีลังกา ฯลฯ เพื่อเชิญชวนให้ผู้ค้าอัญมณีแต่ละประเทศนำสินค้าเข้ามาซื้อขายในไทยเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ กระทรวงพาณิชย์มีแผนจะนำคณะไปเจรจากับมาดากัสการ์ นามิเบีย เคนยา เรื่องการผ่อนคลायข้อจำกัดในการส่งออกพลอยดิบมายังไทย

4. ภาครัฐบาลงบประมาณส่วนหนึ่งจากโครงการเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) มาพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับโดยเน้นแนวคิด 2 ส่วน คือ ด้านการสืบสานรักษาศิลปวัฒนธรรมการผลิตเครื่องประดับไทยแท้ โดยรักษามุมมีปัญญาท้องถิ่นไว้ เช่น เครื่องเงินสมัยทวารวดี สุโขทัย และด้านการพัฒนารูปแบบสู่ตลาดโลก โดยสร้างตราสินค้าของไทย

5. กระทรวงอุตสาหกรรมร่วมกับสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในการจัดทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมรายสาขา (สาขาอัญมณีและเครื่องประดับ) ปี พ.ศ. 2547 - 2552

เพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตรการในการพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยในระยะยาว

6. โครงการต้นกล้าอาชีพ ซึ่งเป็นโครงการที่มีจุดมุ่งหมายในการชะลอการเลิกจ้างงานและพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้กับแรงงานในสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการและผู้ว่างานนั้น ได้มีการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมการออกแบบเครื่องโลหะและรูปภัณฑ์อัญมณีเพื่อเป็นการเพิ่มพูนทักษะดังกล่าวให้กับแรงงานในอุตสาหกรรม และยังมีการฝึกอบรมทักษะด้านภาษาต่างประเทศให้กับผู้ประกอบการอีกด้วย

7. โครงการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการอัญมณีที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เป็นแหล่งรวมกิจกรรมต่างๆ ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของจังหวัดแบบครบวงจร และสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของจันทบุรีในระยะยาว ซึ่งศูนย์บริหารจัดการอัญมณีนี้จะเป็นที่ตั้งของศูนย์ซื้อขายแลกเปลี่ยน ศูนย์แสดงสินค้า ห้องปฏิบัติการ และศูนย์รับฝากอัญมณี

8. โครงการสนับสนุนสินเชื่อสำหรับธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับขึ้น ซึ่งอาศัยหลักการของธนาคารอัญมณี (Gems Bank) ที่เสนอโดยสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมใช้อัญมณีและเครื่องประดับมาเป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนระยะสั้นสำหรับเสริมสภาพคล่องในการดำเนินกิจการ ซึ่งสินเชื่อจะเป็นสินเชื่อระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี มีการพิจารณาทบทวนวงเงินทุกปี มีวงเงินสินเชื่อรวมทั้งสิ้น 500 ล้านบาท โครงการดังกล่าวนี้เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับบริษัท ประเมินอัญมณี จำกัด สมาคมผู้ผลิตอัญมณีและเครื่องประดับไทย และสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

ในการนำอัญมณีและเครื่องประดับมาเป็นหลักค้ำประกันสินเชื่อนี้ จะต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองจากสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) และมีบริษัทประเมินอัญมณี จำกัด เป็นผู้ประเมินราคา โดยมูลค่าคิดเป็นหลักประกันจะอยู่ในช่วงร้อยละ 30 ถึงร้อยละ 50 ของมูลค่าประเมิน และผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องมีผู้ค้ำประกันเต็มวงเงินอีกด้วย นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องเป็นผู้ประกอบการที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ สมาคมผู้ผลิตอัญมณีและเครื่องประดับไทย หรือสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี และสมาคมฯ จะต้องให้การรับรองผู้ประกอบการด้วย

มาตรการนี้ของภาครัฐจะช่วยให้ผู้ประกอบการมีสภาพคล่องในการดำเนินธุรกิจมากขึ้นและไม่จำเป็นต้องเร่งขายสินค้าในราคาที่ต่ำเพื่อสร้างสภาพคล่องให้กับตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดความ

ผันผวนในราคาของสินค้า และยังเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการอัญมณีที่จังหวัดจันทบุรีที่มีต่อกลุ่มพ่อค้าคนกลางอีกด้วย

11. บทสรุป

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมส่งออกหลักของไทย ที่มีการผลิตโดยอาศัยความรู้และเทคโนโลยีของผู้ประกอบการไทยเป็นหลัก และยังประกอบไปด้วยผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางเป็นจำนวนมาก มีกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าระดับโลกส่วนใหญ่อยู่ในไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบและการผลิตเครื่องประดับ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้สูง อีกทั้ง ยังมีการจ้างงานเป็นจำนวนมาก แต่อุตสาหกรรมนี้มีปัญหาอันประกอบไปด้วยการพึ่งพิงแหล่งวัตถุดิบจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยมากเป็นการนำเข้าวัตถุดิบที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถสำแดงภาษีหรือลงบัญชีอย่างถูกต้องได้ และผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในอุตสาหกรรมซึ่งเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก มีลักษณะการผลิตแบบรับจ้างผลิตมากกว่าการผลิตภายใต้ตราสินค้าของตนเอง เนื่องจากข้อจำกัดในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และการทำการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของผู้ประกอบการอัญมณีที่จังหวัดจันทบุรี ส่งผลให้มูลค่าเพิ่มส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในอุตสาหกรรมยังประสบปัญหาในการบริหารจัดการ เนื่องจากไม่ได้มีการจดทะเบียนธุรกิจหรือโรงงานอย่างถูกต้อง ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทำบัญชีและการบริหารสินค้าและวัตถุดิบคงคลัง ทำให้ไม่สามารถทราบถึงต้นทุนการดำเนินงานที่แท้จริง

ปัญหาที่สำคัญของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอีกประการหนึ่ง ได้แก่ปัญหาด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เนื่องจากสถาบันการเงินมองว่าอุตสาหกรรมนี้เป็นอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงสูง การประเมินราคาวัตถุดิบและสินค้าทำได้ยาก ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงต้องพึ่งพิงแหล่งเงินทุนส่วนตัวเป็นหลัก ประกอบกับการขาดประสิทธิภาพในการจัดการตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้เมื่อเกิดวิกฤตขึ้น ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมนี้จะเผชิญกับปัญหาทางด้านสภาพคล่องอย่างรุนแรง

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมนี้ยังได้รับผลกระทบด้านยอดขายอย่างรุนแรง จึงมีความผันผวนของยอดขายตามภาวะเศรษฐกิจอย่างมาก ประกอบกับปัญหาด้านสภาพคล่อง ทำให้ผู้ประกอบการจำนวนมากจำเป็นต้องปิดกิจการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการอัญมณีที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีปัญหาเฉพาะของธุรกิจอยู่แล้ว นอกจากนี้ ความผันผวนของราคาโลหะมีค่า ยังส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการเครื่องประดับอีกด้วย ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีการใช้เครื่องมือป้องกันความ

เสี่ยงจากความผันผวนของราคาโลหะมีค่า เนื่องจากเครื่องมือดังกล่าวไม่มีอยู่ในประเทศไทย จึงมีต้นทุนในการป้องกันความเสี่ยงที่สูง เนื่องจากต้องพึ่งพิงเครื่องมือหรือตราสารที่มีอยู่ในต่างประเทศ

อย่างไรก็ดี อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเริ่มมีสัญญาณการฟื้นตัว โดยคำสั่งซื้อเริ่มกลับเข้ามาในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2009 ประกอบกับคณะรัฐมนตรีมีมติให้ยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการนำเข้าพลอยดิบ ซึ่งผู้ประกอบการคาดว่าจะเป็นการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการค้าพลอยของโลกได้ อีกทั้งผู้ประกอบการที่สามารถผ่านพ้นวิกฤตฯ ในครั้งนี้ได้จะเป็นผู้ประกอบการที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลดีต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมนี้ในระยะยาว

12. เอกสารอ้างอิง

1. สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2002) *โครงการจัดทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมรายสาขา (สาขาอัญมณีและเครื่องประดับ)*, สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2003) *โครงการศึกษาการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย*, รายงานฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 2, สิงหาคม 2003
3. GFMS (2008), *Gold Survey 2008*, GFMS, London.
4. สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (2009), รายงานสรุปภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมปี 2009 และแนวโน้มปี 2009

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกปี ค.ศ. 2008

ก.1 วิกฤตการณ์ซับไพรม์

วิกฤตการณ์ทางการเงินที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาได้สร้างความปั่นป่วนให้กับระบบการเงินและเศรษฐกิจโลกอย่างมากนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 เป็นต้นมา ต้นเหตุของวิกฤตการณ์ในครั้งนี้เกิดขึ้นจากการค้างชำระหนี้ในสินเชื่อประเภทซับไพรม์ ซึ่งเป็นสินเชื่อประเภทอสังหาริมทรัพย์ที่มีคุณภาพต่ำกว่าสินเชื่อแบบปกติ โดยปัญหาของสินเชื่อประเภทซับไพรม์ได้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นปี ค.ศ. 2007 เมื่อเกิดการล้มละลายของบริษัทที่ให้สินเชื่อด้านอสังหาริมทรัพย์ (Mortgage Companies) หลายแห่ง รวมถึงอัตราการค้างชำระหนี้ประเภทซับไพรม์และสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์

สาเหตุของวิกฤตการณ์ซับไพรม์นั้นประกอบด้วยกันหลายปัจจัย อันได้แก่

- ภาวะฟองสบู่ในภาคอสังหาริมทรัพย์ของสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1997 อันเป็นผลทำให้ราคาอสังหาริมทรัพย์ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ก่อนเกิดภาวะฟองสบู่แตกในปี ค.ศ. 2006
- ความหย่อนยานในมาตรการกำกับดูแลสินเชื่อประเภทซับไพรม์
- การเอื้อประโยชน์จากกฎหมายของสหรัฐอเมริกาที่อนุญาตให้ใช้สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยเท่านั้นในการหักลดหย่อนภาษี
- การปรับตัวเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยอย่างต่อเนื่องในช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ซับไพรม์ ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ลดลง

ก.2 การส่งผ่านผลกระทบของปัญหาสินเชื่อซับไพรม์สู่ภาคการเงินของสหรัฐอเมริกา

ปัญหาการเสื่อมคุณภาพของสินเชื่อประเภทซับไพรม์ได้ลุกลามไปยังภาคการเงินของสหรัฐอเมริกาและส่งผลกระทบอย่างรุนแรง เนื่องมาจากการใช้สินเชื่อประเภทนี้ค้ำประกันการออกตราสารทางการเงิน ที่เรียกว่า Mortgage-Backed Securitization (MBS) และตราสารอนุพันธ์ประเภท Collateralized Debt Obligation (CDO)

ตราสารทางการเงินเหล่านี้ ได้ขยายผลของสินเชื่อประเภทซับไพรม์ ซึ่งแท้จริงแล้ว มีมูลค่าน้อยกว่า 1 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ และมีมูลค่าของสินเชื่อที่มีปัญหาอยู่เพียงไม่เกิน 2 แสนล้านเหรียญสหรัฐ (คิดเป็นร้อยละ 1.42 ของ GDP ของสหรัฐอเมริกา) ให้กระทบภาคการเงินของสหรัฐอเมริกาอย่างกว้างขวางและรุนแรง สาเหตุมาจากการใช้สินเชื่อประเภทซับไพรม์ค้ำประกันการออกตราสาร ซึ่งได้แก่

1. การออกหรือลงทุนในตราสารอนุพันธ์เหล่านี้ทำให้การทำธุรกรรมทางการเงินระหว่างสถาบันการเงินมีความเกี่ยวโยงมากขึ้น ส่งผลให้ความเสี่ยงที่สถาบันการเงินอื่นจะมีปัญหาเมื่อสถาบันการเงินแห่งหนึ่งประสบปัญหาด้านสภาพคล่องมีมากขึ้น
2. ธุรกรรมที่เกี่ยวกับ MBS และ CDO มักจะอยู่ในลักษณะที่อยู่นอกงบดุลของสถาบันการเงิน (Off balance sheet) จึงยากแก่การตรวจสอบโดยธนาคารกลาง ผู้ลงทุนและผู้ฝากเงิน และการดำเนินธุรกรรมดังกล่าวจะทำผ่านหน่วยลงทุนพิเศษที่เรียกว่า Structure Investment Vehicles (SIVs) ซึ่งจะทำให้ผู้ลงทุนและผู้ฝากเงินไม่ทราบว่าสถาบันการเงินมีการลงทุนในตราสารที่มีปัญหาจนกว่า SIVs จะเกิดปัญหขนาดหนักจนสถาบันการเงินที่เป็นเจ้าของต้องตัดกลับมาเป็นสินทรัพย์ในบริษัทแม่
3. ลักษณะของตราสาร MBS และ CDO ที่ไม่มีตลาดกลางในการซื้อขาย และมีสภาพคล่องต่ำ ประกอบกับความซับซ้อนของตราสาร ทำให้ผู้ลงทุนไม่ทราบความเสี่ยงที่แท้จริงของตราสารเหล่านี้ ซึ่งส่งผลให้ราคาของตราสารประเภทนี้ปรับตัวลดลงอย่างมาก เมื่อเกิดปัญหากับสินเชื่อประเภทซับไพรม์ เนื่องจากความไม่สมมาตรของข้อมูลระหว่างผู้ออกตราสารและนักลงทุน
4. ราคาของตราสารประเภท MBS และ CDO ที่ลดลงส่งผลกระทบต่อ SIVs และกองทุนป้องกันความเสี่ยง (Hedge fund) ที่ลงทุนในตราสารเหล่านี้ ประสบภาวะการณ์ขาดทุนอย่างหนัก จนต้องเทขายสินทรัพย์ที่มีอยู่ เพื่อให้มีเงินสดเพียงพอต่อการเรียกหลักประกันเพิ่ม (margin calls) ซึ่งทำให้ SIVs และกองทุนป้องกันความเสี่ยงหลายแห่งมีขนาดสินทรัพย์ที่เล็กเกินกว่าจะดำรงอยู่ได้ จึงทำให้สถาบันการเงินที่เป็นบริษัทแม่ต้องนำ SIVs หรือกองทุนเหล่านี้ตัดกลับเข้ามาเป็นขาดทุนของตน ซึ่งทำให้ขนาดสินทรัพย์ของบริษัทแม่ลดลง
5. เมื่อสภาพคล่องและมูลค่าสินทรัพย์ลดลง สถาบันการเงินจะถูกปรับลดอันดับความน่าเชื่อถือลง และทำให้สถาบันการเงินต้องดำรงเงินสำรองเพิ่มสูงขึ้น ตลอดจนมีราคาสินทรัพย์ลดลง ยิ่งส่งผลกระทบต่อขนาดสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน ซึ่งจริงจังก่อทำให้สถาบันการเงินประสบภาวะการณ์ขาดสภาพคล่องในที่สุด

จากสาเหตุที่กล่าวมา เราจะเห็นปัญหาของวิกฤตการณ์ซับไพรม์ที่มีต่อภาคการเงินของสหรัฐอเมริกาได้จากการลดขนาดสินทรัพย์จำนวนมากของสถาบันการเงินหลายแห่ง เช่น วาโชนีเยซีดีกรุ๊ป เมอร์ริลลินช์ และมอร์แกนสแตนลีย์ การถูกควมรวมกิจการของแบร์สตีร์นส์ การล้มละลายของเลแมนบราเดอร์สไปจนถึงการขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรงของเอไอจี จนต้องอาศัยเงินกู้ฉุกเฉินจากธนาคารกลางสหรัฐอเมริกา

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเลแมนบราเดอร์สและสถาบันการเงินหลายแห่ง ส่งผลกระทบอย่างมากต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนในตลาดเงินของสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากการแห่ถอนเงินจากกองทุนในตลาดเงินของสหรัฐอเมริกาถึง 15,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐในช่วงเวลาเพียง 2 วันในเดือนกันยายน ค.ศ. 2008 นอกจากนี้ TED spread⁷ ของสหรัฐอเมริกาได้ปรับตัวสูงขึ้นอย่างมากเป็นประวัติการณ์ โดยมีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นมาอยู่ที่ระดับร้อยละ 4.56 หลังจากการล้มละลายของ เลแมนบราเดอร์ส และปัญหาที่เกิดขึ้นกับเอไอจี ซึ่งในสถานการณ์ปกติ TED spread ของสหรัฐอเมริกาจะเคลื่อนไหวระหว่างร้อยละ 0.25 ถึงร้อยละ 0.5 เท่านั้น สะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเชื่อมั่นในตลาดเงินของสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง โดยผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางการเงินในช่วงปี ค.ศ. 2008 ทำให้ธนาคารในสหรัฐอเมริกาต้องปิดตัวลงถึง 77 แห่ง และในปี ค.ศ. 2009 บรรษัทประกันเงินฝากของสหรัฐอเมริกา (Federal Deposit Insurance Corporation) ต้องเข้าควบคุมกิจการของธนาคารที่ประสบปัญหาในสหรัฐอเมริกาถึง 140 แห่ง⁸

ก.3 ผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกต่อภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกา

ในส่วนของภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกานั้น ได้มีสัญญาณของภาวะเศรษฐกิจถดถอยนับตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2008 และในไตรมาสที่ 1 ปี ค.ศ. 2009 GDP ที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกามีการหดตัวถึงร้อยละ 6.4 ซึ่งเป็นการหดตัวที่รุนแรงที่สุดนับจากปี ค.ศ. 1982 อย่างไรก็ตาม GDP ที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกาเริ่มกลับมาขยายตัวในไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2009 ที่ระดับร้อยละ 0.7 แม้จะไม่เพียงพอที่จะทำให้อัตราการเติบโตทั้งปีเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการหดตัว

⁷ TED Spread คือ ส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคาร (Interbank rate) กับอัตราดอกเบี้ยที่ไม่มีความเสี่ยง ซึ่งได้แก่ อัตราดอกเบี้ยของตั๋วเงินคลังสหรัฐ โดย TED Spread นี้แสดงถึงค่าส่วนเพิ่มความเสี่ยง (Risk premium) ของตลาดเงิน เนื่องจากตั๋วเงินคลังสหรัฐนั้นถือได้ว่าเป็นหลักทรัพย์ที่ไม่มีความเสี่ยง ดังนั้น ถ้าค่า TED Spread ปรับตัวสูงขึ้น แสดงว่าความเสี่ยงในตลาดเงินปรับตัวสูงขึ้น โดย TED Spread สามารถใช้เป็นตัววัดการเปลี่ยนแปลงในความชอบความเสี่ยงของนักลงทุนในตลาด

⁸ ข้อมูลจาก Failed Bank List ของบรรษัทประกันเงินฝากของสหรัฐอเมริกา

ของเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในช่วงครึ่งปีแรก ส่งผลให้ในภาพรวมของปี ค.ศ. 2009 GDP ที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกามีการหดตัวร้อยละ 2.4

หากพิจารณาอัตราการว่างงานในสหรัฐอเมริกา จะพบว่าการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 5.8 ในปี ค.ศ. 2008 เป็นร้อยละ 9.3 ในปีค.ศ. 2009 โดยเดือนที่มีอัตราว่างงานสูงที่สุดคือ เดือนตุลาคมปี ค.ศ. 2009 โดยมีอัตราการว่างงานที่ระดับร้อยละ 10.1 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามสถานการณ์การจ้างงานในสหรัฐอเมริกาเริ่มมีการปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้น โดยมีอัตราการลดลงเหลือร้อยละ 9.7 ในเดือนกุมภาพันธ์ปี ค.ศ. 2010 ซึ่งถือว่าการปรับตัวที่เร็วกว่าการคาดการณ์ จากเดิมที่ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจ มหาวิทยาลัยมิชิแกน แอนอาร์เบอร์ (RSQE) คาดการณ์ว่าอัตราการว่างงานจะเริ่มปรับตัวลดลงในไตรมาสที่ 2 ของปี ค.ศ. 2010

ในส่วนของการบริโภค ในไตรมาสที่ 2 ปี ค.ศ. 2008 ได้มีการปรับตัวลดลงครั้งแรกว่าจากปี ค.ศ. 1990 และต่ำที่สุดนับจากปี ค.ศ. 1981 ที่ระดับร้อยละ 3 และการบริโภครวมทั้งปีของปี ค.ศ. 2008 นั้น มีการหดตัวร้อยละ 1.4 อย่างไรก็ตาม มาตรการช่วยเหลือภาคการเงินและมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ ส่งผลให้การบริโภคกลับมาขยายตัวร้อยละ 1.05 ในปี ค.ศ. 2009

เมื่อพิจารณาถึงภาคอสังหาริมทรัพย์ จะพบว่าราคาอสังหาริมทรัพย์ในสหรัฐอเมริกามีการปรับตัวลดลงร้อยละ 20 ในปี ค.ศ. 2008 และร้อยละ 4.7 ในปี ค.ศ. 2009 จากที่เคยปรับตัวสูงขึ้นถึงร้อยละ 124 ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1997-2006 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภาวะฟองสบู่แตก

นอกจากนี้ภาคการผลิตของสหรัฐอเมริกาได้มีการหดตัว โดย Philly Fed Factory Index ปรับตัวลดลงมาที่ระดับ -41.3⁹ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 ซึ่งเป็นระดับที่ต่ำที่สุดในรอบ 18 ปี ในขณะที่ ISM factory index ปรับตัวมาที่ระดับต่ำสุดในรอบ 26 ปี เมื่อเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2008 ที่ระดับ 36.2¹⁰ ก่อนที่ดัชนีผลผลิตทั้งคู่จะปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น โดยในเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2009 Philly Fed Factory Index ปรับตัวขึ้นมาอยู่ที่ระดับ 20.4 และ ISM Factory Index ปรับตัวขึ้นมาที่ระดับ 56.5 ซึ่งเป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นว่าภาคการผลิตของสหรัฐอเมริกามีการปรับตัวไปในทิศทางที่ดีขึ้น อันเป็นผลมาจากการใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐในปีค.ศ. 2009

ในส่วนของราคาหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกามีการปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องจนมีระดับต่ำที่สุดในรอบ 11 ปี อยู่ที่ระดับ 6,469.95 ในวันที่ 6 มีนาคมปี ค.ศ. 2009 แม้ว่าจะมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในภายหลัง แต่ยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าช่วงก่อนเกิดวิกฤตฯ

⁹ ถ้า Philly Fed Factory Index มีค่าต่ำกว่า 0 หมายความว่า มีการหดตัวในภาคอุตสาหกรรมการผลิต

¹⁰ ถ้า ISM factory index มีค่าต่ำกว่า 50 หมายความว่า มีการหดตัวในภาคอุตสาหกรรมการผลิต

ปัจจัยเหล่านี้ล้วนทำให้การลงทุนของสินทรัพย์ถาวรลดลง และการจับจ่ายใช้สอยของผู้บริโภค ลดต่ำลงไปอีก เมื่อรวมเข้ากับภาวะความปั่นป่วนในภาคการเงิน จึงทำให้เกิดการถดถอยของภาค เศรษฐกิจที่แท้จริงในสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรงในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008 ถึงไตรมาสที่ 2 ของปี ค.ศ. 2009

ก.4 ช่องทางการส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินไปยังประเทศอื่น

งานศึกษาของกรรณีย์และสมประวิณ (2008) ได้แบ่งช่องทางการวิกฤตการณ์ทางการเงิน จากประเทศหนึ่งจะส่งผ่านไปยังประเทศอื่นๆ ได้ออกเป็น 3 ช่องทาง ได้แก่ 1) ช่องทางภาคการเงิน 2) ช่องทางตลาดทุน และ 3) ช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

ก.4.1 ช่องทางภาคการเงิน

วิกฤตการณ์ทางการเงินที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่ง สามารถแพร่กระจายไปยังอีกประเทศ ผ่านช่องทางภาคการเงินได้ เนื่องจาก

- การตื่นตัวของสภาพคล่องในตลาดการเงินโลกจะส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องในตลาด การเงินภายในประเทศได้เช่นเดียวกัน
- การถือครองสินทรัพย์ในกองทุนหรือสถาบันการเงินในประเทศที่มีปัญหา
- การมีธุรกรรมเกี่ยวเนื่องกับสถาบันการเงินที่มีปัญหา
- การเข้ามาลงทุนในตลาดเงิน หรือถือหุ้นสถาบันการเงินในประเทศ โดยกองทุนหรือ สถาบันการเงินในประเทศที่มีปัญหา ซึ่งอาจเกิดการถอนทุนหรือเทขายสินทรัพย์ เมื่อกองทุนหรือสถาบันการเงินเหล่านี้ประสบปัญหา
- ปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูล ทำให้เกิดความตื่นตระหนกในผู้ลงทุนและผู้ฝากเงิน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับสถาบันการเงินในประเทศอื่น อาจทำให้ความเชื่อมั่นในภาคการเงิน หรือสถาบันการเงินลดลง และเกิดการเทขายสินทรัพย์หรือแห่ถอนเงินได้

ก.4.2 ช่องทางตลาดทุน

วิกฤตการณ์ทางการเงินในประเทศหนึ่ง จะส่งผลกระทบต่อตลาดทุนของตนเองและ ส่งผ่านผลกระทบไปยังตลาดทุนของประเทศอื่นได้ ดังนี้

- ผลตอบแทนและความผันผวนในผลตอบแทนของตลาดทุน จะประกอบไปด้วยส่วน ที่เกิดจากการส่งผ่านจากตลาดทุนในต่างประเทศ (Spillover Effect) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่เกิดปัญหาขึ้นคือสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการส่งผ่านผลกระทบไปสู่ตลาดอื่นได้ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในตลาดยุโรป

- การเทขายหลักทรัพย์จากกองทุนและนักลงทุนในประเทศที่เกิดปัญหา ซึ่งอาจเนื่องมาจากความต้องการเงินสดเพื่อให้เป็นไปตามการเรียกหลักประกันเพิ่ม (margin calls) หลังจากมูลค่าสินทรัพย์ที่ถือครองมีการปรับตัวลดลง หรือการปรับเปลี่ยนความชอบในความเสี่ยง ทำให้ตัดสินใจลดการลงทุนในบางตลาด เช่น ตลาดประเทศกำลังพัฒนา
- สภาพเศรษฐกิจหรือตลาดเงินที่อ่อนแอ จะส่งผลกระทบต่อปัจจัยพื้นฐานของบริษัท ซึ่งมีผลกระทบต่อเนื่องถึงราคาหุ้นของบริษัทเหล่านั้น
- ความอ่อนไหวของนักลงทุนจากปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูล ความไม่แน่นอนจากความผันผวนของเศรษฐกิจที่สูง และพฤติกรรมหมู่ (Herding behavior) ทำให้เกิดการเทขายหลักทรัพย์ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในประเทศอื่น

นอกจากนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในตลาดทุนจากวิกฤตการณ์ทางการเงิน สามารถส่งผ่านไปยังภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงได้ ผ่านผลด้านความมั่งคั่ง (Wealth effect) ของผู้บริโภค เนื่องจากผู้บริโภคและภาคธุรกิจนิยมสะสมความมั่งคั่งผ่านการลงทุนและการออมในตลาดทุน วิกฤตการณ์ทางการเงินจะส่งผลให้ราคาหลักทรัพย์ในตลาดทุนลดลง ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคมีความมั่งคั่งน้อยลง จึงมีการใช้จ่ายใช้สอยและลงทุนน้อยลง ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง

ก.4.3 ช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

วิกฤตการณ์ทางการเงินในประเทศหนึ่ง สามารถส่งผลกระทบต่ออีกประเทศหนึ่งผ่านช่องทางการค้าระหว่างประเทศได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าประเทศที่เกิดปัญหาเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญ และประเทศที่ได้รับผลกระทบเป็นประเทศที่พึ่งพิงการส่งออกเป็นหลัก โดยช่องทางการค้าระหว่างประเทศ สามารถแบ่งได้เป็น

- การค้าทางตรง เป็นผลมาจากการลดลงในอุปสงค์ของประเทศที่มีปัญหาโดยตรง ซึ่งทำให้ยอดการส่งออกสินค้าไปยังประเทศนั้นลดลง
- การค้าทางอ้อม เป็นผลจากการส่งออกที่ลดลงในสินค้าชั้นกลางไปยังประเทศที่ทำการผลิตหรือประกอบสินค้าขั้นสุดท้ายที่ลดลง เนื่องจากการลดลงของการบริโภคขั้นสุดท้ายในอุปสงค์ของตลาดที่มีปัญหา
- ผลลูกโซ่ (Multiplier effect) โดยเป็นผลมาจากการที่ประเทศอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจากประเทศที่มีปัญหา มีระดับรายได้ที่ลดลง จะทำให้มีการนำเข้าสินค้าลดลงตามไปด้วย

- การอ่อนตัวของอัตราแลกเปลี่ยนในประเทศที่เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน ทำให้ราคาสินค้าในประเทศนั้นถูกกว่าประเทศอื่นโดยเปรียบเทียบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศคู่แข่งมีแรงกดดันจากการอ่อนตัวของอัตราแลกเปลี่ยน และเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินตามมาในที่สุด

งานศึกษาได้สรุปว่าช่องทางการค้าระหว่างประเทศจะเป็นช่องทางการส่งผ่านวิกฤตการณ์ทางการเงินมายังไทยได้รุนแรงที่สุด งานศึกษาชิ้นนี้จึงเลือกช่องทางดังกล่าวมาศึกษาเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม งานศึกษานี้จะไม่คำนึงถึงผลจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเนื่องจากวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ส่งผลให้อัตราแลกเปลี่ยนของไทยและประเทศที่ส่งออกสินค้าใกล้เคียงกับไทยปรับตัวในทิศทางเดียวกัน ผลจากการใช้แทนกัน (Substitution effect) จึงเกิดขึ้นอย่างจำกัด

ก.5 การส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกจากสหรัฐอเมริกาไปภูมิภาคยุโรป

สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีขนาดทางเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับ 1 และ 2 ของโลก อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทั้งในด้านการเงิน การค้า และการลงทุนระหว่างกันเป็นมูลค่ามหาศาล งานศึกษาของ IMF (2009e) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของการเติบโตทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อสหภาพยุโรป และพบว่าถ้าเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาหดตัวลงร้อยละ 1 จะส่งผลให้เศรษฐกิจของสหภาพยุโรปหดตัวลงร้อยละ 0.5 ดังนั้นการเกิดวิกฤตการณ์ซับไพรม์ในสหรัฐอเมริกาจึงส่งผลกระทบต่อไปยังเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปอย่างรุนแรง

ในปี ค.ศ. 2009 เศรษฐกิจของสหภาพยุโรปมีการหดตัวถึงร้อยละ 4.2 โดยเป็นผลมาจากการหดตัวของการลงทุนภาคเอกชนและการส่งออก ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรมมีการปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องจนมาอยู่ที่ระดับร้อยละ 20.3 ในเดือนพฤษภาคมปี ค.ศ. 2009 ซึ่งเป็นการปรับตัวลดลงต่ำสุดนับจากปี ค.ศ. 2000 และเมื่อพิจารณาอัตราการว่างงานจะพบว่าการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 7.7 ในเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2008 มาอยู่ที่ระดับร้อยละ 9.4 เมื่อสิ้นปี ค.ศ. 2009

นอกจากนี้ บริษัทล้มละลายในสหภาพยุโรปมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก โดยมีจำนวนบริษัทที่ล้มละลายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ในเยอรมันในปี ค.ศ. 2009 และในสหราชอาณาจักรเพิ่มขึ้นร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 2008

สิ่งดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปได้รับการส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกปี ค.ศ. 2008 จากสหรัฐอเมริกา โดยจะทำการศึกษาการส่งผ่านผลกระทบโดยแบ่งช่องทางการส่งผ่านผลกระทบออกเป็น 3 ช่องทาง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนที่ ก.4 ซึ่งประกอบไปด้วย ช่องทางภาคการเงิน ช่องทางตลาดทุน และช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

ก.5.1 ช่องทางภาคการเงิน

วิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาได้ส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังภาคการเงินของยุโรปโดยเฉพาะในส่วนของการเสียหายจากการมีธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อบริษัทและสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้อง การมีลักษณะทางเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกับสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนในยุโรป อีกทั้งปัญหาสภาพคล่องจากวิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกาที่ก่อให้เกิดการดึงตัวในตลาดเงินของสหภาพยุโรปตามไปด้วย ซึ่งส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อประเทศในยุโรป โดยเฉพาะประเทศที่มีหนี้สาธารณะในระดับที่สูงอีกด้วย

สถาบันการเงินในยุโรปได้รับความเสียหายจากการถือครองสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อบริษัทหรือการมีธุรกรรมเชื่อมโยงกับสถาบันการเงินที่มีการลงทุนในสินเชื่อบริษัท ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการประมาณมูลค่าการตัดลดขนาดสินทรัพย์ของสถาบันการเงินยุโรปปี ค.ศ. 2007 - 2010 ของ IMF (2009a) ที่แสดงในตารางที่ ก.1 ซึ่งจะเห็นว่าสหราชอาณาจักรได้รับผลกระทบดังกล่าวรุนแรงกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคยุโรป อีกทั้งสัดส่วนการตัดลดมูลค่าสินทรัพย์ของสหราชอาณาจักร (ร้อยละ 7.2) กับสหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 8.2) ยังอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถาบันการเงินในสหราชอาณาจักรมีสัดส่วนการลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสินเชื่อบริษัทหรือสถาบันการเงินที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ในอัตราที่สูงใกล้เคียงกับสถาบันการเงินในสหรัฐอเมริกา

ตารางที่ ก.1 มูลค่าการดัดลดขนาดสินทรัพย์ของสถาบันการเงินสำหรับปีค.ศ. 2007-2010

ประเทศ	มูลค่าการดัดลดขนาด สินทรัพย์ (พันล้านเหรียญสหรัฐ)	สัดส่วนเมื่อเทียบกับสินทรัพย์ ของระบบธนาคาร (ร้อยละ)
สหราชอาณาจักร	604	7.2
สหภาพยุโรป (เฉพาะประเทศที่ใช้เงินสกุลยูโร)	814	3.6

ที่มา: IMF (2009a)

ความเสียหายจากสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อบริษัทที่สถาบันการเงินในสหราชอาณาจักรได้รับ ส่งผลให้สถาบันการเงินหลายแห่งต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลหรือยอมรับข้อเสนอซื้อกิจการ (Takeover) หรือควบรวมกิจการกับสถาบันการเงินอื่น (Merger) เพื่อไม่ให้ล้มละลาย เช่น ธนาคารแบรดฟอร์ดแอนด์บิงลีย์ (Bradford & Bingley) ต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลสหราชอาณาจักรจนนำไปสู่การยึดกิจการโดยรัฐ (Nationalize) ธนาคารอัลไลแอนซ์แอนด์เลสเตอร์ (Alliance & Leicester) ต้องยอมรับข้อเสนอการซื้อกิจการของธนาคารบังโก ซานตานเดอร์ (Banco Santander) ซึ่งเป็นกลุ่มสถาบันการเงินจากสเปน และการเข้าถือหุ้นของกระทรวงการคลังของสหราชอาณาจักรในธนาคารรอยัลแบงก์ออฟสกอตแลนด์ (Royal Bank of Scotland: RBS) ธนาคารเฮบีโอเอส (HBOS) และธนาคารลอยด์ ทีเอสบี (Lloyd TS)¹¹

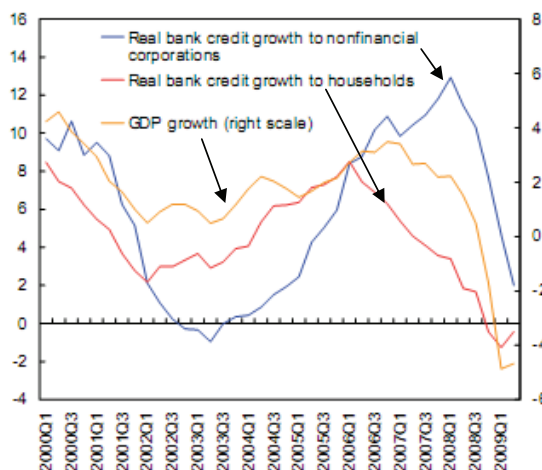
เช่นเดียวกับกับสถาบันการเงินอื่นๆ ในยุโรป เช่น ฟอร์ติส (Fortis) ของกลุ่มประเทศเบลเยียมและลักเซมเบิร์ก และ เด็กซ์ียา (Dexia) ของเบลเยียมและฝรั่งเศส ที่ต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาล เนื่องจากประสบปัญหาด้านสภาพคล่องจากความเสียหายจากสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อบริษัทและความเชื่อมโยงกับสถาบันการเงินที่มีปัญหาในสหรัฐอเมริกา

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสถาบันการเงินของสหภาพยุโรปดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ส่งผลให้การขยายตัวของสินเชื่อในระบบสถาบันการเงินยุโรปมีการปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2008 เนื่องจากความเสี่ยงในระบบการเงินที่สูงขึ้นในช่วงที่เกิดวิกฤตฯ การปรับเปลี่ยนความชอบในความเสี่ยงของสถาบันการเงิน รวมถึงการที่สถาบันการเงินมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่สูง จึงมีความระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อมากขึ้นเพื่อป้องกันการเพิ่มขึ้นของหนี้สูญที่อาจทำให้ไม่สามารถรักษาสัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (Capital adequacy ratio) ได้ตามมาตรฐาน Basel II

¹¹ การที่กระทรวงการคลังของสหราชอาณาจักรเข้าถือหุ้นในธนาคารเฮบีโอเอสและธนาคารลอยด์ ทีเอสบีนั้น เป็นการเข้าถือหุ้นภายใต้เงื่อนไขว่าทั้งสองธนาคารจะต้องมีการควบรวมกิจการกัน

ซึ่งสอดคล้องกับ IMF (2009b) ที่พบว่าสินเชื่อภาคครัวเรือนของยุโรปมีการหดตัวในไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2008 รวมถึงการขยายตัวที่ลดลงของสินเชื่อภาคธุรกิจ ดังที่แสดงในภาพที่ ก.1

ภาพที่ ก.1 การขยายตัวของสินเชื่อในสหภาพยุโรป (คิดเป็นสัดส่วนต่อ GDP)

ที่มา: IMF (2009b)

นอกจากนี้ หลายประเทศในยุโรปยังประสบปัญหาฟองสบู่ในภาคอสังหาริมทรัพย์ เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะสหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส สเปน และไอร์แลนด์ ซึ่งส่งผลให้สถาบันการเงินขาดสภาพคล่อง เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของหนี้สูญในสินเชื่ออสังหาริมทรัพย์อันเป็นผลจากการเพิ่มสูงขึ้นของอัตราดอกเบี้ย และการลดลงของมูลค่าสินทรัพย์ที่ใช้ค้ำประกันเงินกู้ (Collateral) ส่งผลให้ลูกหนี้มีความสามารถในการชำระหนี้ลดลง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาฟองสบู่แตกในภาคอสังหาริมทรัพย์ของสหภาพยุโรปมีความรุนแรงน้อยกว่าของสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากการปรับตัวลดลงของราคาที่อยู่อาศัยในระดับที่น้อยกว่า ดังที่แสดงในตารางที่ ก.2 นอกจากนี้ สถาบันการเงินในภูมิภาคยุโรปไม่ได้มีการออกตราสารอนุพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อภาคอสังหาริมทรัพย์ที่ซับซ้อนมาก เช่น CDO ดังเช่นที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา จึงทำให้การขยายผลกระทบของสินเชื่อที่มีปัญหาสู่ภาคการเงินอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า

**ตารางที่ ก.2 อัตราการเปลี่ยนแปลงในดัชนีราคาที่อยู่อาศัยของสหรัฐอเมริกา
และประเทศในสหภาพยุโรป**

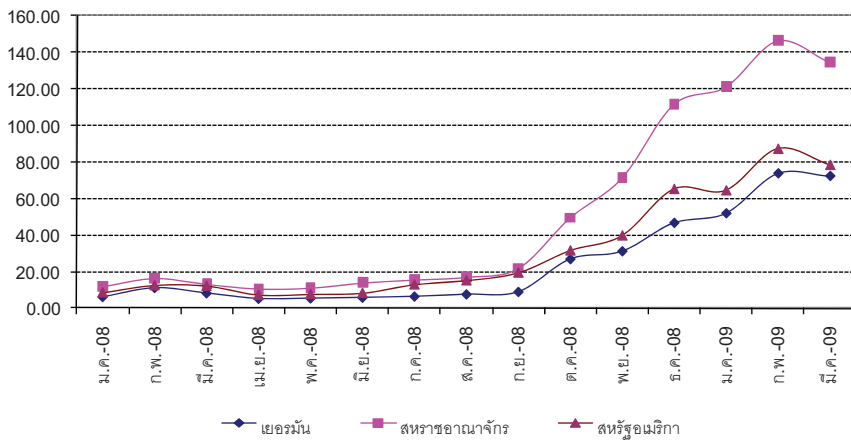
ประเทศ	อัตราการเปลี่ยนแปลงใน ดัชนีราคาที่อยู่อาศัยใน ไตรมาสที่ 1 ปี ค.ศ. 2009
สหรัฐอเมริกา	-14
สหราชอาณาจักร (เฉพาะอังกฤษและเวลส์)	-12.6
สเปน	-6.5
ไอซ์แลนด์	-6.8
เยอรมัน	0.3
อิตาลี	-3.5
ฝรั่งเศส	-8.3

ที่มา: Financial Times

ปัญหาฟองสบู่แตกในภาคอสังหาริมทรัพย์ เป็นหนึ่งในปัญหาเศรษฐกิจมหภาคของยุโรปที่มีความคล้ายคลึงกับสหรัฐอเมริกา อีกทั้งกลุ่มประเทศทั้งสองยังมีความคล้ายคลึงกันในปัจจุบัน เศรษฐกิจอื่นๆ เช่น โครงสร้างตลาดเงิน โครงสร้างทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ประกอบกับการที่ภาคการเงินของยุโรปมีความเชื่อมโยงกับสหรัฐอเมริกาในระดับที่สูง จึงส่งผลให้นักลงทุนมีการปรับเปลี่ยนการคาดการณ์ภาวะเศรษฐกิจของยุโรปว่าอาจประสบปัญหาเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา นักลงทุนจึงขาดความเชื่อมั่นในการลงทุนในตลาดเงินของสหภาพยุโรป ซึ่งพิจารณาได้จาก Credit Default Swap (CDS) spread¹² ในยุโรปนับจากไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2008 ที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงไตรมาสแรกของปี ค.ศ. 2009 ซึ่งสะท้อนถึงความเสี่ยงที่สูงขึ้นในตลาดเงิน ดังที่แสดงในภาพที่ ก.2

¹² Credit Default Swap (CDS) เป็นตราสารอนุพันธ์ที่ใช้ในการประกันความเสี่ยงสำหรับการผิดนัดชำระ (Default) ของตราสารหนี้ โดย Credit Default Swap spread คือ ค่าธรรมเนียมที่ผู้ซื้อการประกันความเสี่ยงเป็นผู้จ่ายให้กับผู้ขาย CDS การปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นของ CDS spread นี้สะท้อนถึงความเสี่ยงในการผิดนัดชำระที่เพิ่มสูงขึ้น หรือค่าส่วนเพิ่มความเสี่ยง (Risk premium) ของตราสารหนี้เมื่อเทียบกับตราสารที่ไม่มี ความเสี่ยง เช่น ตั๋วเงินคลัง (Treasury Bill)

ภาพที่ ก.2 Credit Default Swap ของประเทศในสหภาพยุโรป

ที่มา: IMF (2009a)

หากพิจารณาสภาพคล่องของตลาดเงินยูโรจะพบว่ามีความตึงตัวอย่างรุนแรงนับจากปี ค.ศ. 2008 ดังจะเห็นได้จาก TED spread¹³ ของประเทศที่ใช้เงินสกุลยูโรได้มีการปรับตัวสูงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงที่เลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลายในสหรัฐอเมริกา TED spread ของสหภาพยุโรปได้ปรับตัวสูงขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 3.25 เมื่อเปรียบเทียบกับในภาวะปกติที่ค่า TED spread จะอยู่ที่ระดับร้อยละ 0.1 ถึง 0.2 ดังที่แสดงในภาพที่ ก.3

ภาพที่ ก.3 TED Spread ของยุโรป

ที่มา: Zanders (<http://zanders.eu>)

¹³ TED Spread ของประเทศที่ใช้เงินสกุลยูโร คือ ส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารของสหภาพยุโรป (European Interbank offer rate: EURIBOR) กับอัตราดอกเบี้ยที่ไม่มีความเสี่ยง ซึ่งในภาพที่ ก.3 ใช้อัตราดอกเบี้ยพันธบัตรของเยอรมนี

การดึงตัวของสภาพคล่องในตลาดเงินยังส่งผลต่อสถาบันการเงินในยุโรปเป็นอย่างมาก เช่น การที่ธนาคารแลนด์สแบงก์ (Landsbanki) กลิตนีร์ (Glitnir) และโคพิทิง (Kaupthing) ของไอซ์แลนด์ซึ่งเป็นธนาคารที่พึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากตลาดการเงินระหว่างประเทศและการรับฝากเงินจากต่างประเทศ¹⁴ ประสบปัญหาสภาพคล่องอย่างรุนแรงอันเนื่องมาจากการดึงตัวของสภาพคล่องในตลาดการเงินระหว่างประเทศในช่วงปลายเดือนกันยายนและต้นเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 2008 ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้ฝากเงินอย่างมากจนเกิดการแห่ไปถอนเงิน (Bank run) ส่งผลให้รัฐบาลไอซ์แลนด์ต้องเข้ามาควบคุมและยึดกิจการ (Nationalize) เพื่อป้องกันการล้มของสถาบันการเงินดังกล่าว และยับยั้งไม่ให้ผลกระทบลุกลามไปยังสถาบันการเงินอื่นๆ ในประเทศ

นอกจากนี้ ธนาคารนอร์ทเทิร์นร็อก (Northern Rock) ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่เน้นการปล่อยสินเชื่อให้กับภาคอสังหาริมทรัพย์ในสหราชอาณาจักร ยังประสบปัญหาด้านสภาพคล่องและไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนจากตลาดการเงินระหว่างประเทศได้ เนื่องจากภาวะดึงตัวของตลาดเงินและการลดการปล่อยสินเชื่อให้กับสถาบันการเงินที่มีธุรกรรมเกี่ยวข้องกับภาคอสังหาริมทรัพย์ แม้ว่าธนาคารจะมีฐานะทางการเงินที่ดีก็ตาม ทำให้ธนาคารต้องขอความช่วยเหลือฉุกเฉินจากธนาคารกลางอังกฤษในช่วงเดือนกันยายนปี ค.ศ. 2008 ผู้ฝากเงินจึงเกิดความไม่มั่นใจในสถานะของธนาคาร จนส่งผลให้เกิดการแห่ไปถอนเงิน (Bank run) เป็นครั้งแรกในรอบกว่า 100 ปีของระบบธนาคารในสหราชอาณาจักร กระทรวงการคลังและธนาคารกลางอังกฤษจึงต้องประกาศรับประกันเงินฝากของธนาคารนอร์ทเทิร์นร็อก เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ฝากเงินและให้ความช่วยเหลือกับธนาคารในด้านสภาพคล่องจนนำมาสู่การยึดกิจการโดยภาครัฐในเดือนกุมภาพันธ์ปี ค.ศ. 2009 ในที่สุด

การดึงตัวของตลาดเงิน ยังส่งผลกระทบต่อประเทศในสหภาพยุโรปที่มีระดับหนี้สาธารณะและการขาดดุลงบประมาณที่สูง และพึ่งพิงการกู้เงินจากตลาดการเงินระหว่างประเทศอันประกอบไปด้วย กรีซ สเปน โปรตุเกส และไอร์แลนด์¹⁵ ซึ่งต้องเผชิญกับต้นทุนในการกู้ยืมที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก นักลงทุนจึงขาดความเชื่อมั่นในความสามารถในการชำระหนี้ของประเทศดังกล่าว ซึ่งส่งผลต่อเนื่องให้เงินยูโรอ่อนค่าลงด้วย โดยกรีซเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุดในกลุ่มนี้เนื่องจากมีระดับหนี้สาธารณะต่อ GDP สูงที่สุด และผลกระทบดังกล่าวทำให้องค์กรจัดอันดับความน่าเชื่อถือต่างปรับลดระดับความน่าเชื่อถือของพันธบัตรรัฐบาลของกรีซลงมาที่ระดับขยะ (Junk status)

¹⁴ การรับฝากเงินของธนาคารดังกล่าว ส่วนมากจะมาจากประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสหราชอาณาจักร

¹⁵ เมื่อพิจารณาในระดับหนี้สินต่อ GDP จะพบว่าของกรีซอยู่ที่ระดับร้อยละ 112.6 สเปน ร้อยละ 54.3 และไอร์แลนด์ ร้อยละ 65.8

วิกฤตการณ์หนี้สาธารณะของกรีซส่งผลให้ผู้นำของประเทศในสหภาพยุโรปต้องหามาตรการให้ความช่วยเหลือเป็นการเร่งด่วน เพื่อไม่ให้เกิดการส่งผลกระทบลุกลามไปยังประเทศอื่นๆ ที่ใช้เงินสกุลยูโร โดยเฉพาะประเทศที่มีปัจจัยพื้นฐานที่ใกล้เคียงกันกับกรีซ เช่น สเปน โปรตุเกส ไอร์แลนด์ และอิตาลี และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการถอนตัวจากการใช้เงินสกุลยูโรของกรีซหรือประเทศอื่นๆ ที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป สหภาพยุโรปได้รับผลกระทบของวิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกาผ่านช่องทางภาคการเงินที่รุนแรง อันจะเห็นได้จากการตัดลดขนาดสินทรัพย์ของสถาบันการเงินในภูมิภาคยุโรป อันเป็นผลมาจากการลงทุนในสินเชื่อบีเอ็มพี และการที่สถาบันการเงินในหลายๆ ประเทศในยุโรปประสบปัญหาด้านสภาพคล่องที่รุนแรง จนรัฐบาลจำเป็นต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือหรือควบคุมกิจการเพื่อป้องกันไม่ให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นลุกลามออกไปมาก รวมถึงการขาดความเชื่อมั่นของนักลงทุนอันเนื่องมาจากการที่หลายประเทศในสหภาพยุโรปมีลักษณะทางเศรษฐกิจมหภาคที่คล้ายคลึงกับสหรัฐอเมริกา เช่น ปัญหาฟองสบู่แตกในภาคอสังหาริมทรัพย์ และปัญหาการดึงตัวของตลาดเงินที่ส่งผลให้ประเทศที่พึ่งพิงหนี้สินต่างประเทศในสัดส่วนที่สูงจนเกิดปัญหาลุกลามเป็นวิกฤตการณ์หนี้สาธารณะในยุโรป

ก.5.2 ช่องทางด้านตลาดทุน

ผลตอบแทนและความผันผวนของราคาหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ของยุโรป นอกจากจะถูกกำหนดโดยปัจจัยพื้นฐานและพฤติกรรมของนักลงทุนในตลาดแล้ว ยังมีส่วนที่ได้รับผลกระทบมาจากตลาดหลักทรัพย์ของประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในตลาดหลักทรัพย์และระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาจะส่งผลกระทบมายังตลาดหลักทรัพย์ของสหภาพยุโรปอย่างรวดเร็วและรุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความอ่อนไหวของนักลงทุน ดังจะเห็นได้จากการปรับตัวลดลงอย่างรุนแรงของดัชนีหลักทรัพย์ในภูมิภาคยุโรป และการชะลอตัวของการไหลเข้าของเงินลงทุนในหลักทรัพย์ในช่วงดังกล่าว

งานศึกษาของ Diebold และ Yilmaz (2008) ทำการวัดระดับการส่งผ่านผลกระทบจากตลาดทุนในสหรัฐอเมริกามายังตลาดทุนของประเทศอื่นๆ และพบว่าผลตอบแทนของตลาดทุนเยอรมันได้รับผลกระทบจากสหรัฐอเมริกาถึงร้อยละ 40.8 ในขณะที่ตลาดทุนของอังกฤษและฝรั่งเศส ได้รับผลกระทบที่ส่งผ่านถึงร้อยละ 40.3 และ 38.3 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของตลาดหลักทรัพย์สหรัฐอเมริกาที่มีต่อตลาดหลักทรัพย์ของยุโรปเป็นอย่างมาก

Hwang และคณะ (2009) ได้ทำการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพลวัตแบบมีเงื่อนไข (Dynamic conditional correlation) ระหว่างดัชนีหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกากับอีก 38 ประเทศจากภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และลาตินอเมริกา โดยผลการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างดัชนีหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกาและของยุโรปจะมีการปรับตัวสูงขึ้นในช่วงที่

เกิดวิกฤตฯ โดยเฉพาะในช่วงปลายปี ค.ศ. 2008 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดความปั่นป่วนในตลาดการเงินสหรัฐฯ อันเนื่องมาจากการล้มละลายของเลแมนบราเดอร์ส แสดงให้เห็นว่าวิกฤตการณ์ซับไพรม์ทำให้ผลกระทบจากตลาดหลักทรัพย์สหรัฐอเมริกาส่งผ่านมายังตลาดหลักทรัพย์ในยุโรปได้มากกว่าในภาวะปกติ

งานศึกษาของ Horta และคณะ (2008) ซึ่งพิจารณาถึงการแพร่กระจายผลกระทบจากวิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกาไปยังกลุ่มประเทศ G7 ได้ข้อสรุปใกล้เคียงกับ Hwang และคณะ (2009) กล่าวคือ ในช่วงวิกฤตการณ์ซับไพรม์นั้น ตลาดหลักทรัพย์ในกลุ่มประเทศ G7 ในยุโรป เช่น อิตาลี สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส จะได้รับผลจากการติดต่อ (Contagion effect) จากสหรัฐอเมริกา และในวันที่ 15 กันยายนปี ค.ศ. 2008 ที่เลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย จะพบว่า ดัชนีหลักทรัพย์ของยุโรปมีการปรับตัวลดลงอย่างรุนแรงเช่นเดียวกับดัชนีหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกา ดังที่แสดงในตารางที่ ก.3

**ตารางที่ ก.3 การปรับตัวของดัชนีหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป
เมื่อเลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย**

ดัชนีหลักทรัพย์	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
ดัชนี Down Jones (สหรัฐอเมริกา)	-4.4
ดัชนี Euro Stoxx 50 (สหภาพยุโรป)	-3.67
ดัชนี FTSE (สหราชอาณาจักร)	-3.92
ดัชนี CAC-40 (ฝรั่งเศส)	-3.78
ดัชนี DAX (เยอรมัน)	-2.74

ที่มา: Bloomberg

อย่างไรก็ดี ดัชนีหลักทรัพย์ของสหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส และเยอรมัน รวมถึงดัชนี Euro Stoxx 50 ได้มีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับจากจุดต่ำที่สุดในเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 2009 เป็นต้นมา แม้ว่าเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะยังอยู่ในช่วงเศรษฐกิจถดถอยในไตรมาสที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อดัชนีหลักทรัพย์ในช่วงไตรมาสที่ 1 ของปี ค.ศ. 2009 นั้นเป็นการปรับตัวที่รุนแรงกว่าที่ควรจะเป็น (Overshoot)

ตารางที่ ก.4 เปรียบเทียบดัชนีหลักทรัพย์ในภูมิภาคยุโรป ณ จุดต่ำสุดเมื่อเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2009 กับเมื่อสิ้นปี ค.ศ. 2009

ตารางที่ ก.4 ดัชนีหลักทรัพย์ในสหภาพยุโรปเมื่อสิ้นปีค.ศ. 2009

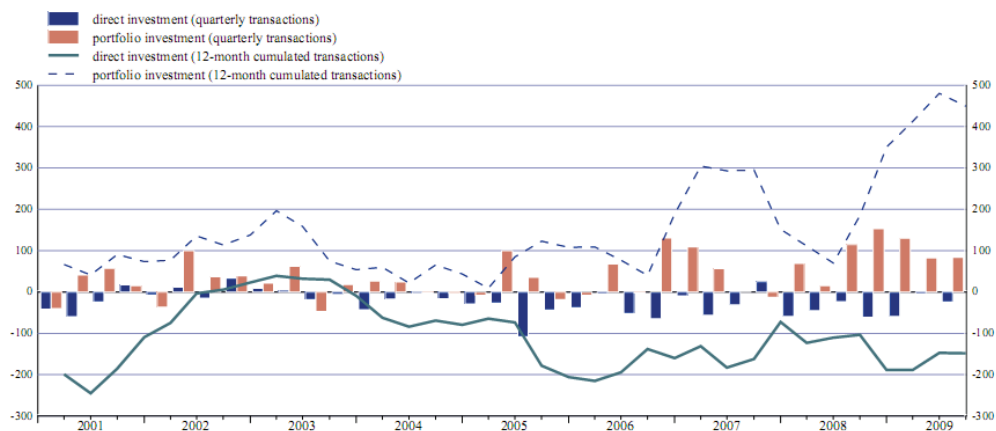
ดัชนีหลักทรัพย์	มีนาคม ค.ศ. 2009	สิ้นปี ค.ศ. 2009
ดัชนี Euro Stoxx 50 (สหภาพยุโรป)	1,809.9	2,964.9
ดัชนี FTSE (สหราชอาณาจักร)	3,645.8	5,412.8
ดัชนี CAC-40 (ฝรั่งเศส)	2,519.2	3,936.3
ดัชนี DAX (เยอรมัน)	3,666.4	5,957.4

ที่มา: Bloomberg

เมื่อพิจารณาถึงการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศในภูมิภาคยุโรป โดยอาศัยข้อมูลการไหลเข้าสุทธิของเงินลงทุนในหลักทรัพย์ (Net portfolio investment) จากภาพที่ ก.4 จะพบว่ายังมีการไหลเข้าสุทธิของเงินลงทุนในหลักทรัพย์อย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าตลาดหลักทรัพย์ในภูมิภาคยุโรปไม่ได้รับผลกระทบจากการถอนการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติมากนัก เนื่องจากตลาดสหภาพยุโรปเป็นตลาดที่พัฒนาแล้ว (Mature market) จึงถือว่ามีความเสี่ยงในทัศนคติของนักลงทุนที่ต่ำกว่าตลาดของประเทศกำลังพัฒนาโดยเปรียบเทียบ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงความชอบในความเสี่ยง (Risk appetite) ในช่วงที่เกิดวิกฤต จะทำให้นักลงทุนเลือกการการลงทุนในตลาดของยุโรปมากกว่าตลาดประเทศกำลังพัฒนา

อย่างไรก็ดี การไหลเข้าสุทธิของเงินลงทุนในหลักทรัพย์มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับดัชนีหลักทรัพย์ กล่าวคือ เงินลงทุนในหลักทรัพย์ไหลเข้าสุทธิลดลงอย่างมากในช่วงไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี ค.ศ. 2008 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่นักลงทุนและกองทุนป้องกันความเสี่ยงมีการขายหลักทรัพย์เพื่อให้มีเงินสดเพียงพอกับการเรียกหลักประกันเพิ่ม (Margin call) เนื่องจากภาวะขาดทุนจากสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อบริษัทหรือการลงทุนในสินทรัพย์ที่ออกโดยสถาบันการเงินที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤต และภาวะการขาดความเชื่อมั่นของนักลงทุน

ภาพที่ ก.4 การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศและการลงทุนในหลักทรัพย์ของภูมิภาคยุโรป

ที่มา: European Central Bank Monthly Bulletin, January 2010

กล่าวโดยสรุปแล้ว การส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกาไปยังภูมิภาคยุโรปทางตลาดทุนนั้น เป็นผลจากการติดต่อ (Contagion effect) จากตลาดหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากทิศทางการปรับตัวของดัชนีหลักทรัพย์ในสหภาพยุโรปซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่วิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกามีความรุนแรงมาก โดยอยู่ในลักษณะการปรับเปลี่ยนที่รุนแรงกว่าที่ควรจะเป็น (Overshoot) ในขณะที่นักลงทุนส่วนมากยังมีความเชื่อมั่นในการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของยุโรป จึงทำให้ดัชนีหลักทรัพย์ในยุโรปปรับตัวลดลงอย่างรุนแรงในระยะสั้นเท่านั้น

ก.5.3 ช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มประเทศที่มีมูลค่าการค้าระหว่างประเทศสูงที่สุดในโลก หรือประมาณ 1,363.9 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 2008 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 7 ของ GDP ของสหภาพยุโรป โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุดของสหภาพยุโรป กล่าวคือกลุ่มประเทศทั้งสองมีมูลค่าการค้าระหว่างกันถึง 631 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 2008 หรือคิดเป็นร้อยละ 46.2 ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของสหภาพยุโรป ในปี ค.ศ. 2009 สำนักงานผู้แทนการค้าของสหรัฐอเมริกาประมาณการณ์ว่ามูลค่าความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปอยู่ที่ระดับ 2.7 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อวัน และก่อให้เกิดการจ้างงานรวมกันถึง 14 ล้านคน

ลักษณะการค้าของสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกานั้น จะเป็นการค้าทางตรงเป็นหลัก เนื่องจากทั้งสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีค่าจ้างแรงงานที่สูง การไปตั้งฐานการผลิตในอีกประเทศหนึ่งของบรรษัทข้ามชาติ จึงเป็นไปเพื่อการผลิตสำหรับจำหน่ายสินค้าในประเทศนั้นๆ

ไม่ใช้การลงทุนเพื่อสร้างเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ จึงมีความสัมพันธ์ในรูปแบบของการค้าทางอ้อมระหว่างกันไม่สูงนัก

สินค้าส่งออกที่สำคัญจากยุโรปไปยังสหรัฐอเมริกาคือสินค้าอุตสาหกรรม เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์การขนส่ง และรถยนต์ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 40 ของมูลค่าการส่งออกไปสหรัฐอเมริกาทั้งหมด สินค้าส่งออกที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ เคมีภัณฑ์ เชื้อเพลิง และสินค้าอุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งสินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าทุนและสินค้าตามวัฏจักร (Pro-cyclical) เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากวิกฤตที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้เกิดการหดตัวในอุปสงค์ของสินค้านำเข้าจากสหภาพยุโรปอย่างรุนแรง โดยในปี ค.ศ. 2009 มูลค่าการนำเข้าของสหรัฐอเมริกาจากสหภาพยุโรปมีการหดตัวลงถึงร้อยละ 23.5 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี ค.ศ. 2008 ดังที่แสดงอยู่ในตารางที่ ก.5

ตารางที่ ก.5 การขยายตัวของมูลค่าการส่งออกจากภูมิภาคยุโรปไปสหรัฐอเมริกา

ประเทศ	ปี ค.ศ. 2008 (ร้อยละ)	ปี ค.ศ. 2009 (ร้อยละ)
สหภาพยุโรป	N/A	-23.5
เยอรมัน	4.6	-26.9
อิตาลี	3.14	-26.9
ฝรั่งเศส	5.76	-22.7
สหราชอาณาจักร	2.98	-18.9

ที่มา: International Trade Administration, US Department of Commerce

ในส่วนของการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศนั้น เมื่อพิจารณาจากข้อมูลของ European Economic Statistic ปี ค.ศ. 2009 จะพบว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีความเกี่ยวข้องกัน ในด้านการลงทุนระหว่างประเทศที่สูง โดยสหรัฐอเมริกาคือประเทศที่มีการเข้ามาลงทุนทางตรงในสหภาพยุโรปสูงเป็นอันดับ 1 หรือคิดเป็นร้อยละ 45 ของการลงทุนทางตรงทั้งหมดในสหภาพยุโรป¹⁶ อย่างไรก็ตาม ในช่วง 3 ไตรมาสแรกของปี ค.ศ. 2009 นั้น ข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกาแสดงให้เห็นว่ายังมีการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศจากสหรัฐอเมริกาเข้ามาในสหภาพยุโรปอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีอัตราการเติบโตที่ลดลงก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าช่องทางการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศไม่ได้เป็นช่องทางในการส่งผ่านผลกระทบจากวิกฤต แต่อย่างใด

¹⁶ ข้อมูลปี ค.ศ. 2007

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าสหภาพยุโรปได้รับผลกระทบในด้านการค้าทางตรงที่รุนแรง โดยมีการหดตัวของส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาในอัตราที่สูง แต่เมื่อพิจารณาการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ จะพบว่าสหภาพยุโรปไม่ได้รับผลกระทบทางช่องทางนี้เนื่องจากไม่มีการลงทุนแต่อย่างใด

ก.5.4 บทสรุปและสถานการณ์ปัจจุบัน

สหภาพยุโรปเป็นภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากวิกฤตฯ ที่มีต้นกำเนิดในสหรัฐอเมริกา โดยช่องทางที่สหภาพยุโรปได้รับผลกระทบที่รุนแรงได้แก่ช่องทางภาคการเงินและการค้าระหว่างประเทศ ในส่วนของช่องทางภาคการเงินนั้น เกิดจากการที่ยุโรปกับสหรัฐอเมริกามีความเชื่อมโยงของภาคการเงินระหว่างกันที่สูงมาก ผลกระทบจากวิกฤตฯ จึงลุกลามมายังสถาบันการเงินในยุโรปได้อย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากการตั้งตัวของสภาพคล่องในตลาดเงินของยุโรป การตัดลดมูลค่าสินทรัพย์ของสถาบันการเงินอันเนื่องมาจากสินเชื่อซับไพรม์หรือจากความเชื่อมโยงกับสถาบันการเงินที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ อย่างรุนแรง การขาดความเชื่อมั่นของนักลงทุนและปัญหาต่อเนื่องมายังหนี้สาธารณะของรัฐบาลในหลายประเทศของสหภาพยุโรป

ในส่วนของช่องทางด้านการค้าระหว่างประเทศนั้น เนื่องจากสหรัฐอเมริกาคือประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุดของสหภาพยุโรป ภาวะเศรษฐกิจถดถอยในสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดการหดตัวของอุปสงค์ในสินค้านำเข้าอย่างรุนแรง จึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของยุโรปผ่านช่องทางการค้าระหว่างประเทศอย่างรุนแรง โดยเฉพาะประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญกับสหรัฐอเมริกา เช่น เยอรมัน สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส

ในส่วนของช่องทางด้านตลาดทุนนั้น สามารถส่งผ่านผลกระทบจากวิกฤตฯ ได้ในระยะสั้นเท่านั้น ดัชนีหลักทรัพ์ของประเทศในสหภาพยุโรปได้รับผลกระทบที่รุนแรงในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008 และไตรมาสที่ 1 ของปี ค.ศ. 2009 แต่ได้มีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาต่อมา และยังมีแนวโน้มการไหลเข้าของเงินลงทุนในหลักทรัพ์อย่างต่อเนื่อง แม้จะปรับตัวลดลงอย่างมากในช่วงปลายปี ค.ศ. 2008 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดวิกฤตฯ ส่งผลกระทบต่อสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง

ก.6 การส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกจากสหรัฐอเมริกาไป ภูมิภาคเอเชีย¹⁷

เศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียมีความเชื่อมโยงกับสหรัฐอเมริกาในระดับที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญที่สุดของภูมิภาคเอเชีย เมื่อเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาประสบภาวะถดถอย จึงส่งผลกระทบมายังประเทศในภูมิภาคเอเชียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันจะเห็นได้จากงานศึกษาของ IMF (2008) ที่พิจารณาการแพร่กระจายของภาวะเศรษฐกิจถดถอยจากสหรัฐอเมริกามายังภูมิภาคเอเชีย และพบว่าหากเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกามีการหดตัวลงร้อยละ 1 จะทำให้เศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียหดตัวลงร้อยละ 0.6 ในงานศึกษาชิ้นเดียวกันนี้ยังพบว่าประเทศที่มีความเชื่อมโยงทางการค้าและการเงินในระดับที่สูงกับสหรัฐอเมริกา จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในภาวะเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในระดับที่รุนแรงขึ้นตามไปด้วย

การส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกามายังภูมิภาคเอเชีย จะเห็นได้จากการเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยของประเทศในภูมิภาคในเวลาไล่เลี่ยกับสหรัฐอเมริกา ข้อมูลของ ADB (2009b) แสดงให้เห็นว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของหลายประเทศในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ เกาหลีใต้ ฮังการี มาเลเซีย ไทย และไต้หวัน มีการหดตัวลดลงตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2008 และมีการหดตัวของเศรษฐกิจหดตัวรุนแรงที่สุดในไตรมาสที่ 1 ของปี ค.ศ. 2009 สอดคล้องกับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาที่มีการหดตัวตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 ของปี ค.ศ. 2008 ในขณะที่ญี่ปุ่นมีการหดตัวของเศรษฐกิจตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 ของปี ค.ศ. 2008 และมีการหดตัวรุนแรงที่สุดในไตรมาสที่ 4 ของปีเดียวกัน

ในส่วนของการคาดการณ์ อัตราการเติบโตของการผลิตภาคอุตสาหกรรมของเกาหลีใต้ ฮังการี สิงคโปร์ และไต้หวันมีการหดตัวอย่างรุนแรงในช่วงไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี ค.ศ. 2008 ในขณะที่ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นมีการหดตัวอย่างรุนแรงในไตรมาสที่ 1 ของปี ค.ศ. 2009 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกาได้แพร่กระจายมายังภูมิภาคเอเชียแล้ว

สำหรับภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นหนึ่งในภาคการผลิตที่มีความสำคัญมากสำหรับประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียนั้น กลับไม่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากสินค้าเกษตรเป็นสินค้าจำเป็น นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 2008 ราคาสินค้าเกษตรโดยรวมยังมีการปรับตัวสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากปัญหาภัยแล้งในประเทศผู้ผลิตหลายประเทศ และปัญหาราคาน้ำมันที่ปรับตัวขึ้นสูง

¹⁷ ภูมิภาคเอเชียในที่นี้ หมายรวมถึง กลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม) และเอเชียตะวันออก (จีน ญี่ปุ่น ฮังการี เกาหลีใต้ ไต้หวัน)

ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงช่องทางการแพร่กระจายวิกฤตฯ จากสหรัฐอเมริกามายังภูมิภาคเอเชีย โดยจะแบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 ช่องทาง ได้แก่ ช่องทางภาคการเงิน ช่องทางตลาดทุน และช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

ก.6.1 ช่องทางภาคการเงิน

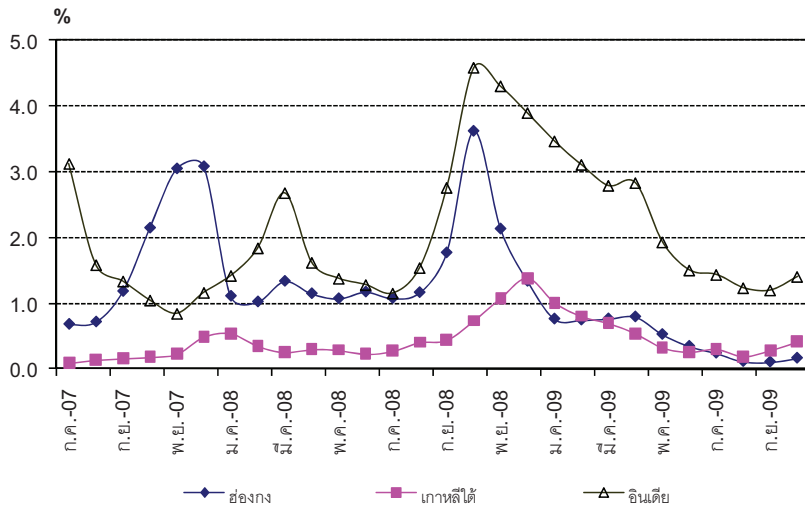
ความเชื่อมโยงระหว่างภาคการเงินของภูมิภาคเอเชียและสหรัฐอเมริกาเกิดได้หลายช่องทางดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ ก.4.1 โดยช่องทางที่เป็นไปได้คือ การดึงดูดของตลาดเงินในภูมิภาคเอเชียตามภาวะตลาดเงินของสหรัฐอเมริกาและโลก และความเชื่อมโยงผ่านสถาบันการเงินที่ถือครองหลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อบริษัทที่ก่อปัญหาในสหรัฐอเมริกา

หากพิจารณาถึงความดึงดูดของสภาพคล่องในตลาดเงิน ในช่วงไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี ค.ศ. 2008 อันเป็นช่วงที่วิกฤตการณ์ซับไพรม์ได้ลุกลามไปยังภาคการเงินของสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ทั่วโลก จะพบว่ากลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียได้รับผลกระทบในด้านสภาพคล่องซึ่งส่งผ่านมาจากสหรัฐอเมริกาเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากค่า TED spread¹⁸ ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย เช่น เกาหลีใต้ ฮองกง อินเดีย และญี่ปุ่นที่มีการปรับตัวสูงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเดือนกันยายนและตุลาคมของปี ค.ศ. 2008 ซึ่งเป็นช่วงที่วิกฤตฯ ได้แพร่กระจายไปทั่วโลก TED spread ของบางประเทศในภูมิภาค เช่น อินเดียและฮองกงมีการปรับตัวสูงขึ้นกว่า 2 เท่า เมื่อเทียบกับเดือนมกราคมปี ค.ศ. 2008 ในขณะที่ TED spread ของญี่ปุ่นมีการปรับตัวขึ้นสูงกว่า 3 เท่าในไตรมาสสุดท้ายของปี ค.ศ. 2008 เมื่อเทียบกับเดือนมกราคมปี ค.ศ. 2008 ซึ่งเป็นช่วงก่อนเกิดวิกฤตฯ ดังที่แสดงในภาพที่ ก.5 และ ก.6

อย่างไรก็ดี TED spread ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย มีการปรับตัวกลับเข้าสู่ระดับใกล้เคียงกับช่วงก่อนเกิดวิกฤตฯ อย่างรวดเร็วในช่วงไตรมาสที่ 1 ของปี ค.ศ. 2009 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภูมิภาคเอเชียนั้นไม่ได้ประสบปัญหาด้านสภาพคล่องที่รุนแรงอย่างแท้จริง แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการปรับตัวของตลาดเงินในลักษณะรุนแรงกว่าที่ควรจะเป็น (Overshoot) ประกอบเข้ากับพฤติกรรมหมู่นักลงทุนเท่านั้น และถ้าพิจารณาอัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่อง (Current assets) ต่อหนี้สินระยะสั้นของสถาบันการเงินในภูมิภาค ดังที่แสดงในตารางที่ ก.6 จะเห็นได้ว่าส่วนมากประเทศในภูมิภาคเอเชียจะมีอัตราส่วนดังกล่าวอยู่ในระดับที่สูง แสดงให้เห็นว่าภาคการเงินของภูมิภาคเอเชียยังมีฐานะทางสภาพคล่องที่ดี ความดึงดูดในตลาดเงินที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการปรับเปลี่ยนการคาดการณ์ของผู้ลงทุนเกี่ยวกับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น

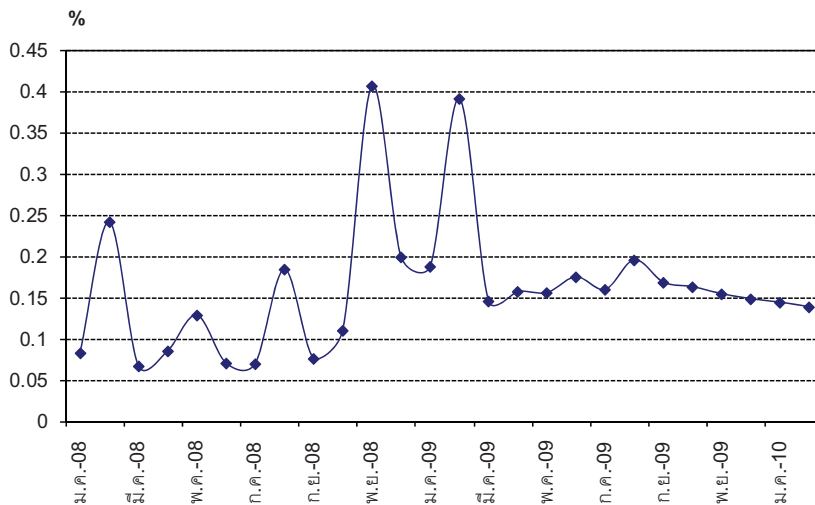
¹⁸ TED spread ในที่นี้คือ ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารระยะเวลา 3 เดือน (Interbank rate) และอัตราดอกเบี้ยของตั๋วเงินคลังระยะเวลา 3 เดือนของประเทศที่กล่าวถึง ในส่วนของ TED spread ของญี่ปุ่น คือ ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารระยะ 1 เดือนและอัตราดอกเบี้ยตั๋วเงินคลังระยะเวลา 1 เดือน

ภาพที่ ก.5 TED Spread ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ที่มา: IMF (2009c)

ภาพที่ ก.6 TED Spread ของญี่ปุ่น

ที่มา: CEIC

ตารางที่ ก.6 อัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่องของระบบธนาคารในภูมิภาคเอเชีย

ประเทศ	อัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์ทั้งหมด	อัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่องต่อหนี้สินระยะสั้น
จีนและฮ่องกง*	26	50
อินโดนีเซีย**	25.9	30.8
เกาหลีใต้**	35.3	101.4
มาเลเซีย*	14.6	41.6
ฟิลิปปินส์**	35.6	55.6
สิงคโปร์*	69.3	77.9

ที่มา: ADB (2009a)

*เป็นข้อมูลของไตรมาสที่ 4 ปีค.ศ. 2008

**เป็นข้อมูลเฉลี่ยของปีค.ศ. 2008

หากพิจารณาถึงการถือครองสินทรัพย์หรือกองทุนที่มีธุรกรรมเกี่ยวเนื่องกับสถาบันการเงินในสหรัฐอเมริกาที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ซับไพรม์นั้น งานศึกษาของ Shirai (2009) พบว่าธนาคารและสถาบันการเงินในภูมิภาคเอเชียมีพฤติกรรมไม่ชอบความเสี่ยง (risk averse) การลงทุนในสินทรัพย์ต่างประเทศจะเน้นไปที่ตราสารที่มีความเสี่ยงต่ำ เช่น ตัวเงินคลังของสหรัฐฯ และมีการลงทุนในหลักทรัพย์ที่ออกโดยสถาบันการเงินในต่างประเทศไม่สูงนัก ดังจะเห็นได้จากการลงทุนในหลักทรัพย์และกองทุนของเลแวนบราเดอร์สของสถาบันการเงินในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดของสินทรัพย์ของระบบธนาคารในแต่ละประเทศดังที่แสดงในตารางที่ ก.7

ตารางที่ ก.7 มูลค่าความเสียหายจากการลงทุนในหลักทรัพย์และกองทุนของเลแวนบราเดอร์สของประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ประเทศ	การลงทุนในหลักทรัพย์และกองทุนของเลแวนบราเดอร์ส (พันล้านเหรียญสหรัฐ)	สินทรัพย์ทั้งหมดของระบบธนาคาร (พันล้านเหรียญสหรัฐ)
ญี่ปุ่น	2.2	11,350
จีน	0.38	5,950
เกาหลีใต้	1.34	1,144

ที่มา: Reuter และ James et.al. (2008)

นอกจากนี้ ภาคการเงินของกลุ่มประเทศเอเชียยังไม่มีการออกตราสารอนุพันธ์ประเภทใหม่ๆ ที่มีความซับซ้อนมาก เช่น ตราสารที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อสังหาริมทรัพย์ รวมถึงยังมีระดับการลงทุนในตราสารดังกล่าวในปริมาณที่ต่ำ เพราะตลาดการเงินยังไม่พัฒนาเพียงพอที่จะมีความรู้ความเข้าใจในตราสารทางการเงินดังกล่าว ซึ่งแตกต่างไปจากสถาบันการเงินและกองทุนในสหรัฐอเมริกาหรือยุโรป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ภาคการเงินในภูมิภาคเอเชียได้รับผลกระทบจากการถือครองสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อซับไพรม์ ดังจะพิจารณาได้จากตารางที่ ก.8 ซึ่งแสดงถึงการดัดลดสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อซับไพรม์ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย

**ตารางที่ ก.8 การดัดลดสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อซับไพรม์ของประเทศ
ในภูมิภาคเอเชีย**

	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	จีน	มาเลเซีย	ภูมิภาค เอเชีย
การดัดลดสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อซับไพรม์ (พันล้านเหรียญสหรัฐ)	8.7	0.4	2.8	0.1	19.5
การดัดลดสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อซับไพรม์ (คิดเป็นสัดส่วนต่อสินทรัพย์ทั้งหมดของระบบธนาคาร)	0.08%	0.04%	0.05%	0.03%	0.09%

ที่มา: James et.al. (2008)

อีกทั้งสถาบันการเงินในภูมิภาคเอเชียยังมีความเข้มแข็งอยู่มาก หากพิจารณาฐานะทางสภาพคล่องของสถาบันการเงินในภูมิภาคเอเชียจากอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (Capital adequacy ratio) ในปี ค.ศ. 2009 จากตารางที่ ก.9 จะเห็นได้ว่าประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เช่น อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซีย และไทย ต่างมีอัตราส่วนดังกล่าวสูงกว่ามาตรฐาน Basel II ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 8 และอยู่ในระดับที่สูงกว่าช่วงวิกฤตการณ์การเงินปี ค.ศ. 1997 ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในการกำกับดูแลสถาบันการเงิน และการดำเนินงานของสถาบันการเงินที่มีความระมัดระวังมากขึ้นนับตั้งแต่วิกฤตการณ์ทางการเงินในภูมิภาคเอเชียเมื่อปี ค.ศ. 1997 จึงทำให้ระบบสถาบันการเงินของประเทศเหล่านี้มีความแข็งแกร่ง และได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

และเมื่อพิจารณาการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินในภูมิภาคเอเชีย จากงานศึกษาของ ADB (2009a) จะพบว่าประเทศส่วนใหญ่ยังมีการขยายตัวของสินเชื่ออย่างต่อเนื่อง แต่มีอัตราการขยายตัวที่ไม่สูงมากนัก และมีการชะลอตัวนับตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008 เว้นแต่บางประเทศ เช่น ใต้หวันและฮ่องกง ที่มีการหดตัวของสินเชื่อนับตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 ของปี ค.ศ. 2008 การขยายตัวของสินเชื่อในภูมิภาคนี้ เป็นผลมาจากการที่สถาบันการเงินมีฐานะทางการเงินที่เข้มแข็งและมีสภาพคล่องอยู่ในระดับที่สูง

นอกจากนี้ ยังมีบางประเทศเช่น จีน ซึ่งมีอัตราการขยายตัวของสินเชื่อในระดับที่สูงแม้ในช่วงวิกฤตฯ ทั้งนี้เนื่องจากจีนมีปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ดี สถาบันการเงินมีความเข้มแข็ง มีตลาดในประเทศขนาดใหญ่ซึ่งสามารถรองรับผลกระทบจากวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นต่อการส่งออกได้

ตารางที่ ก.9 อัตราส่วนกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ประเทศ	อัตราส่วนกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง ปีค.ศ. 1997	อัตราส่วนกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง ปี ค.ศ. 2008
อินโดนีเซีย	8	16.8
เกาหลีใต้	7.25	10.9
มาเลเซีย	11.4	12.6
ฟิลิปปินส์	16	15.5
ไทย	9.81	15.3

ที่มา: ADB (2000) และ Pomerleano (2009)

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงสามารถสรุปได้ว่าภาคการเงินของภูมิภาคเอเชียมีความเข้มแข็งซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบทเรียนจากวิกฤตการณ์การเงินในปี ค.ศ. 1997 จึงทำให้วิกฤตฯ ครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อภาคการเงินของภูมิภาคแต่เพียงในระยะสั้นเท่านั้น และเป็นผลมาจากการปรับตัวในตลาดเงินที่รุนแรงกว่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากความตื่นตระหนกของนักลงทุน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป สถานการณ์ต่างๆ ในภาคการเงินมีการปรับตัวเข้าสู่ภาวะปกติดังเช่นในช่วงก่อนการแพร่กระจายผลกระทบจากวิกฤตฯ จากสหรัฐอเมริกา

ก.6.2 ช่องทางตลาดทุน

การเคลื่อนไหวของดัชนีหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาจะส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของดัชนีหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชียได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะวิกฤตฯ ซึ่งนักลงทุนมีความอ่อนไหวมากเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากงานศึกษาของ Diebold และ Yilmaz (2008) ที่พบว่า

ผลตอบแทนของตลาดหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกา สามารถเปลี่ยนแปลงผลตอบแทนของตลาดหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชียในทิศทางเดียวกันที่ระดับเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7.1¹⁹

งานศึกษาของ Frank และ Fesse (2008) ได้ทำการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพลวัตแบบมีเงื่อนไข (Dynamic conditional correlation: DCC) ระหว่างความเสี่ยงในตลาดเงินของสหรัฐอเมริกากับความเสี่ยงในตลาดทุนของกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ในเอเชีย ซึ่งผลการศึกษาพบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และระดับความสัมพันธ์ของตลาดทุนในสองภูมิภาคเพิ่มสูงขึ้นหลังจากการเกิดวิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่เลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย

งานศึกษาดังกล่าวได้ผลสรุปที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตฯ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ตลาดหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชียนั้นมีความอ่อนไหวต่อวิกฤตฯ ที่เริ่มต้นกำเนิดในสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก เช่น ในวันที่ 15 กันยายนปี ค.ศ. 2008 เมื่อเลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลายนั้น ดัชนีหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชียได้มีการปรับตัวลดลงอย่างมากตามดัชนีหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกา แม้เหตุการณ์ดังกล่าวจะยังไม่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของภูมิภาคเอเชียก็ตาม ดังที่แสดงในตารางที่ ก.10

ตารางที่ ก.10 การปรับตัวของดัชนีหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชียเมื่อเลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย

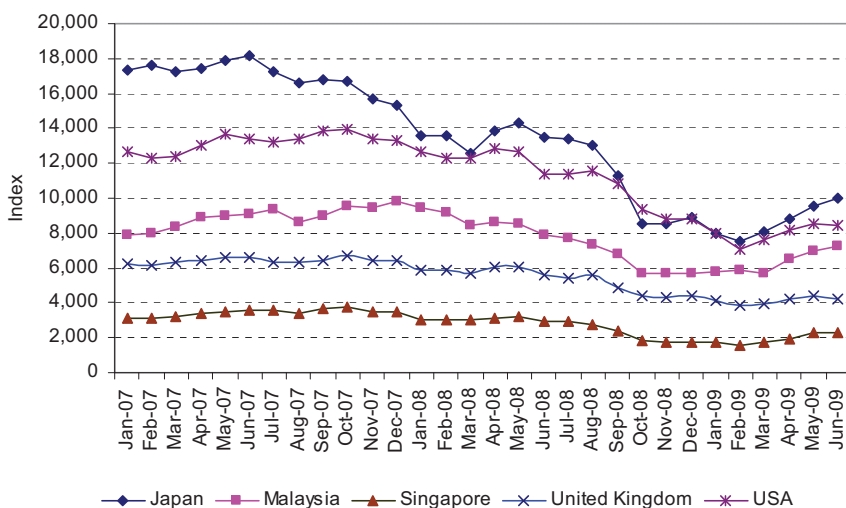
ดัชนีหลักทรัพย์	การปรับตัวในวันที่เลแมนบราเดอร์สเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย (ร้อยละ)
ดัชนี Dow Jones (สหรัฐอเมริกา)	-4.4
ดัชนี Nikkei -225 (ญี่ปุ่น)	-4.95
ดัชนี Hang Seng (ฮ่องกง)	-5.4
ดัชนี Shanghai Composite (จีน)	-4.47
ดัชนี SET (ไทย)	-2.78

ที่มา: Bloomberg

¹⁹ โดยผลตอบแทนของตลาดหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาส่งผ่านมายังผลตอบแทนของตลาดหลักทรัพย์ในเกาหลีใต้ ร้อยละ 8.3 มาเลเซีย ร้อยละ 4.1 ฟิลิปปินส์ ร้อยละ 11.1 ไต้หวัน ร้อยละ 6.4 ไทย ร้อยละ 6.3 และสิงคโปร์ ร้อยละ 16.8

นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของดัชนีหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชียและสหรัฐอเมริกาในช่วงที่เกิดวิกฤตฯ ยังมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะช่วงทิศทางขาลงของตลาดหลักทรัพย์ในปี ค.ศ. 2008 ดังที่แสดงในภาพที่ ก.7

ภาพที่ ก.7 การเคลื่อนไหวของดัชนีหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชีย

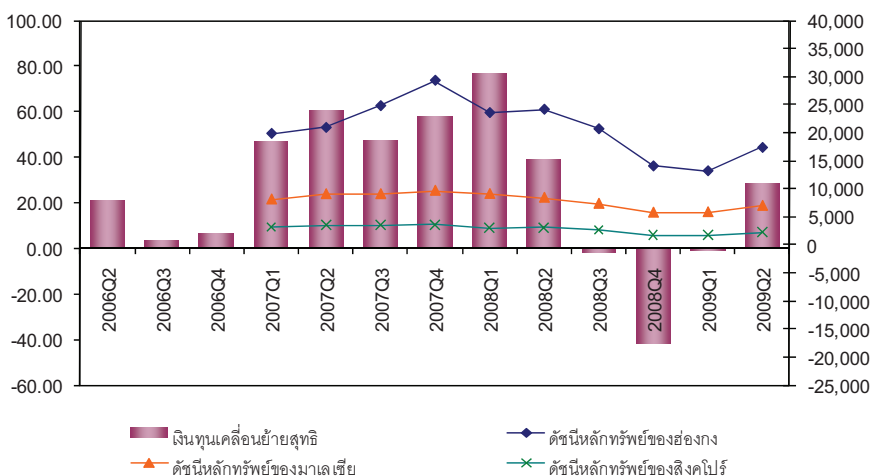

ที่มา: CEIC

สาเหตุของการส่งผ่านผลกระทบจากประเทศอื่นมายังตลาดทุนในเอเชีย อาจมาจากผลของการติดต่อ (Contagion effect) เป็นสำคัญ Dash และ Mallick (2009) และ Kogrid และคณะ (2009) ได้ศึกษาถึงผลจากการติดต่อ (Contagion effect) ที่เกิดขึ้นกับตลาดหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชีย โดยงานของ Dash และ Mallick (2009) พิจารณาถึงผลจากการติดต่อจากวิกฤตฯ ในสหรัฐอเมริกา มายังตลาดหลักทรัพย์ของอินเดีย ขณะที่ Kogrid และคณะ (2009) ศึกษาถึงผลดังกล่าวในช่วงที่วิกฤตการณ์ทางการเงินในปี ค.ศ. 1997 แพร่กระจายจากไทยไปมาเลเซีย

หากทำการพิจารณาเฉพาะตลาดหลักทรัพย์ในกลุ่มตลาดเกิดใหม่ (Emerging markets) จะพบว่าการปรับตัวลดลงของดัชนีหลักทรัพย์นั้น สอดคล้องกับการไหลออกของเงินลงทุนต่างประเทศ ในหลักทรัพย์ของภูมิภาคด้วยซึ่งมีความรุนแรงมากในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008 ดังที่แสดงในภาพที่ ก.8

ภาพที่ ก.8 การไหลเข้าของเงินลงทุนสุทธิในหลักทรัพย์ในเอเชียและดัชนีหลักทรัพย์ของบางประเทศของกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ในภูมิภาคเอเชีย

ที่มา: IMF (2009a) และ CEIC

การปรับตัวลดลงของดัชนีหลักทรัพย์และการไหลออกของเงินทุนจากต่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนของความชอบในความเสี่ยง (Risk appetite) ของนักลงทุน เนื่องจากนักลงทุนมองว่าการลงทุนในกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ เช่น ในภูมิภาคเอเชียมีความเสี่ยงสูง จึงเกิดการโยกย้ายเงินทุนออกจากภูมิภาคนี้ แต่จากภาพที่ ก.8 จะเห็นว่าเงินลงทุนไหลเข้ามายังภูมิภาคนี้อีกครั้งในช่วงเวลาไม่นาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการไหลออกของเงินทุนในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เป็นการปรับตัวในลักษณะที่รุนแรงเกินกว่าที่ควรจะเป็น (Overshoot) ไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยพื้นฐานอย่างแท้จริง และเมื่อพิจารณาดัชนีหลักทรัพย์เป็นรายประเทศ จะพบว่าดัชนีหลักทรัพย์ของประเทศในภูมิภาคเอเชียมีการปรับตัวสูงขึ้นกว่าของสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ดังที่แสดงในตารางที่ ก.11

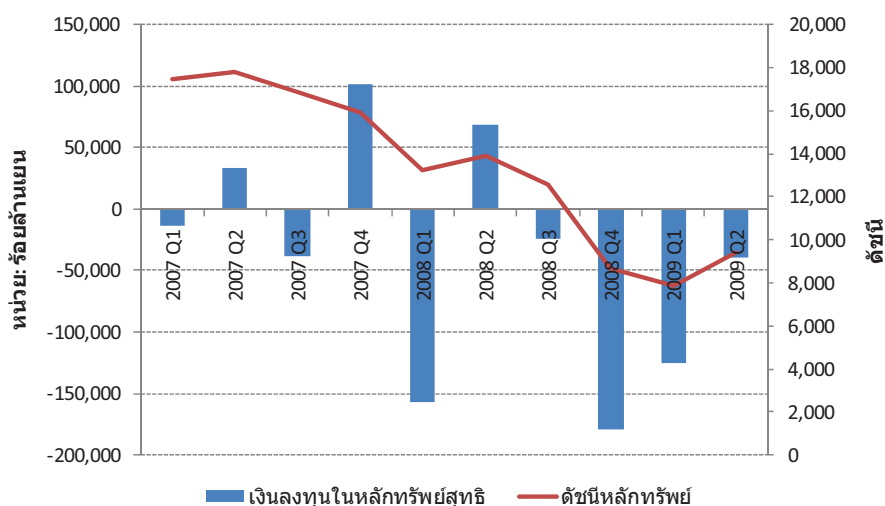
ในส่วนในตลาดหลักทรัพย์ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นตลาดที่พัฒนาแล้ว (Mature market) ในเอเชีย จะมีการปรับตัวลดลงของดัชนีหลักทรัพย์อย่างรุนแรงในไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี ค.ศ. 2008 ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการไหลออกสุทธิของเงินลงทุนในหลักทรัพย์ ดังที่แสดงในภาพที่ ก.9 เนื่องจากการปรับการคาดการณ์ของนักลงทุนว่าเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอาจเข้าสู่ภาวะถดถอยอีกครั้งจากการลดลงของการค้าระหว่างประเทศเพราะการชะลอตัวของเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาและการแข็งค่าของค่าเงินเยน หลังจากที่มีเริ่มมีการฟื้นตัวในปี ค.ศ. 2007 จากภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991

ตารางที่ ก.11 การปรับตัวของดัชนีหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาและภูมิภาคเอเชียปี ค.ศ. 2009
(ข้อมูลเดือนมกราคม-พฤศจิกายนเมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 2008)

ประเทศ	การปรับตัวของดัชนีหลักทรัพย์ (ร้อยละ)
สหรัฐอเมริกา	14.7
ญี่ปุ่น	12.6
จีน	80
อินโดนีเซีย	80
ไทย	57.1
สิงคโปร์	53.5
มาเลเซีย	42.3
เกาหลีใต้	39.5

ที่มา: ADB (2009a)

ภาพที่ ก.9 เงินลงทุนในหลักทรัพย์สุทธิและดัชนีหลักทรัพย์ของญี่ปุ่น

ที่มา: CEIC และธนาคารกลางของญี่ปุ่น

กล่าวโดยสรุป ภูมิภาคเอเชียได้รับการส่งผ่านผลกระทบจากวิกฤตฯ ผ่านช่องทางตลาดทุน ในช่วงไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี ค.ศ. 2008 ซึ่งเป็นช่วงที่วิกฤตฯ ได้ลุกลามไปยังภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ดี ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่นั้น เป็นการปรับตัวที่รุนแรงกว่าที่ควรจะเป็น (Overshoot) ในช่วงที่นักลงทุนมีความอ่อนไหวต่อวิกฤตฯ เท่านั้น ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในภูมิภาคมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นจนเข้าใกล้ระดับก่อนเกิดวิกฤตฯ และ

เริ่มมีการไหลเข้าของเงินทุนมายังภูมิภาคนี้อีกครั้งตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 ของปี ค.ศ. 2009 ในส่วนของตลาดทุนของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นตลาดที่พัฒนาแล้วในภูมิภาคเอเชีย ก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ เช่นกัน อันเป็นผลมาจากการปรับการคาดการณ์ของนักลงทุนในภาวะเศรษฐกิจของญี่ปุ่น จึงทำให้มีการปรับตัวลดลงของดัชนีหลักทรัพย์และการไหลออกของเงินลงทุนสุทธิในหลักทรัพย์อย่างรุนแรงในไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008

ก.6.3 ช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศในภูมิภาคเอเชียส่วนใหญ่พึ่งพิงการส่งออกเป็นหลัก และมีสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดปลายทางที่สำคัญ ในปี ค.ศ. 2008 สัดส่วนการส่งออกของภูมิภาคเอเชียไปยังสหรัฐอเมริกา คิดเป็นร้อยละ 28.6 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ดังนั้น เมื่อเกิดวิกฤตฯ ขึ้นในสหรัฐอเมริกา จะส่งผลให้อุปสงค์ต่อสินค้าขั้นสุดท้ายของสหรัฐอเมริกาปรับตัวลดลงอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังประเทศผู้ส่งออก อีกทั้งลักษณะการผลิตสินค้าในภูมิภาคเอเชียที่อยู่ในรูปแบบเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ ทำให้ผลกระทบจากการหดตัวของอุปสงค์ในสินค้าขั้นสุดท้าย จะถูกส่งต่อจากประเทศผู้ประกอบสินค้ามายังประเทศผู้ผลิตชิ้นส่วนและส่วนประกอบในภูมิภาคอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ในด้านการค้าระหว่างประเทศทั้งจากการค้าทางตรงและทางอ้อม

หากพิจารณาการค้าทางตรงระหว่างภูมิภาคเอเชียกับสหรัฐอเมริกา จะพบว่ามูลค่าการส่งออกไปสหรัฐอเมริกามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 แต่วิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกหดตัวอย่างมาก ดังที่แสดงในตารางที่ ก.12 โดยประเทศที่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงได้แก่ญี่ปุ่นและมาเลเซีย

ตารางที่ ก.12 การหดตัวของการส่งออกจากประเทศในภูมิภาคเอเชียไปสหรัฐอเมริกา
ในปี ค.ศ. 2009

ประเทศ	อัตราการหดตัวของมูลค่าการส่งออก ไปสหรัฐอเมริกาในปีค.ศ. 2009
จีน	-12
ญี่ปุ่น	-31.1
เกาหลีใต้	-18.4
ไต้หวัน	-21.9
มาเลเซีย	-24.3
ไทย	-18.9

ที่มา: International Trade Administration, US Department of Commerce

นอกจากนี้ ประเทศในภูมิภาคเอเชียยังมีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาในรูปแบบของการค้าทางอ้อมอีกด้วย ผ่านทางการค้าในชิ้นส่วนและส่วนประกอบ (Parts and components) ระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเดียวกัน งานศึกษาของ Chia (2010) Authukorala และ Kohpaiboon (2009) และ Singapore Ministry of Trade and Industry (2009) พบว่าการค้าในชิ้นส่วนและส่วนประกอบระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นผลมาจากลักษณะการผลิตของอุตสาหกรรมที่เป็นเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ จึงมีการค้าในชิ้นส่วนและส่วนประกอบเพื่อนำมาใช้ในการประกอบเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายส่งไปจำหน่ายยังตลาดภายนอกภูมิภาค ซึ่งได้แก่กลุ่มประเทศ G3 ซึ่งสอดคล้องกับสถิติการค้าของภูมิภาคเอเชียที่พบว่าการค้าในชิ้นส่วนและส่วนประกอบคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.6 ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของภูมิภาคในปี ค.ศ. 2006 และกว่าร้อยละ 50 เป็นการค้าในภูมิภาคเดียวกัน (Intra-regional trade)

งานศึกษาของ Authukorala และ Kohpaiboon (2009) พบว่าจีนเป็นตลาดปลายทางที่สำคัญที่สุดสำหรับการค้าชิ้นส่วนและส่วนประกอบภายในภูมิภาค โดยการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมของจีนจากประเทศในภูมิภาคเอเชียกว่าร้อยละ 40 จะอยู่ในลักษณะของชิ้นส่วนและส่วนประกอบสำหรับนำมาผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ โดยมีจีนเป็นฐานการประกอบสินค้า ซึ่งได้แก่ สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเครื่องจักรกล นอกจากนี้ งานศึกษาของ Authukorala และ Kohpaiboon (2009) และ Singapore Ministry of Trade and Industry (2009) ยังเน้นถึงบทบาทของจีนในการเป็นผู้นำเข้าชิ้นส่วนและส่วนประกอบของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศและเป็นอุตสาหกรรมส่งออกหลักที่สร้างรายได้สูงเป็นอันดับหนึ่งให้กับประเทศในภูมิภาคอาเซียนและจีน โดยประเทศในภูมิภาคอาเซียนทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตชิ้นส่วนและส่วนประกอบ เพื่อส่งให้จีนนำไปประกอบเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายก่อนส่งออกไปจำหน่ายยังกลุ่มประเทศ G3 ดังนั้น การที่เศรษฐกิจของตลาดปลายทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา มีการหดตัวจากวิกฤตที่เกิดขึ้น จะส่งผลกระทบผ่านช่องทางการค้าทางอ้อมมายังประเทศต่างๆ ที่เป็นผู้ส่งออกชิ้นส่วนและส่วนประกอบให้กับจีนได้

อย่างไรก็ตาม จากตารางที่ ก.13 จะเห็นได้ว่ามูลค่าการนำเข้าของจีนจากภูมิภาคเอเชียจะมีการปรับตัวลดลงก่อนการหดตัวของมูลค่าส่งออกจากจีนไปสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ทั้งนี้เนื่องจากการนำเข้าของจีนจากภูมิภาคเอเชียนั้นอยู่ในรูปของชิ้นส่วนและส่วนประกอบ การลดลงของการนำเข้านี้เกิดจากการหดตัวของคำสั่งซื้อในสินค้าขั้นสุดท้าย และเป็นสัญญาณว่ามูลค่าการส่งออกในช่วงเวลาถัดไปจะมีการปรับตัวลดลง ซึ่งสอดคล้องกับสถิติการค้าระหว่างประเทศซึ่งแสดงในตารางที่ ก.13 ที่แสดงให้เห็นว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียได้รับผลกระทบทางการค้าทางอ้อมผ่านเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

ตารางที่ ก.13 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าของเงิน

	การเปลี่ยนแปลงในมูลค่า การส่งออก		การเปลี่ยนแปลงในมูลค่า การนำเข้า
	สหรัฐอเมริกา	สหภาพยุโรป	ภูมิภาคเอเชียตะวันออก
ไตรมาสที่ 4 ปี ค.ศ. 2008	4.1	0.7	-23.5
ไตรมาสที่ 1 ปี ค.ศ. 2009	-17.7	-14.7	-35.3

ที่มา: Authukorala และ Kohpaiboon (2009)

ในส่วนของการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียนั้น จะพบว่ายังมีการไหลเข้าสู่ของเงินลงทุนทางตรงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภูมิภาคเอเชียไม่ได้รับการส่งผ่านผลกระทบจากวิกฤตฯ ผ่านช่องทางนี้แต่อย่างใด เว้นแต่บริษัทที่อยู่ในเครือของบริษัทที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ โดยตรง อาจได้รับผลกระทบในด้านการพึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากบริษัทแม่ ในกรณีของบริษัทแม่มีที่ตั้งอยู่ในประเทศที่เป็นต้นตอหรือได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ที่รุนแรง

กล่าวโดยสรุป จากการที่ภูมิภาคเอเชียพึ่งพิงการส่งออกเป็นหลัก จึงทำให้ได้รับผลกระทบด้านการค้าระหว่างประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างรุนแรงจากวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยผลกระทบด้านการค้าทางอ้อมนั้น เกิดขึ้นจากการที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียทำหน้าที่เป็นฐานการผลิตชิ้นส่วนและส่วนประกอบให้กับจีน ซึ่งเป็นผู้ประกอบสินค้าก่อนส่งไปจำหน่ายยังกลุ่มประเทศ G3 อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ จะพบว่าไม่ได้รับผลกระทบอย่างใด

ก.6.4 บทสรุปและสถานการณ์ปัจจุบัน

ผลกระทบจากวิกฤตฯ ที่มีต้นตอในสหรัฐอเมริกา มีการส่งผ่านมายังภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านช่องทางด้านการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากประเทศในภูมิภาคเอเชียเป็นประเทศที่พึ่งพิงการส่งออกเป็นหลัก และสหรัฐอเมริกาจัดเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของประเทศในภูมิภาคนี้ จึงทำให้ได้รับผลกระทบในรูปแบบการค้าทางตรงและทางอ้อม

ในส่วนของช่องทางภาคการเงินนั้น ประเทศในภูมิภาคเอเชีย ไม่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายจากหลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อซับไพร์มหรือการมีธุรกรรมกับสถาบันการเงินที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ มากนัก เนื่องจากภาคการเงินของภูมิภาคมีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะภาคสถาบันการเงินในกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ของเอเชีย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบและการดำเนินการหลังเกิดวิกฤตการณ์การเงินปี ค.ศ. 1997 จะมีเพียงผลกระทบจากการดึงตัวของสภาพคล่องในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008 เท่านั้น

ในส่วนของช่องทางตลาดทุนนั้น ตลาดหลักทรัพย์ในภูมิภาคเอเชียมีการผันแปรไปในทิศทางเดียวกันกับตลาดหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาอยู่แล้ว และได้รับผลกระทบที่รุนแรงในช่วงไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี ค.ศ. 2008 ดังจะเห็นได้จากการปรับตัวลดลงของดัชนีหลักทรัพย์ เพราะผลจากการติดต่อกับสหรัฐอเมริกาและการไหลออกของเงินลงทุนสุทธิในหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตามการปรับตัวที่เกิดขึ้นในตลาดหลักทรัพย์ในกลุ่มตลาดเกิดใหม่มาจากความอ่อนไหว การปรับเปลี่ยนความชอบในความเสี่ยงของนักลงทุนและการคาดการณ์แนวโน้มตลาดในระยะสั้น มากกว่าการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง ในขณะที่ตลาดหลักทรัพย์ของญี่ปุ่นซึ่งเป็นตลาดที่พัฒนาแล้ว ประสบปัญหาการปรับเปลี่ยนการคาดการณ์ของนักลงทุนว่าเศรษฐกิจญี่ปุ่นอาจเข้าสู่ภาวะถดถอยอีกครั้ง จึงทำให้มีการปรับตัวลดลงของดัชนีหลักทรัพย์และมีการไหลออกสุทธิของเงินลงทุนในหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ของปี ค.ศ. 2009 ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ทั้งในกลุ่มตลาดเกิดใหม่และญี่ปุ่นมีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในส่วน of ญี่ปุ่น การปรับตัวที่เพิ่มขึ้นนี้จะยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตลาดเกิดใหม่ในเอเชียและสหรัฐอเมริกาก็ตาม

ก.7 มาตรการของสหรัฐอเมริกาในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงมาตรการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้น โดยจะแบ่งมาตรการออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การใช้นโยบายการเงินในการกระตุ้นเศรษฐกิจ มาตรการในการช่วยเหลือภาคการเงิน มาตรการในการปรับปรุงการกำกับดูแลภาคการเงิน และมาตรการในการกระตุ้นเศรษฐกิจ (Stimulus package)

ก.7.1 นโยบายการเงิน

ธนาคารกลางของสหรัฐอเมริกา (Federal Reserve) ได้ใช้นโยบายการเงินในการเพิ่มสภาพคล่องในตลาดเงิน ลดต้นทุนการกู้ยืม และเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการผ่านมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

- ลดอัตราดอกเบี้ยนโยบาย (Federal funds rate) ลงอย่างต่อเนื่องจนอยู่ในระดับร้อยละ 0.0 และคงอัตราดอกเบี้ยอยู่ที่ระดับนี้ตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 2008 จนถึงปัจจุบัน
- การประกาศซื้อพันธบัตรรัฐบาลและหลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการกู้ยืมของภาคอสังหาริมทรัพย์ (Mortgage-related securities) เป็นวงเงิน 1.25 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ
- จัดตั้งโครงการปล่อยกู้หลักทรัพย์ที่ได้รับการค้ำประกันจากสินทรัพย์ (Term Asset-Backed Securities Loan Facility: TALF) ขึ้นเพื่อสนับสนุนการซื้อหลักทรัพย์ที่มีสินทรัพย์ค้ำประกัน โดยสินทรัพย์ดังกล่าวประกอบด้วย เงินกู้ของนักเรียนนักศึกษา

เงินกู้ของอุตสาหกรรมยานยนต์ เงินกู้ของบัตรเครดิต และเงินกู้ที่มีการค้ำประกัน โดยสำนักบริหารธุรกิจขนาดเล็ก (Small Business Administration) ซึ่งคาดว่าจะสามารถก่อให้เกิดการปล่อยกู้ให้กับผู้บริโภคและธุรกิจขนาดเล็กได้สูงถึง 1 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ

- การประกาศซื้อตั๋วเงินคลังระยะยาวเป็นวงเงินไม่เกิน 300 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งส่งผลให้อัตราผลตอบแทนของตั๋วเงินคลังระยะ 10 ปี (10-year Treasury yield) ลดลงจากร้อยละ 2.9 เหลือต่ำกว่าร้อยละ 2.6

ก.7.2 มาตรการในการช่วยเหลือภาคการเงิน

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ออกมาตรการต่างๆ ในการช่วยเหลือภาคการเงิน สามารถสรุปได้ดังนี้

- กระทรวงการคลังของสหรัฐฯ ได้เข้าควบคุมกิจการของแฟนนีเมและเฟรตดีแมค ซึ่งเป็นวิสาหกิจของรัฐ (Government-sponsored enterprise: GSE) ในด้านสินเชื่ออสังหาริมทรัพย์
- ธนาคารกลางสหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือแก่เอไอจีซึ่งเป็นบริษัทด้านการประกันภัยขนาดใหญ่เป็นวงเงิน 123 พันล้านเหรียญสหรัฐ
- ธนาคารกลางสหรัฐฯ อนุมัติให้โกลด์แมนแซกส์และมอร์แกนสแตนลีย์ซึ่งเป็นวาณิชธนกิจขนาดใหญ่เปลี่ยนสภาพเป็นธนาคาร เพื่อให้ธนาคารกลางสหรัฐฯ มีอำนาจการกำกับดูแลและตรวจสอบสถาบันการเงินทั้งสองแห่ง และสร้างช่องทางให้สถาบันการเงินทั้งสองสามารถกู้ยืมเงินจากธนาคารกลางผ่านหน้าต่างเงินกู้ซื้อลด (Discount window) ได้
- ธนาคารกลางสหรัฐฯ ปล่อยกู้ให้กับเจพีมอร์แกนและเชสเป็นวงเงิน 29 พันล้านเหรียญสหรัฐเพื่อใช้ในการซื้อกิจการของแบร์สเติร์นส์ซึ่งเป็นวาณิชธนกิจขนาดใหญ่ที่ประสบปัญหาการขาดทุนอย่างหนักเนื่องจากวิกฤตการณ์ซับไพรม์ เพื่อป้องกันการล้มละลายของแบร์สเติร์นส์ที่อาจก่อให้เกิดภาวะตื่นตระหนกในตลาดเงิน
- การประกาศใช้กฎหมายสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจฉุกเฉิน ปี ค.ศ. 2008 (Emergency Economic Stabilization Act 2008) ซึ่งนำมาสู่การจัดตั้งโครงการบรรเทาสินทรัพย์ที่มีปัญหา (Troubled Asset Relief Program: TARP) วงเงิน 700 พันล้านเหรียญสหรัฐเพื่อใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคการเงินของสหรัฐอเมริกาผ่านการเข้าไปถือหุ้นในสถาบันการเงินและการซื้อสินทรัพย์ที่มีปัญหา (Toxic assets) จากวิกฤตการณ์ซับไพรม์ ซึ่งในปัจจุบันกระทรวงการคลังสหรัฐฯได้

ใช้วงเงินภายใต้ TARP ไปแล้วทั้งสิ้นร้อยละ 42 ของวงเงินทั้งหมด โดย TARP นี้ได้รับการขยายเวลาดำเนินการไปจนถึงเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 2010

- การแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ที่มีปัญหา (Toxic assets) ผ่านการลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnership Investment) โดยการใช้เม็ดเงินจากภาคเอกชนร่วมกับเงินจาก TARP ในการซื้อสินทรัพย์ที่มีปัญหาจากสถาบันการเงินเพื่อทำให้สถาบันการเงินมีความแข็งแกร่งมากขึ้น
- กระทรวงการคลัง ธนาคารกลาง และบริษัทประกันเงินฝากของสหรัฐอเมริกา (Federal Deposit Insurance Corporation: FDIC) ร่วมกันค้ำประกันความเสียหายจากสินทรัพย์ที่มีปัญหา (Toxic assets) ของซีดีทีกรุ๊ปในวงเงิน 306 พันล้านเหรียญสหรัฐ²⁰ นอกจากนี้ กระทรวงการคลังยังได้ให้การสนับสนุนด้านการเงินเพิ่มเติมกับซีดีทีกรุ๊ปภายใต้ TARP อีกเป็นวงเงินรวมทั้งสิ้น 45 พันล้านเหรียญสหรัฐ
- การจัดทำทดสอบภาวะวิกฤต (Stress test) กับสถาบันการเงินขนาดใหญ่จำนวน 19 แห่ง เพื่อหามาตรการในการรับมือในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์รุนแรงขึ้นในอนาคต

ก.7.3 มาตรการในการปรับปรุงการกำกับดูแลภาคการเงิน

รัฐบาลสหรัฐฯ ได้มีการเสนอกฎหมายต่างๆ ไปยังรัฐสภาเพื่อปรับปรุงการกำกับดูแลภาคการเงิน ประกอบด้วย

- การเสนอให้เพิ่มอำนาจให้ธนาคารกลางในการกำกับดูแลธุรกิจที่ไม่ใช่ธนาคารที่อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบการเงินของประเทศ
- การเสนอให้จัดตั้งหน่วยงานกำกับดูแลระบบธนาคารระดับชาติ (National Bank Supervisor) โดยเป็นการรวมองค์กรต่างๆ ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลระบบธนาคารให้เป็นองค์กรเดียว
- การเสนอให้เพิ่มการกำกับดูแลตลาดสำหรับธุรกรรมการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Securitization market) ในด้านความโปร่งใสและการกำกับดูแลบริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit rating)
- การเสนอให้เพิ่มการกำกับดูแลการซื้อขายตราสารอนุพันธ์ผ่านตลาดต่อรองหรือนอกตลาด (over-the-counter)

²⁰ ภายใต้การให้ความช่วยเหลือนี้ ซีดีทีกรุ๊ปจะเป็นผู้รับผิดชอบความเสียหาย 29 พันล้านเหรียญสหรัฐแรก ความเสียหายส่วนที่เหลือจะเป็นภาระของทั้ง 3 หน่วยงานที่ร่วมกันค้ำประกันความเสียหาย

- ธนาคารกลางสหรัฐฯ เสนอแนวทางการกำกับดูแลการกำหนดค่าตอบแทนของผู้บริหารสถาบันการเงิน เพื่อไม่ให้เกิดการกำหนดค่าตอบแทนสร้างแรงจูงใจที่ทำให้ผู้บริหารดำเนินนโยบายที่สร้างความเสี่ยงให้กับสถาบันการเงิน

ก.7.4 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ

สำหรับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา สามารถสรุปได้ดังนี้

- การประกาศใช้กฎหมายกระตุ้นเศรษฐกิจ ปี ค.ศ. 2008 (Economic Stimulus Act 2008) ซึ่งมีสาระสำคัญได้แก่การลดภาษีให้กับผู้มีรายได้น้อยและปานกลาง การสร้างแรงจูงใจด้านภาษีให้กับภาคธุรกิจ เช่น การหักค่าใช้จ่ายและค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ การขยายเพดานสินเชื่อสังหาริมทรัพย์ที่แพลนนี้เมและเฟรตต์แมคซึ่งเป็นวิสาหกิจของรัฐสามารถซื้อได้
- การประกาศใช้กฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจและการลงทุนแห่งสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 2009 (American Recovery and Reinvestment Act 2009) ภายใต้วงเงิน 787.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อใช้ในการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการลดภาษีและการลงทุนของภาครัฐ โดยการใช้จ่ายของภาครัฐผ่านกฎหมายฉบับนี้จะเน้นไปที่โครงการที่เกี่ยวข้องกับพลังงานสะอาด การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน สะพาน ระบบส่งน้ำ) การศึกษา การลดภาษี การสร้างงาน การลดต้นทุนด้านสาธารณสุข การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ เป็นต้น
- รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ใช้เงินจำนวน 75.9 พันล้านเหรียญสหรัฐภายใต้ TARP ในการช่วยเหลืออุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือกับเจเนอรัล มอเตอร์และไครซ์เลอร์โดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาคจะเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 60 ในเจเนอรัล มอเตอร์และถือหุ้นร้อยละ 8 ในไครซ์เลอร์

สำหรับข้อวิจารณ์ต่อมาตรการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกานั้น ในส่วนของมาตรการช่วยเหลือภาคการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง TARP นั้น ถูกวิจารณ์ว่าวงเงินไม่เพียงพอที่จะใช้ในการซื้อสินทรัพย์ที่มีปัญหาจากสถาบันการเงิน และการให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินผ่าน TARP ไม่สามารถแก้ไขปัญหาสภาพคล่องในตลาดการเงินได้ เพราะไม่มีหลักประกันว่าสถาบันการเงินที่ได้รับความช่วยเหลือจะเริ่มทำการปล่อยกู้อีกครั้ง อีกทั้งการใช้การลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnership Investment) ในการซื้อสินทรัพย์ที่มีปัญหานั้น จะมีความยุ่งยากในการกำหนดราคาสินทรัพย์ เนื่องจากสินทรัพย์ที่มีปัญหาส่วนมากอยู่ในรูปแบบของตราสารอนุพันธ์ที่มีความซับซ้อนมาก ยากแก่การทราบมูลค่าที่แท้จริงในยามที่เกิดวิกฤตฯ

สำหรับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านกฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจและการลงทุนแห่งสหรัฐอเมริกาปี ค.ศ. 2009 (American Recovery and Reinvestment Act 2009) นั้น ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องของการมีข้อความให้ซื้อสินค้าสหรัฐอเมริกาในมาตรการดังกล่าว ซึ่งทำให้สหรัฐอเมริกาถูกโจมตีว่ากำลังจะใช้มาตรการกีดกันทางการค้าอีกด้วย

อย่างไรก็ดี Congressional Budget Office (CBO) ได้มีการประมาณว่าในไตรมาสสุดท้ายของปี ค.ศ. 2009 กฎหมายฉบับนี้ก่อให้เกิดการสร้างงานใหม่สูงถึง 2.1 ล้านตำแหน่ง และก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจร้อยละ 3.5 ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีการคาดการณ์ว่ากฎหมายฉบับนี้จะช่วยให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้นในปี ค.ศ. 2010

ก.8 มาตรการของยุโรปในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงมาตรการของภาครัฐใช้ในการรับมือวิกฤตฯ ในยุโรป โดยจะแบ่งมาตรการออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การใช้นโยบายการเงินในการกระตุ้นเศรษฐกิจ มาตรการในการช่วยเหลือภาคการเงิน มาตรการในการปรับปรุงการกำกับดูแลสถาบันการเงินและมาตรการในการกระตุ้นเศรษฐกิจ

ก.8.1 นโยบายการเงิน

ธนาคารกลางของสหภาพยุโรปใช้นโยบายการเงินในการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยการลดอัตราดอกเบี้ยลงจากร้อยละ 4.5 ในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 2008 เหลือร้อยละ 2 ในเดือนมกราคมปี ค.ศ. 2009 และอยู่ที่ระดับร้อยละ 1 ในเดือนพฤษภาคมปี ค.ศ. 2009 และคงอัตราดอกเบี้ยอยู่ที่ระดับนี้จนถึงสิ้นปี ค.ศ. 2009

ในขณะที่ธนาคารกลางของอังกฤษก็ได้มีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนกันยายนปี ค.ศ. 2008 จากระดับ 5 มาอยู่ที่ร้อยละ 0.5 ในเดือนเมษายนปี ค.ศ. 2009 และคงอัตราดอกเบี้ยจนถึงเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2009 นอกจากนี้ธนาคารกลางของอังกฤษยังได้เพิ่มปริมาณเงินในระบบอีกเป็นจำนวน 125 ล้านปอนด์เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจอีกทางหนึ่งด้วย

ก.8.2 มาตรการในการช่วยเหลือภาคการเงิน

สาระสำคัญของมาตรการนี้ได้แก่การเข้าไปให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินที่มีปัญหาในด้านสภาพคล่อง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากวิกฤตฯ ที่แพร่กระจายเข้ามาในยุโรป โดยมาตรการที่กลุ่มประเทศในยุโรปประกาศใช้ สามารถสรุปได้ดังนี้

- การขยายวงเงินการรับประกันเงินฝาก ซึ่งนอกเหนือจากที่แต่ละประเทศดำเนินการเองแล้ว ที่ประชุมรัฐมนตรีคลังของสหภาพยุโรปยังเห็นชอบให้กำหนดแนวทางร่วมกันในด้านการรับประกันเงินฝาก โดยรัฐบาลแต่ละประเทศจะขยายวงเงินขึ้นต่ำ

ในการรับประกันเงินฝากจาก 20,000 ยูโร เป็น 50,000 ยูโร นอกจากนี้ในแต่ละประเทศมีการขยายวงเงินการรับประกันเงินฝาก ดังนี้

- รัฐบาลสหราชอาณาจักรประกาศขยายวงเงินรับประกันเงินฝากเป็น 50,000 ปอนด์
- รัฐบาลไอร์แลนด์ประกาศรับประกันเงินฝากเต็มจำนวนให้กับธนาคารจำนวน 6 แห่ง
- รัฐบาลเยอรมันประกาศรับประกันบัญชีเงินฝากเอกชนทุกบัญชี
- การให้ความช่วยเหลือในการเพิ่มทุนให้กับสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นมาตรการที่ประกาศใช้ในเกือบทุกประเทศ เช่น
 - รัฐบาลฝรั่งเศสจัดเตรียมเงินกู้จำนวน 320 ล้านยูโรให้กับธนาคารและสถาบันการเงินเพื่อเสริมสภาพคล่อง และเตรียมวงเงินอีก 40 พันล้านยูโรสำหรับให้ความช่วยเหลือในการเพิ่มทุนของสถาบันการเงิน
 - รัฐบาลเยอรมันประกาศแผนค้ำประกันเงินกู้ให้กับภาคธนาคารจำนวน 400 ล้านยูโร อีกทั้งยังมีการจัดตั้งกองทุนเสถียรภาพตลาดการเงิน (Soffin) เพื่อเป็นแหล่งให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินในด้านสภาพคล่องและให้ความช่วยเหลือด้านการเพิ่มทุน รวมถึงจัดตั้งสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่ในการถือสินทรัพย์ที่มีปัญหา (Bad bank)
 - รัฐบาลสหราชอาณาจักรเสนอมาตรการค้ำประกันสินเชื่อ (Credit Guarantee Scheme) เพื่อค้ำประกันหนี้สินระยะสั้นให้กับสถาบันการเงิน และจัดตั้งแผนจัดซื้อหลักทรัพย์ (Asset Purchases Plan) เป็นวงเงิน 200 พันล้านปอนด์ในการช่วยซื้อหนี้และพันธบัตรรัฐบาลจากสถาบันการเงินเพื่อช่วยเสริมสภาพคล่อง
 - รัฐบาลไอร์แลนด์จัดเตรียมวงเงินจำนวน 10 พันล้านยูโรเพื่อใช้ในการเพิ่มทุนให้กับสถาบันการเงิน
- ภาครัฐของบางประเทศในยุโรป ได้แก่ เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ เยอรมัน อิตาลี สวีเดน และสหราชอาณาจักร ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือในการซื้อสินทรัพย์ที่มีปัญหาจากสถาบันการเงิน

- การเข้าควบคุมกิจการสถาบันการเงินที่ประสบปัญหาเป็นของรัฐ ดังที่เกิดขึ้นในเนเธอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ออสเตรีย เยอรมัน ไอซ์แลนด์
- การเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับสถาบันการเงิน โดยในสหราชอาณาจักรมีการกำหนดให้สถาบันการเงินขนาดใหญ่เพิ่มเงินกองทุนชั้นที่ 1 (Tier 1 capital) ซึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านแหล่งเงินทุน

ก.8.3 มาตรการในการปรับปรุงการกำกับดูแลสถาบันการเงิน

สหภาพยุโรปมีการเสนอแนวทางในการปรับปรุงการกำกับดูแลสถาบันการเงินดังต่อไปนี้

- การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการความเสี่ยง (European Systemic Risk Council) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนธนาคารกลางของประเทศต่างๆ ในสหภาพยุโรป ซึ่งจะทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำในด้านการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาค โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเงินของสหภาพยุโรปร่วมกัน
- การจัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลระบบการเงิน (European System of Financial Supervisors) ซึ่งจะประกอบไปด้วยองค์กรกำกับดูแลภาคการเงินของประเทศในสหภาพยุโรป ทำหน้าที่ในการวางแผนทางการกำกับดูแลภาคการเงินเพื่อให้ประเทศในสหภาพยุโรปมีแนวทางการกำกับดูแลในทิศทางเดียวกัน

ก.8.4 มาตรการในการกระตุ้นเศรษฐกิจ

เป็นมาตรการที่ออกมาเพื่อกระตุ้นการบริโภคและการลงทุนในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ โดยสาระสำคัญของมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น

- การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการก่อสร้างหรือบูรณะสาธารณูปโภค การลงทุนในการศึกษา การวิจัยและพัฒนา การลงทุนในเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับพลังงานสะอาด เป็นต้น
- การกระตุ้นการใช้จ่าย เช่น การลดภาษีบุคคล ภาษีนิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น
- การให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมหรือภาคธุรกิจที่ประสบปัญหา เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน
- การใช้จ่ายในสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เช่น คนว่างงาน ผู้สูงอายุ และผู้มีรายได้น้อย

ตารางที่ ก.14 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของบางประเทศในสหภาพยุโรป

ประเทศ	วงเงิน (พันล้าน เหรียญสหรัฐ)	โครงสร้าง พื้นฐาน	การ กระตุ้น การใช้จ่าย	การให้ความ ช่วยเหลือ อุตสาหกรรมที่ ประสบปัญหา	สวัสดิการ สังคม
สหภาพยุโรป	256	✓	✓	-	-
เยอรมัน	65	✓	✓	อุตสาหกรรม ยานยนต์	✓
สหราชอาณาจักร	29.6	✓	✓	ค้ำประกันเงินกู้ให้ วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดเล็ก	✓
ฝรั่งเศส	33	✓	✓	อุตสาหกรรม ยานยนต์	✓
เนเธอร์แลนด์	7.5	✓	✓	-	✓
สเปน	14.3	✓	-	อุตสาหกรรม ยานยนต์	✓
สวีเดน	2.7	✓	-	-	✓

ที่มา: Congressional Research Service (2009)

ในส่วนของมาตรการของสหภาพยุโรป วงเงิน 256 พันล้านเหรียญสหรัฐดังที่แสดงในตารางที่ ก.14 นั้น เป็นแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจ (Economic Recovery Plan) ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือในโครงการลงทุนระหว่างประเทศในสหภาพยุโรป โดยเน้นไปที่โครงการที่เกี่ยวข้องกับพลังงานสะอาด และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางด้านโทรคมนาคม ตลอดจนการกระตุ้นการบริโภคในแต่ละประเทศ

อย่างไรก็ตาม มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของบางประเทศในยุโรปยังก่อให้เกิดข้อวิจารณ์ถึงความมีประสิทธิภาพของนโยบาย เช่น IMF แสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายของสหราชอาณาจักรที่กระตุ้นการใช้จ่ายด้วยการลดภาษีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 2.5 เป็นการชั่วคราว เพราะมาตรการในลักษณะดังกล่าวจะไม่ได้ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างแท้จริง ในส่วนของมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของเยอรมันนั้น มีการวิจารณ์ว่าการกระตุ้นการใช้จ่ายในประเทศอาจไม่มีผลในการกระตุ้นเศรษฐกิจมากนัก เนื่องจากเยอรมันพึ่งพิงการส่งออกเป็นหลัก และถึงแม้ว่าบางประเทศในสหภาพยุโรป

จะเริ่มมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2009 แต่ยังไม่มีความมั่นใจที่แน่ชัดว่าเป็นผลมาจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ หรือเป็นผลจากการขยายตัวของการค้าโลกซึ่งส่งผลดีต่อภาคการส่งออกของสหภาพยุโรป

ก.9 มาตรการของเอเชียในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงมาตรการของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการรับมือวิกฤตฯ ในส่วนของภูมิภาคเอเชีย โดยจะแบ่งมาตรการออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ นโยบายการเงิน มาตรการในการช่วยเหลือภาคการเงิน และมาตรการในการกระตุ้นเศรษฐกิจ

ก.9.1 นโยบายการเงิน

ธนาคารกลางของญี่ปุ่นได้ร่วมมือกับธนาคารกลางของประเทศอื่นๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ในการลดดอกเบี้ยลงอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการเพิ่มสภาพคล่องให้กับระบบเศรษฐกิจจนเหลือร้อยละ 0.1 ในเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2008 นอกจากนี้ธนาคารกลางของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียได้ใช้นโยบายการลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อเพิ่มสภาพคล่องให้กับระบบเศรษฐกิจเช่นกัน ดังที่แสดงในตารางที่ ก.15

ตารางที่ ก.15 อัตราดอกเบี้ยนโยบายของประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ประเทศ	อัตราดอกเบี้ย ณ ปัจจุบัน (กุมภาพันธ์ 2010)	อัตราดอกเบี้ยก่อน การเปลี่ยนแปลง ครั้งสุดท้าย	วันที่มีการ เปลี่ยนแปลงครั้ง สุดท้าย
เกาหลีใต้	2	3	16 กุมภาพันธ์ 2009
ญี่ปุ่น	0.1	0.3	19 ธันวาคม 2008
ฮ่องกง	0.5	1.5	17 ธันวาคม 2008
จีน	5.31	5.58	22 ธันวาคม 2008

ที่มา: <http://www.fxstreet.com>

อย่างไรก็ตาม จีนได้มีการประกาศขึ้นอัตราดอกเบี้ยตัวเงินคลังระยะ 3 เดือน ในช่วงต้นปี ค.ศ. 2010 ในอัตราร้อยละ 0.04 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะควบคุมเงินเฟ้อและเพื่อป้องกันไม่ให้อัตราดอกเบี้ยมีการเติบโตที่รวดเร็วเกินไป เพราะเกรงว่าจะเป็นการสร้างภาวะฟองสบู่ในราคาสินทรัพย์

ก.9.2 มาตรการในการช่วยเหลือภาคการเงิน

มาตรการในส่วนของการช่วยเหลือภาคการเงินนี้จะมีออกมาเฉพาะบางประเทศที่ได้รับผลกระทบในภาคการเงินจากการแพร่กระจายของวิกฤตฯ เช่น รัฐบาลเกาหลีใต้ประกาศรับประกันหนี้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศของภาคธนาคารเป็นจำนวน 100 พันล้านเหรียญสหรัฐ และประกาศให้ความช่วยเหลือภาคการเงินเป็นวงเงิน 30 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งมาตรการช่วยเหลือภาคการเงินของเกาหลีใต้รวมทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 14 ของ GDP ในขณะที่ฮ่องกงมีการประกาศรับประกันเงินฝากจำนวน 773 พันล้านเหรียญสหรัฐไปจนถึง ค.ศ. 2010²¹

ก.9.3 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ

หลายประเทศในภูมิภาคเอเชียมีการประกาศมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการบริโภคและการลงทุน อันเป็นผลมาจากการที่เศรษฐกิจโลกเข้าสู่ภาวะถดถอย โดยพิจารณาได้จากตารางที่ ก.16 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจนั้น แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทหลัก คือ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การกระตุ้นการใช้จ่ายภายในประเทศผ่านการลดภาษี การให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ และการเพิ่มรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคม โดยมาตรการที่แต่ละประเทศให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ได้แก่ การลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และการกระตุ้นการใช้จ่าย

จีนเป็นประเทศที่ใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยมีวงเงินสูงที่สุดถึง 586 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยงบประมาณส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้ในด้านโครงการก่อสร้างโครงข่ายคมนาคมและการฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายอย่างรุนแรงจากแผ่นดินไหวและภัยธรรมชาติในช่วงปีที่ผ่านมา

²¹ ภายหลังการล้มละลายของเลแมนบราเดอร์ส์ข่าวลือเกิดขึ้นในฮ่องกงว่า แบงก์ฮ้อฟิสต์เอเชีย ซึ่งเป็นธนาคารในฮ่องกงประสบภาวะขาดทุนอย่างหนักอันเป็นผลมาจากการการถือครองหลักทรัพย์ของเลแมนบราเดอร์ส์และเอไอจี ซึ่งเป็นบริษัทประกันภัยในสหรัฐอเมริกาที่กำลังประสบปัญหาทางการเงิน ข่าวลือนี้นำส่งผลให้ผู้ฝากเงินกับแบงก์ฮ้อฟิสต์เอเชียเกิดความไม่มั่นใจและเกิดการถอนเงินออกจากธนาคารเป็นจำนวนมาก อันเป็นผลให้ทางการฮ่องกงต้องประกาศการประกันเงินฝากเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ฝากเงิน

ตารางที่ ก.16 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของบางประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ประเทศ	วงเงิน (พันล้าน เหรียญสหรัฐ)	โครงสร้าง พื้นฐาน	การกระตุ้น การใช้จ่าย	การให้ความ ช่วยเหลือ อุตสาหกรรม ที่ประสบปัญหา	สวัสดิการ สังคม
จีน	586	✓	✓	-	✓
ญี่ปุ่น*	250	-	✓	-	
เกาหลีใต้	14.64	✓	✓	อุตสาหกรรมก่อสร้าง และวิสาหกิจขนาด กลางและเล็ก	✓
เกาหลีใต้**	37.87	✓	✓	-	-
เวียดนาม	6	✓	✓	-	-
ฟิลิปปินส์	7.01	✓	✓	-	✓
ไทย	3.35	✓	✓	-	✓
สิงคโปร์	13.7	✓	✓	-	✓
มาเลเซีย	1.93	✓	✓	-	-
อินเดีย	4	✓	✓	อุตสาหกรรม สิ่งทอ ยานยนต์ อสังหาริมทรัพย์	-
ไต้หวัน	15.6	✓	✓	-	✓

ที่มา: Congressional Research Service (2009)

* รวมความช่วยเหลือภาคการเงิน

**เป็นการลงทุนในโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ก.10 มาตรการระดับนานาชาติในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงมาตรการรับมือวิกฤตฯ ในระดับนานาชาติ โดยจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ มาตรการในส่วนของกลุ่มประเทศ G-20 และของ IMF

ก.10.1 มาตรการของกลุ่มประเทศ G-20

กลุ่มประเทศ G-20²² เป็นการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการของประเทศพัฒนาแล้วและประเทศที่เป็นตลาดเกิดใหม่ เพื่อเป็นช่องทางในการสร้างความร่วมมือในด้านการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยในการประชุมผู้นำของกลุ่มประเทศ G-20 ในเดือนพฤศจิกายนปี ค.ศ. 2008 ได้มีการให้ความเห็นชอบในแผนปฏิบัติการเพื่อปฏิรูประบบการเงิน โดยมีสาระสำคัญคือ

- การสร้างความโปร่งใสและความเข้มแข็งให้กับการตรวจสอบและกำกับดูแลสถาบันการเงิน โดยให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานทางบัญชีไปดำเนินการวางแผนทางในการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ที่มีความซับซ้อน ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องในด้านการเปิดเผยข้อมูลการถือครองสินทรัพย์ และส่งเสริมเสถียรภาพในระบบสถาบันการเงิน
- การส่งเสริมความน่าเชื่อถือ (Integrity) ในตลาดการเงิน
- การปรับปรุงการกำกับดูแลบริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit rating agencies)
- การเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการกำกับดูแลภาคการเงิน
- การปฏิรูปองค์กรทางการเงินระหว่างประเทศ โดยเสนอให้ IMF มีบทบาทในการเฝ้าระวังความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และขยายจำนวนสมาชิกของเวทีการหารือด้านเสถียรภาพทางการเงิน (Financial Stability Forum หรือ FSF)²³ ให้รวมถึงกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ (Emerging market)

²² สมาชิกของกลุ่มประเทศ G-20 ประกอบไปด้วยประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก 19 ประเทศ และสหภาพยุโรป

²³ เวทีการหารือด้านเสถียรภาพทางการเงิน (Financial Stability Forum หรือ FSF) ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมเสถียรภาพในระบบการเงินระหว่างประเทศ และเป็นช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับและดูแลระบบการเงิน โดยสมาชิกของ FSF ประกอบไปด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้ว่าการธนาคารกลาง และหัวหน้าหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการเงินของกลุ่มประเทศ G-7 และตัวแทนขององค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น IMF, World Bank และ Bank of International Settlement

ต่อมาในการประชุมผู้นำของกลุ่มประเทศ G-20 ที่กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร เมื่อเดือนเมษายน 2009 ที่ประชุมกลุ่มประเทศ G-20 มีข้อสรุปดังนี้

- การร่วมมือในการใช้นโยบายการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยมีวงเงินรวมกันจำนวน 5 ล้านล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 2010
- การจัดตั้งคณะกรรมการดูแลเสถียรภาพทางการเงิน (Financial Stability Board หรือ FSB) มาทำหน้าที่แทนเวทีการหารือด้านเสถียรภาพทางการเงิน เพื่อเป็นช่องทางให้ประเทศสมาชิกร่วมมือกันในการกำกับดูแลสถาบันการเงินและการกำหนดนโยบายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมความมีเสถียรภาพของระบบการเงินโลก
- การส่งเสริมความร่วมมือในการปราบปรามการใช้บางประเทศเป็นฐานเลี่ยงภาษี (Tax havens)
- การเพิ่มวงเงินสนับสนุนให้กับ IMF อีก 750 ล้านเหรียญสหรัฐเพื่อใช้เป็นวงเงินในการให้ความช่วยเหลือประเทศที่ประสบปัญหาวิกฤตฯ
- การให้ความช่วยเหลือกับธนาคารเพื่อการพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ อีก 100 ล้านเหรียญสหรัฐ

โดยการดำเนินงานตามแนวทางและข้อตกลงต่างๆ นี้จะเป็นหน้าที่ของแต่ละประเทศและองค์การระหว่างประเทศที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

ก.10.2 มาตรการของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)

บทบาทของ IMF คือ การประสานงานด้านการให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับประเทศที่มีความจำเป็น การติดตามภาวะการณ์เศรษฐกิจมหภาคในระดับประเทศและระดับโลก การเป็นแหล่งกู้ยืมแหล่งสุดท้าย (Lender of the last resort) ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในด้านเทคนิคกับประเทศต่างๆ

นับตั้งแต่ผลกระทบของวิกฤตฯ ได้แพร่กระจายไปทั่วโลก มีประเทศหลายประเทศได้เข้าโครงการรับความช่วยเหลือด้านการเงินจาก IMF ดังที่แสดงในตารางที่ ก.17 ซึ่งประเทศที่เข้ารับการช่วยเหลือจะต้องรับเงื่อนไขการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ (Policy conditionality) ตามที่ IMF กำหนดด้วย

ตารางที่ ก.17 ประเทศที่เข้าโครงการรับความช่วยเหลือด้านการเงินจาก IMF

ประเทศ	วงเงินที่ขอรับความช่วยเหลือ (พันล้านเหรียญสหรัฐ)
อังการี	15.7
ไอซ์แลนด์	2.1
ยูเครน	16.5
ปากีสถาน	7.6
เลทเวีย	2.4
เซอร์เบีย	0.52

ที่มา Congressional Research Service (2009)

นอกจากนี้ทาง IMF ยังได้ออกมาตรการเสริมสภาพคล่องระยะสั้น (Short-term Liquidity Facility หรือ SLF) เพื่อเสริมสภาพคล่องให้กับกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งจะเป็นการกู้ที่ไม่มีเงื่อนไขทางนโยบาย (Policy conditionality) มาเกี่ยวข้อง

ก.11 ข้อสรุปมาตรการในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

มาตรการในการรับมือวิกฤตฯ ที่ประเทศส่วนใหญ่ใช้ ได้แก่ การลดอัตราดอกเบี้ยและอัดฉีดสภาพคล่องเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และการให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินที่มีปัญหาซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ก.11.1 นโยบายการเงิน

ธนาคารกลางของประเทศหลายแห่งในโลกที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ใช้การลดอัตราดอกเบี้ยในการกระตุ้นเศรษฐกิจ และลดความตึงตัวของสภาพคล่อง อีกทั้งประเทศที่ได้รับผลกระทบในภาคการเงินรุนแรงยังได้เพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพื่อบรรเทาการตึงตัวของสภาพคล่องอีกด้วย

ก.11.2 มาตรการในการช่วยเหลือสถาบันการเงิน

ผลกระทบจากความเชื่อมั่นของประชาชนในสถาบันการเงินอันเนื่องมาจากภาวะขาดทุนที่เกิดขึ้นจากสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อซับไพรม์ ทำให้รัฐบาลและธนาคารกลางใช้มาตรการประกันเงินฝากเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน และป้องกันไม่ให้เกิดการล้มของสถาบันการเงิน

อันเนื่องมาจากการแห่ถอนเงินเป็นจำนวนมาก (Bank run) ตัวอย่างของมาตรการประกันเงินฝาก เช่น การขยายวงเงินประกันที่มีอยู่เดิม หรือการขยายระยะเวลาการประกันเงินฝาก เป็นต้น

สำหรับประเทศที่สถาบันการเงินได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ที่รุนแรง ภาครัฐเข้ามา มีบทบาทในการช่วยเหลือสถาบันการเงินโดยการให้กู้ยืมเงินเพื่อเสริมสภาพคล่อง การเข้าไปถือหุ้นในสถาบันการเงิน การค้ำประกันเงินกู้ การค้ำประกันความเสียหายจากสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อบริษัท การเข้าไปซื้อสินทรัพย์ที่มีปัญหา (Toxic asset) จากสถาบันการเงิน และในบางกรณี รัฐบาลและธนาคารกลางจะเข้าไปควบคุมกิจการของสถาบันการเงินที่ประสบปัญหาอย่างรุนแรง เช่น การเข้าควบคุมกิจการของแฟรนไชส์และเฟรตตี้แมคในสหรัฐอเมริกา หรือธนาคารนอร์ทเทิร์นร็อกในสหราชอาณาจักร

ก.11.3 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ

ในช่วงที่เศรษฐกิจทั่วโลกอยู่ในภาวะชะลอตัว รัฐบาลในแต่ละประเทศได้ออกมาตรการทางการคลังในการกระตุ้นเศรษฐกิจ (Fiscal stimulus package) โดยมีสาระสำคัญ คือ

- กระตุ้นการใช้จ่ายของภาคเอกชนผ่านการลดภาษี
- เพิ่มการใช้จ่ายของภาครัฐผ่านทางลงทุนในโครงการก่อสร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น ระบบคมนาคมขนส่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าในสหรัฐอเมริกาและยุโรป มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจจะมีการใช้จ่ายในด้านการวิจัยและพัฒนาพลังงานสะอาด และพลังงานทางเลือก ในขณะที่ในภูมิภาคเอเชีย มีเพียงเกาหลีใต้ประเทศเดียวเท่านั้นที่มีการใช้จ่ายเงินไปในด้านนี้
- การให้ความช่วยเหลือกับอุตสาหกรรมหลักของประเทศที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ อย่างรุนแรง เช่น การให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมยานยนต์ในสหรัฐอเมริกา เยอรมัน สเปน อินเดีย
- การบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ผ่านทางโครงการสวัสดิการสังคมต่างๆ

ตารางที่ ก.18 สรุปมาตรการในการรับมือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

มาตรการให้ความช่วยเหลือ	สหรัฐอเมริกา	สหภาพยุโรป	ภูมิภาคเอเชีย
<u>นโยบายการเงิน</u>	✓	✓	✓
<u>มาตรการให้ความช่วยเหลือภาคการเงิน</u>			
การควบคุมกิจการสถาบันการเงินที่มีปัญหา	✓	✓	-
การให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินในด้านสภาพคล่อง	✓	✓	เกาหลีใต้
การซื้อสินทรัพย์ที่มีปัญหา (Toxic asset) จากสถาบันการเงิน	✓	✓	-
การขยายวงเงินการรับประกันเงินฝาก		✓	ฮ่องกง
ปรับปรุงการกำกับดูแลภาคการเงิน	✓	✓	-
<u>มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ</u>			
การให้ความช่วยเหลือรายอุตสาหกรรม	ยานยนต์	ยานยนต์	จีน (ยานยนต์ ก่อสร้าง สิ่งทอ อสังหาริมทรัพย์)

ก.12 แนวโน้มการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกจากวิกฤตการณ์การเงินที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2008

งานศึกษาของ IMF (2009b) ได้ทำการศึกษาภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้น 122 ครั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว 21 ประเทศ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วภาวะเศรษฐกิจถดถอยจะมีระยะเวลาประมาณ 1 ปี และช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวจะเกิดขึ้นมากกว่า 5 ปี โดยภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่ยาวนานที่สุดกินเวลา 3 ปี ซึ่งปัจจัยที่มีผลทำให้ภาวะเศรษฐกิจถดถอยมีความรุนแรงหรือความยาวนานมากขึ้นได้แก่

1) ภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน

งานศึกษาของ IMF (2009b) พบว่าภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่มีความเกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน จะมีความรุนแรงและยาวนานกว่าภาวะเศรษฐกิจถดถอยตามปกติ โดยภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน มักจะเกิดจากภาวะฟองสบู่ในราคาสินทรัพย์ ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินขึ้น จะทำให้ราคาสินทรัพย์ตกลงอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังความมั่งคั่งที่ลดลงของภาคเอกชน ทำให้การบริโภคลดลงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ปัญหาความ

ตั้งตัวในภาคการเงินทำให้การปล่อยสินเชื่อเป็นไปได้ยากขึ้น ประกอบกับอัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้น และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดลง ส่งผลต่อเนื่องให้ระดับการบริโภคลดลงอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเงินจะฟื้นตัวช้าและมีความรุนแรงกว่าภาวะเศรษฐกิจถดถอยโดยทั่วไป

2) ภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นพร้อมกันในหลายประเทศ

งานศึกษาของ IMF (2009e) ให้คำจำกัดความของภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นพร้อมกันในหลายประเทศ (Highly synchronized recessions) คือ ภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นในประเทศมากกว่า 10 ประเทศในเวลาเดียวกัน ซึ่งงานศึกษาชิ้นนี้พบว่า ภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นพร้อมกันในหลายประเทศ จะมีความรุนแรงและระยะเวลายาวนานกว่าภาวะเศรษฐกิจถดถอยแบบอื่นๆ โดยที่จะมีระยะเวลาการเกิดเศรษฐกิจถดถอยนานกว่าแบบอื่นถึงร้อยละ 40

หากพิจารณาถึงภาวะเศรษฐกิจถดถอยอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 2008 จะพบว่าเป็นภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน ทั้งนี้เนื่องจากต้นกำเนิดของวิกฤตฯ ครั้งนี้เกิดจากปัญหาในสินเชื่อซับไพรม์ อีกทั้งยังเป็นภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นพร้อมกันในหลายประเทศ โดยมีประเทศพัฒนาแล้วถึง 15 ประเทศจาก 22 ประเทศ อยู่ในภาวะเศรษฐกิจถดถอยตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008 โดยภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเงินตามปกติ จะได้ปัจจัยสนับสนุนเชิงบวกมาจากการส่งออก หรืออุปสงค์จากภายนอกประเทศ ดังนั้น เมื่อเกิดขึ้นพร้อมกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นพร้อมกันในหลายประเทศ จะส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจถดถอยในครั้งนี้มีมีความรุนแรงและยาวนานมากกว่าปกติ

อย่างไรก็ดี นโยบายการเงินและการคลังที่มีประสิทธิภาพจะสามารถลดความรุนแรงและความยาวนานของภาวะเศรษฐกิจถดถอยได้ โดยงานศึกษาของ IMF (2009e) พบว่าการใช้นโยบายการคลังและการเงินแบบขยายตัวจะสามารถลดระยะเวลาของภาวะเศรษฐกิจถดถอยได้ โดยการใช้นโยบายการเงินเพียงอย่างเดียวจะไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน เนื่องจากช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน จะทำให้ช่องทางการส่งผ่านนโยบายการเงินอย่างอัตราดอกเบี้ย และการกู้ยืมจากธนาคารไม่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้นโยบายการคลัง จำเป็นจะต้องคำนึงถึงเสถียรภาพทางการเงินในระยะยาวร่วมด้วย เนื่องจากการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายการคลัง สามารถลดการบริโภคและการลงทุนของภาคเอกชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่หนี้สาธารณะอยู่ในระดับที่สูง

กล่าวโดยสรุปแล้ว วิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ มีลักษณะของภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน และเกิดขึ้นพร้อมกันในหลายประเทศ อันเป็นเหตุให้วิกฤตฯ ในครั้งนี้มีความรุนแรงและยาวนานกว่าปกติ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่แต่ละประเทศจะฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจ

ถดถอยได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากการหดตัวในอุปสงค์ทั้งในและต่างประเทศ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้นโยบายการคลังเข้าช่วยเหลือ แต่จะต้องคำนึงถึงภาระหนี้สาธารณะในระยะยาวประกอบด้วย

ก.12.1 แนวโน้มการฟื้นตัวของสหรัฐอเมริกา

เศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาเริ่มแสดงสัญญาณของการฟื้นตัว โดยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจติดต่อกันนับตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี ค.ศ. 2009 เป็นต้นมาและ IMF (2009a) คาดการณ์ว่าเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกามีการขยายตัวร้อยละ 2.7 และร้อยละ 2.4 ในปี ค.ศ. 2010 และ 2011 ตามลำดับ สาเหตุที่ IMF คาดการณ์ว่าปี ค.ศ. 2010 จะมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าปี ค.ศ. 2011 นั้นเป็นผลมาจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่มีการประกาศใช้ในช่วงปี ค.ศ. 2008 - 2009 อย่างไรก็ดีตาม อัตราการว่างงานของสหรัฐอเมริกายังมีการปรับตัวสูงขึ้นจากการคาดการณ์โดยศูนย์ RSQE ของมหาวิทยาลัยมิชิแกน แอนอาเบอร์ พบว่าอัตราการว่างงานในปี ค.ศ. 2010 จะอยู่ที่ระดับร้อยละ 9.5 ซึ่งเพิ่มขึ้นมาจากปี ค.ศ. 2009 ที่ระดับร้อยละ 9.3 อย่างไรก็ดีตาม อัตราการว่างงานจะมีการปรับตัวลดลงนับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ปี ค.ศ. 2010 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการฟื้นตัวของภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง

ก.12.2 แนวโน้มการฟื้นตัวของภูมิภาคยุโรป

สหภาพยุโรปเริ่มมีสัญญาณการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ โดยฝรั่งเศสและเยอรมันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในไตรมาสที่ 2 ของปี ค.ศ. 2009 ที่ระดับร้อยละ 1.4 และ 1.3 ตามลำดับ ซึ่งถือเป็นกลุ่มประเทศแรกในสหภาพยุโรปที่หลุดพ้นจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย และการหดตัวของเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปโดยรวมในช่วงครึ่งหลังของปี ค.ศ. 2009 อยู่ที่ระดับร้อยละ 1 เท่านั้น จากที่มีอัตราการหดตัวในช่วงครึ่งปีแรกสูงถึงร้อยละ 10

ในส่วน of แนวโน้มการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในอนาคต IMF คาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2010 เศรษฐกิจของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปที่ใช้เงินสกุลยูโรจะมีการขยายตัวที่ร้อยละ 1 สหราชอาณาจักรจะมีการขยายตัวร้อยละ 1.4 อย่างไรก็ดี IMF ยังคาดการณ์ว่าบางประเทศในยุโรป เช่น สเปน และไอร์แลนด์จะยังคงมีการหดตัวของเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 2010 อยู่ และในส่วนของระบบเศรษฐกิจของตลาดเกิดใหม่ในยุโรปจะมีการขยายตัวในอัตราร้อยละ 2

IMF (2009a) ยังมีการคาดการณ์ว่าการฟื้นตัวของเศรษฐกิจสหภาพยุโรปจะเป็นไปอย่างเชื่องช้า เนื่องจากปัญหาในภาคการเงินซึ่งยังมีความอ่อนแอทำให้ภาคเอกชนมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ประกอบกับปัญหาอัตราการว่างงานที่อยู่ในระดับสูงซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถใช้อุปสงค์ภายในประเทศทดแทนการส่งออกที่มีการหดตัวจากวิกฤตฯ ได้

นอกจากนี้ ในช่วงต้นปี ค.ศ. 2010 สหภาพยุโรปได้เผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจ จากการที่กลุ่มประเทศที่มีหนี้สินต่างประเทศในระดับสูงและมีการขาดดุลงบประมาณมาอย่างยาวนาน เช่น

กรีซ สเปน และโปรตุเกส ประสบปัญหาในด้านสภาพคล่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของกรีซ ซึ่งส่งผลให้นักลงทุนขาดความเชื่อมั่น ทำให้เงินยูโรอ่อนค่าลง ผู้นำประเทศในสหภาพยุโรปจึงมีการร่วมมือกันเพื่อหามาตรการในการให้ความช่วยเหลือกรีซในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบลุกลามไปยังประเทศอื่นๆ ในสหภาพยุโรปที่มีปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาหนี้สาธารณะในกรีซได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมาก จนมีการคาดการณ์ว่าปัญหาดังกล่าวจะเป็นชนวนให้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยเป็นระลอกที่ 2 ในยุโรป และอาจส่งผลกระทบต่อการหดตัวของสหรัฐอเมริกาได้เช่นกัน

ก.12.3 แนวโน้มการฟื้นตัวของภูมิภาคเอเชีย

ในส่วนของแนวโน้มการฟื้นตัวจากวิกฤตของภูมิภาคเอเชียนั้น IMF คาดการณ์ว่าภูมิภาคเอเชียจะมีการฟื้นตัวจากวิกฤต ครึ่งนี้ค่อนข้างรวดเร็ว เนื่องมาจากภาคการเงินของภูมิภาคนี้ได้รับผลกระทบจากวิกฤต ทั้งทางตรงและทางอ้อมน้อย ประกอบกับภาคการเงินในกลุ่มตลาดเกิดใหม่ของเอเชียมีความเข้มแข็งขึ้นเนื่องจากบทเรียนจากวิกฤตการณ์การเงินในปี ค.ศ. 1997 นอกจากนี้ประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ตลอดจนประเทศในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนและญี่ปุ่นได้มีการใช้นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยให้มีการฟื้นตัวของการส่งออกไปยังกลุ่มประเทศดังกล่าว และจะเป็นผลดีต่อประเทศในเอเชียซึ่งพึ่งพิงการส่งออกเป็นหลัก

จากข้อมูลของ IMF (2010) กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียมียัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยในปี ค.ศ. 2009 อยู่ที่ร้อยละ 6.5 และมีการคาดการณ์ว่าจะมีอัตราการเติบโตในปี ค.ศ. 2010 จะอยู่ที่ร้อยละ 8.4 ในขณะที่ญี่ปุ่นมีการมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจจ้อยละ -5.3 ในปี ค.ศ. 2009 โดยตารางที่ ก.19 จะแสดงการคาดการณ์อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของ IMF ของประเทศและกลุ่มประเทศที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย

ตารางที่ ก.19 การคาดการณ์อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชีย

ประเทศ	อัตราการเติบโตปี ค.ศ. 2010	อัตราการเติบโตปี ค.ศ. 2011
จีน	10	9.7
ญี่ปุ่น	1.7	2.2
กลุ่ม ASEAN-5	4.7	5.3

ที่มา: IMF (2010)

ก.13 ผลกระทบของวิกฤตการณ์การเงินโลกปี ค.ศ. 2008 ต่อไทย

เศรษฐกิจของไทยมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศ G3 ในระดับที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งตลาดของกลุ่มประเทศ G3 นี้เป็นตลาดปลายทางที่สำคัญของสินค้าส่งออกจากไทย มูลค่าการส่งออกจากไทยไปกลุ่มประเทศ G3 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 33.15 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดในปี ค.ศ. 2009 และจากการที่กลุ่มประเทศดังกล่าวประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยอันเนื่องมาจากวิกฤตฯ ที่มีต้นกำเนิดในสหรัฐอเมริกา จึงส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เมื่อพิจารณาการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะพบว่ามีการหดตัวอย่างรุนแรงในไตรมาสที่ 1 ของปี ค.ศ. 2009 ถึงร้อยละ 7.1 แต่ในไตรมาสที่ 2 และ 3 มีการหดตัวที่น้อยลงเหลือเพียงร้อยละ 4.9 และ 2.8 ตามลำดับ และในภาพรวม เศรษฐกิจไทยในปี ค.ศ. 2009 มีการหดตัวร้อยละ 2.3 เท่านั้น เนื่องจาก การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทำให้ การส่งออกของไทยมีการขยายตัวมากขึ้น

ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมของไทยหดตัวมากที่สุดในประวัติการณ์ที่ร้อยละ 18.8 เมื่อเดือนธันวาคม 2008 ในปี ค.ศ. 2009 ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมมีการหดตัวร้อยละ 5.2 โดยอุตสาหกรรมที่มีการหดตัวที่รุนแรงได้แก่ ยานยนต์ (ร้อยละ 23.3) เครื่องใช้ไฟฟ้า (ร้อยละ 14.6) สิ่งทอ (ร้อยละ 6.2) แต่ในส่วนของสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ กลับมีการขยายตัวร้อยละ 2.1 ในส่วนของการบริโภคของภาคเอกชนเติบโตที่อัตราร้อยละ 0.8 ในเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2008 และหดตัวร้อยละ 4.8 ในช่วงครึ่งปีแรกของปี ค.ศ. 2009 ซึ่งเป็นการหดตัวครั้งแรกในรอบ 10 ปี แต่เริ่มมีการขยายตัวในไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2009 ทำให้ในภาพรวมของปี ค.ศ. 2009 การบริโภคภาคเอกชน มีการหดตัวร้อยละ 2.5 ขณะที่การลงทุนหดตัวต่อเนื่องนับตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 ของปี ค.ศ. 2008 ต่อเนื่องมาตลอดทั้งปี ค.ศ. 2009 โดยมีการหดตัวถึงร้อยละ 11.4

อัตราการว่างงานในปี ค.ศ. 2009 อยู่ที่ระดับร้อยละ 1.5 เพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ. 2008 ที่ระดับร้อยละ 1.4 โดยข้อมูลของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย อุตสาหกรรมที่มีการเลิกจ้างงานสูงที่สุด ได้แก่ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ โดยอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ มีการลดการจ้างพนักงานชั่วคราวลงถึงร้อยละ 68 แต่ในปัจจุบัน เนื่องจากมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นของคำสั่งซื้อ จึงมีการจ้างพนักงานกลับเข้าทำงานเพื่อทดแทนแรงงานที่มีการเลิกจ้างไปในช่วงวิกฤตฯ

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้นและเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอยนับตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2008 ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงช่องทาง การส่งผ่านผลกระทบจากวิกฤตฯ มายังไทย แนวโน้มการฟื้นตัว ตลอดจนนโยบายของภาครัฐที่ใช้ในการบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตฯ

ก.13.1 ช่องทางการส่งผ่านผลกระทบมายังไทย

ในส่วนของช่องทางการส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตฯ มายังไทยนั้น จะแบ่งการส่งผ่านออกเป็น 3 ช่องทาง ได้แก่ ช่องทางภาคการเงิน ช่องทางตลาดทุน และช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

ช่องทางภาคการเงิน

ระบบสถาบันการเงินและภาคการเงินของไทย ยังได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤตฯ เพียงเล็กน้อย โดยมีสัญญาณการตื่นตัวของสภาพคล่องในภาคการเงินสูงขึ้นในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 2008 สอดคล้องกับภาคการเงินโลกที่มีการตื่นตัวในสภาพคล่องนับจากการล้มละลายของเลแมนบราเดอร์สและปัญหาสภาพคล่องของเอไอจีซึ่งจะเห็นได้จาก TED spread²⁴ ของไทยที่เพิ่มขึ้นจากเดิมที่ระดับร้อยละ 0.05 ในช่วงต้นเดือนกันยายน ไปอยู่ที่ระดับร้อยละ 0.44 ในเดือนตุลาคม และประมาณร้อยละ 0.62 ในเดือนพฤศจิกายน ดังแสดงในภาพที่ ก.10 สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นที่ลดลงของการกู้ยืมเงินระหว่างสถาบันการเงินในช่วงเวลาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ระดับ TED spread ในไทยยังนับได้ว่าต่ำกว่าประเทศอื่นๆ เช่น สหรัฐอเมริกา และยุโรป อีกทั้ง ยังมีสินทรัพย์สภาพคล่องในระดับที่สูง จึงรับมือกับสถานการณ์สภาพคล่องตึงตัวได้เป็นอย่างดี

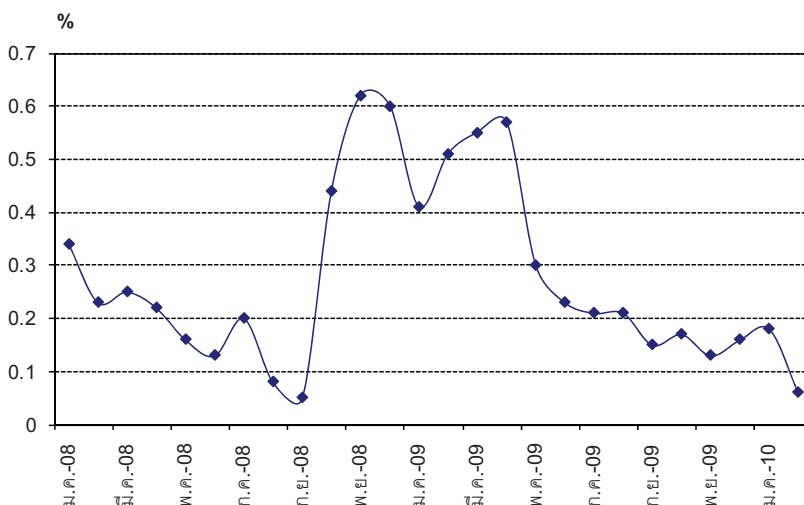
ในส่วนของสถาบันการเงินในไทย ยังนับว่ามีความเข้มแข็งอยู่มาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับช่วงปี ค.ศ. 1997 ทั้งนี้เนื่องจากนับตั้งแต่เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในปี ค.ศ. 1997 ไทยได้มีการปรับปรุงระเบียบในการกำกับดูแลสถาบันการเงินหลายประการ อันได้แก่

- ปรับปรุงกฎหมายล้มละลาย
- กระบวนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้
- เพิ่มความเข้มงวดของมาตรฐานการกำกับดูแลด้านต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เช่น เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง การกันสำรองหนี้สงสัยจะสูญ
- การกำกับดูแลแบบรวมกลุ่ม (Consolidated Supervision)
- การกันสำรองหนี้ด้วยคุณภาพตาม IAS 39 (2006)
- การใช้มาตรฐานเงินกองทุนตาม Basel II (2008)
- สถาบันการเงินมีนโยบายในการดำเนินงานที่รัดกุมยิ่งขึ้น เช่น การแยกกระบวนการพิจารณาสินเชื่อออกจากกระบวนการหลอกลัก

²⁴ TED spread ในที่นี้ คำนวณได้จากผลต่างของอัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคาร 1 เดือน (Bangkok Interbank Offer Rate: BIBOR) และอัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล 1 เดือน

การดำเนินนโยบายที่รัดกุมของสถาบันการเงินในไทย จะเห็นได้จากอัตราส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงในการดำเนินงานของสถาบันการเงินนั้นอยู่ในระดับที่ต่ำมาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับอัตราส่วนดังกล่าวในช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในปีค.ศ. 1997 ดังแสดงให้เห็นได้ในตารางที่ ก.20

ภาพที่ ก.10 TED Spread ของไทย

ที่มา: CEIC

ตารางที่ ก.20 อัตราส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงของสถาบันการเงินในไทย

	ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินปี ค.ศ. 1997	ปัจจุบัน
อัตราส่วนระหว่างเงินกู้และเงินฝาก (Loan to Deposit Ratio)	143.26	85.8 (พฤศจิกายน 09)
สินเชื่อต่อคุณภาพต่อสินเชื่อทั้งหมด	31.04%	5.26% (ธันวาคม 08)
สัดส่วนหนี้ต่างประเทศต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	ร้อยละ 274	ร้อยละ 35 (ไตรมาส 2, 2008)
สำรองที่กันไว้ต่อสำรองที่พึงกัน	n/a	ร้อยละ 122.46
สัดส่วนสำรองที่กันไว้ต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ก่อนหักสำรอง (Gross NPL)	n/a	ร้อยละ 67
สัดส่วนการถือสินทรัพย์ต่างประเทศ	n/a	ร้อยละ 8.83

นอกจากนี้ สถาบันการเงินในไทยยังมีการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง และเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงสูงกว่าเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดไว้ ดังที่แสดงในตารางที่ ก.21

ตารางที่ ก.21 การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องและเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง

	เกณฑ์ตามธนาคารแห่งประเทศไทย	อัตราส่วนจริง (ไตรมาสที่ 4 ปี 2008)
การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง	ร้อยละ 6 ของเงินฝาก	ร้อยละ 11.7
อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง	ร้อยละ 8.5	ร้อยละ 16.2 (พฤศจิกายน 09)
อัตราส่วนเงินกองทุนชั้นที่ 1 ต่อสินทรัพย์เสี่ยง	ร้อยละ 4.25	ร้อยละ 11.9 (พฤศจิกายน 09)

ช่องทางตลาดทุน

ตลาดทุนในไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ อย่างเห็นได้ชัดในช่วงปี ค.ศ. 2008 ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบทางการเมืองในประเทศ จึงทำให้ดัชนีราคาหลักทรัพย์ปรับตัวลดลงเป็นอย่างมาก โดยมีจุดต่ำสุดที่ 384.15 และมีดัชนีราคาหลักทรัพย์ ณ สิ้นปีในระดับ 449.96 ซึ่งเป็นการปรับตัวลดลงร้อยละ 48 จากปี ค.ศ. 2007 ก่อนจะมีการปรับตัวขึ้นมาอย่างต่อเนื่องนับจากเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 2009 เป็นต้นมา สอดคล้องกับภาวะของตลาดทุนทั่วโลกจนมาอยู่ที่ระดับ 734.54 เมื่อสิ้นปี ค.ศ. 2009

สาเหตุที่ตลาดหุ้นในไทยปรับตัวลดลงอย่างมาก เนื่องมาจากผลตอบแทนในตลาดหุ้นของไทยนั้น ขึ้นอยู่กับผลตอบแทนที่ส่งผ่านมาจากประเทศอื่นเป็นอย่างมาก จากงานศึกษาของ Diebold และ Yilmaz (2008) พบว่าผลกระทบที่ส่งผ่านจากต่างประเทศมายังผลตอบแทนของตลาดทุนไทย คิดเป็นร้อยละ 41.8 ของผลกระทบทั้งหมด การส่งผ่านผลกระทบจากต่างประเทศจะเห็นได้จากการที่การซื้อขายของนักลงทุนและกองทุนต่างประเทศ มีผลอย่างมากต่อการเคลื่อนไหวของดัชนีราคาหลักทรัพย์ของไทย ในช่วงที่นักลงทุนต่างชาติมีมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์ไทยสุทธิอย่างต่อเนื่อง ตลาดหุ้นไทยจะมีการปรับตัวลดลงตลอด เนื่องจากกำลังซื้อจากนักลงทุนและสถาบันในไทยไม่เพียงพอที่จะต้านทานแรงเทขายจากนักลงทุนต่างประเทศ

นอกจากนี้ ความอ่อนไหวของนักลงทุน ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ทั้งในไทย และนักลงทุนต่างประเทศ ในช่วงที่เกิดวิกฤตฯ ขึ้น นักลงทุนต่างประเทศมีการปรับเปลี่ยนความชอบในความเสี่ยงลดลง ทำให้การลงทุนในตลาดประเทศกำลังพัฒนาลดลงตามไปด้วย ขณะเดียวกัน นักลงทุนในไทยยังมีความอ่อนไหวและความตื่นตระหนกง่าย

จึงเกิดพฤติกรรมหมูในการเทขายหลักทรัพย์ในช่วงที่ผ่านมา แม้ว่าไทยจะไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ โดยตรงก็ตาม

กล่าวโดยสรุปแล้ว ช่องทางตลาดทุน เป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งผ่านวิกฤตฯ มายังไทยได้ เนื่องจากตลาดทุนของไทยขึ้นอยู่กับต่างประเทศเป็นสัดส่วนที่สูง แต่การที่ตลาดทุนในไทยสามารถฟื้นตัวกลับมาได้เร็ว จึงทำให้การส่งผ่านผลกระทบทางช่องทางนี้ยังมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

ช่องทางการค้าระหว่างประเทศ

ช่องทางการค้าระหว่างประเทศนับได้ว่าเป็นช่องทางที่สามารถส่งผ่านผลกระทบมายังไทยได้มากที่สุด เนื่องจากการชะลอตัวของระบบเศรษฐกิจโลกและการที่อุปสงค์ภายนอกประเทศปรับตัวลดลงอย่างรุนแรงนับตั้งแต่ช่วงไตรมาสที่ 4 ปี ค.ศ. 2008 อีกทั้งไทยยังเป็นประเทศที่พึ่งพิงการส่งออกเป็นหลัก โดยการส่งออกของไทย คิดเป็นร้อยละ 64.27 ของ GDP ในปี ค.ศ. 2008 นอกจากนี้รูปแบบของการค้าระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบัน ยังมีการเชื่อมโยงในลักษณะของการค้าในสินค้าชั้นกลางเพื่อการผลิตต่อเป็นจำนวนมาก จากการเป็นฐานการผลิตให้บริษัทข้ามชาติในลักษณะของเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่ส่งออกไปยังจีนและประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย ดังนั้น ผลกระทบจากการค้าระหว่างประเทศจึงส่งผ่านมายังไทยทั้งการค้าทางตรงและทางอ้อม

เมื่อพิจารณาสถิติการส่งออกของไทย จะพบว่าการหดตัวลงอย่างมาก โดยในปี ค.ศ. 2009 การส่งออกมีการหดตัวร้อยละ 14.2 โดยสินค้าส่งออกสำคัญที่มีการปรับตัวลดลงได้แก่ สินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร²⁵ (ร้อยละ 13.5) อิเล็กทรอนิกส์ (ร้อยละ 13.1) ยานยนต์ (ร้อยละ 27.7) เครื่องใช้ไฟฟ้า (ร้อยละ 13.8) สิ่งทอ (ร้อยละ 10.5) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไทยได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากวิกฤตฯ ที่เกิดขึ้น

และเมื่อพิจารณาผลกระทบด้านการค้าทางตรงจากมูลค่าการส่งออกไปยังกลุ่มประเทศ G3 ในปี ค.ศ. 2009 จะพบว่าการหดตัวร้อยละ 20.72 โดยสินค้าส่งออกสำคัญไปยังกลุ่มประเทศเหล่านี้ ประกอบไปด้วย สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ ชิ้นส่วนเครื่องจักรและอุปกรณ์การขนส่ง อาหาร เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของไทยทั้งสิ้น โดยในส่วนของอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ และชิ้นส่วนนั้น มูลค่าการส่งออกในกลุ่มประเทศ G3 ซึ่งประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่นมีการหดตัวร้อยละ 17.62 ร้อยละ 23.03 และร้อยละ 21.65²⁶ ตามลำดับในปี ค.ศ. 2009

²⁵ การปรับตัวลดลงของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร เป็นผลมาจากการลดลงของราคาสินค้าในตลาดโลก

²⁶ ข้อมูลของเดือนมกราคม-ตุลาคม ปีค.ศ. 2009

ในส่วนของการค้าทางอ้อมนั้น หากพิจารณาจากสถิติสินค้าส่งออกของไทยในปี ค.ศ. 2009 จะพบว่ามีส่วนส่วนของสินค้าส่งออกที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศสูงถึงร้อยละ 28.4 โดยสินค้าที่สำคัญจะประกอบด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ ยานยนต์ และชิ้นส่วน แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ การหดตัวของสินค้าขั้นสุดท้ายในอุตสาหกรรมเหล่านี้ในตลาดปลายทาง ย่อมส่งผลกระทบต่อมายังไทยในฐานะผู้ผลิตและส่งออกชิ้นส่วนและส่วนประกอบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้น การส่งผ่านผลกระทบของวิกฤตฯ มายังไทย จะผ่านช่องทางการค้าระหว่างประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งจะเป็นช่องทางการส่งผ่านผลกระทบที่งานศึกษาชิ้นนี้จะให้ความสำคัญ

ก.13.2 แนวโน้มการฟื้นตัวของไทย

เศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มการปรับตัวไปในทิศทางที่ดีขึ้น ดังจะเห็นได้จากการขยายตัวของเศรษฐกิจในไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2009 ที่ระดับร้อยละ 5.8 ซึ่งเป็นการขยายตัวครั้งแรกในรอบปี โดยมีปัจจัยสำคัญมาจากการฟื้นตัวของการส่งออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดสหรัฐอเมริกา จีน และกลุ่มประเทศอาเซียน การผลิตภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวร้อยละ 9.9 อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของการส่งออก อัตราการใช้กำลังการผลิตในไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2009 อยู่ที่ระดับร้อยละ 67.2 ปรับตัวสูงขึ้นกว่าช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อน ซึ่งอยู่ที่ระดับร้อยละ 56.5 และเมื่อพิจารณาอัตราการว่างงาน จะพบว่าการปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง จากระดับร้อยละ 2 ในไตรมาสที่ 1 ของปี ค.ศ. 2009 มาอยู่ที่ระดับร้อยละ 1 ในไตรมาสที่ 4 ของปีเดียวกัน

ในส่วนของแนวโน้มเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 2010 นั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีการคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจของไทยจะเติบโตที่ระดับร้อยละ 3.5 ถึง 4.5 ซึ่งเป็นผลมาจากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ทำให้ไทยมีรายได้จากการส่งออกมากขึ้น อัตราการว่างงานในปี ค.ศ. 2010 คาดว่าจะอยู่ที่ร้อยละ 1.4 ซึ่งลดต่ำกว่าอัตราการว่างงานของปี ค.ศ. 2009 ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 1.5

อย่างไรก็ดี แนวโน้มการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยยังมีความเสี่ยงอยู่ ถ้าภาวะเศรษฐกิจโลกมีการชะลอตัวลงอีกครั้งในปี ค.ศ. 2010 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่เป็นตลาดส่งออกหลักของไทย นอกจากนี้ ความผันผวนทางการเมืองในประเทศยังจะส่งผลให้เศรษฐกิจไทยมีการชะลอตัวลงด้วย

ก.13.3 นโยบายของภาครัฐบาล

ในช่วงที่ผ่านมา มีการออกนโยบายของภาครัฐบาลเพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจที่สำคัญดังต่อไปนี้

นโยบายการคลัง

- โครงการช่วยเหลือค่าครองชีพ โดยจัดสรรเงินให้ผู้ประกันตนและข้าราชการที่มีรายได้ประจําน้อยกว่า 14,000 บาทต่อเดือน ได้รับเงินช่วยเหลือคนละ 2,000 บาทครั้งเดียว
- โครงการช่วยเหลือคนตกงาน โดยการจัดอบรมผู้ว่างงานเพื่อเพิ่มศักยภาพเป็นเวลา 6 เดือน ในขณะอบรมจะได้รับเงินช่วยเหลือยังชีพเดือนละ 5,000 บาทต่อเดือน
- โครงการเรียนฟรี 15 ปีตั้งแต่อนุบาล จนถึงม. 6 เพื่อช่วยเหลือผู้ปกครองและนักเรียน
- โครงการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับชุมชน สานต่อกองทุนเอสเอ็มแอล เพื่อสร้างงานและวางรากฐานในชนบท
- ต่ออายุโครงการ 5 มาตราการ ทังน้ำประปา ไฟ รถเมล์ รถไฟฟ้าฟรีอีก 6 เดือน
- โครงการช่วยเหลือเงินยังชีพคนชรา ที่ไม่อยู่ในระบบสวัสดิการคนละ 500 บาทต่อเดือน
- ช่วยเหลือค่าครองชีพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านคนละ 600 บาท
- โครงการจำหน่ายสินค้าราคาถูกให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย
- โครงการลดผลกระทบธุรกิจการท่องเที่ยว
- โครงการสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- โครงการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและสินค้าสาธารณะ เช่น รถไฟฟ้า อ่างเก็บน้ำ ถนน ปรับปรุงสถานีอนามัย อาคารที่พักอาศัยข้าราชการ ตำรวจ ขุดลอกคูคลอง เป็นต้น
- การปรับลดภาษีบางประเภท เช่น การลดภาษีธุรกิจเฉพาะ เพิ่มเพดานยกเว้นภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน ขยายวงเงินได้พึงประเมินขั้นต่ำที่ต้องคำนวณภาษี ยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่ผลประโยชน์จากการโอนหุ้นของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) การอนุญาตให้ผู้ซื้อที่อยู่ใหม่นำค่าใช้จ่ายในการซื้อไปหักลดหย่อนค่าใช้จ่ายไม่เกิน 3 แสนบาท ในการคำนวณภาษีเงินได้ประจำปี
- โครงการลงทุนภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ 2 หรือที่รู้จักกันในนามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ซึ่งได้รับอนุมัติมูลค่าทั้งหมด 1,431,330 ล้านบาท เป็นการลงทุนระหว่างปี ค.ศ. 2009 - 2012 มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างงานและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคเอกชน ตัวอย่างของโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการนี้ เช่น โครงการลงทุนด้านแหล่งน้ำและระบบชลประทานขนาดเล็ก โครงการก่อสร้างถนนในชนบท โครงการสาขาขนส่งมวลชนและระบบราง โครงการลงทุนในด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative economy)

นโยบายการเงิน

- การลดอัตราดอกเบี้ยอย่างอิงเพื่อกระตุ้นการลงทุนและรักษาเสถียรภาพของค่าเงิน
- การให้เงินสนับสนุนเพื่อกระตุ้นการให้สินเชื่อของธนาคารของรัฐ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการส่งออกและการนำเข้า ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย
- การค้ำประกันสินเชื่อให้กับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยบริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม
- การกระตุ้นการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน

โดยมาตรการต่างๆ ที่ออกมายังถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงควมมีประสิทธิภาพและความสำเร็จ โดยประเด็นที่น่าเป็นห่วงคือความล่าช้าในการดำเนินนโยบาย เช่น โครงการช่วยเหลือคนตกงาน และควมมีประสิทธิภาพของโครงการในการกระตุ้นการใช้จ่ายใช้สอยของภาคครัวเรือน เช่น โครงการช่วยเหลือค่าครองชีพ นอกจากนี้ มาตรการบางอย่างยังขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น การกระตุ้นการให้สินเชื่อ

ก.14 เอกสารอ้างอิง

1. กรกรณ์ ชีวะตระกูลพงษ์ และสมประวิณ มันประเสริฐ (2008) “ผลกระทบของวิกฤตการณ์ซับไพรม์ต่อประเทศไทย” *จุฬาลงกรณ์ปริทัศน์*, 30(117-118), 1-23
2. ADB (2009a), *Asia Economic Monitor*, December 2009, Asian Development Bank, Philippines
3. ADB (2009b), *Asian Development Outlook 2009 Update*, Asian Development Bank, Philippines
4. ADB (2008), “The US financial crisis, global financial turmoil, and developing Asia: is the era of high growth at an end?”, ADB Economics Working Paper Series No. 139
5. ADB (2000), *Asia Recovery Report 2000*, Asian Development Bank
6. Athukorala, P. and Kohpaiboon, A. (2009), “Intra-regional trade in East Asia: the decoupling fallacy, crisis, and policy challenges”, Departmental Working Papers 2009-09, Australian National University, Economics RSPAS

7. Chia, S. (2010), "Regional trade policy cooperation and architecture in East Asia", Asian Development Bank Institute, Working Paper Series No. 191
8. Congressional Research Service (2009), *The Global Financial Crisis: Analysis and Policy Implications*, Congressional Research Service Report for Congress
9. Dash, A. and Mallick, H. (2009), "Contagion effect of global financial crisis on stock market in India", Mimeo
10. Diebold, F. and Yilmaz, K. (2008), "Measuring financial asset return and volatility spillovers, with application to global equity markets", NBER Working Paper 13811
11. Frank, N. and Hesse, H. (2009), "Financial spillovers to emerging market during the global financial crisis", IMF Working Paper, WP/09/104
12. Fukao, K., Ishido, H. and Ito, K. (2003), "Vertical intra-industry trade and foreign direct investment in East Asia", RIETI Discussion Paper Series 03-E-001
13. Horta, P., Mendes, C. and Vieira, I. (2008), "Contagion effects of the US subprime crisis on developed countries", CEFAGE-UE Working Paper 2008/08
14. Hwang, I, In, F. and Kim, T. (2009), "Contagion effects of the U.S. subprime crisis on international stock markets", Mimeo
15. IMF (2009a), *Global Financial Stability Report: Navigating the Financial Challenges Ahead*, October 09, International Monetary Fund, Washington DC
16. IMF (2009b), *Regional Economic Outlook: Europe – Securing Recovery*, October 09, International Monetary Fund, Washington DC
17. IMF (2009c), *Regional Economic Outlook: Asia and Pacific – Building a Sustained Recovery*, October 09, International Monetary Fund, Washington DC
18. IMF (2009d), *Regional Economic Outlook: Asia and Pacific – Global Crisis The Asian Context*, May 09, International Monetary Fund, Washington DC
19. IMF (2009e), *Global Financial Stability Report: Responding to the Financial Crisis and Measuring Systemic Risk*, April 09, International Monetary Fund, Washington DC

20. IMF (2008), *Regional Economic Outlook: Asia and Pacific*, April 08, International Monetary Fund, Washington DC
21. James, W. et.al. (2008), "The US financial crisis, global financial turmoil, and developing Asia: is the era of high growth at an end?", ADB Economics Working Paper Series No. 193
22. Kogid, M. et.al. (2009), "Asian financial crisis: an analysis of the contagion and volatility effects in the case of Malaysia", *International Journal of Business and Management*, 4(5), 128-138
23. Park, C. (2007), "Can East Asia weather a US slowdown", ERD Working Paper No. 95
24. Pomerleau, M. (2009), "Why is the impact of the global financial crisis on the banking system in East Asia?", ADBI Working Paper Series No. 146
25. Shirai, S. (2009), "The impact of the US subprime mortgage crisis on the world and East Asia: through analyses of cross-border capital movement", ERIA Discussion Paper Series, ERIA-DP-2009-10
26. Singapore Ministry of Trade and Industry (2009), "How reliant are East Asian economies on final demand in China and the G3?", *Economic Survey of Singapore*, First Quarter 2009, 22-29

ภาคผนวก ข.

จำนวนและลักษณะของบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและ
เครื่องประดับที่ได้รับผลกระทบด้านยอดขายจำแนก
ตามระดับความรุนแรงของผลกระทบ

จำนวนและลักษณะของบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่ได้รับผลกระทบ
ด้านยอดขายรุนแรงมากที่สุด

ลักษณะของบริษัท	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ความสามารถในการแข่งขัน					
การสร้างมูลค่าเพิ่ม			1	3	3
กลยุทธ์การแข่งขัน			1	4	2
ผลผลิตภาพการผลิต			1	5	1
การวิจัยและพัฒนา การสร้างนวัตกรรม			2	2	3
ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก			7		
ความยืดหยุ่น					
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาด		1		4	2
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนผลผลิต			1	1	5
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต การจ้างงาน และด้านต้นทุน		1	5	1	
ความยืดหยุ่นในด้านแหล่งเงินทุนและสภาพคล่อง			1	5	1
ความยืดหยุ่นด้านวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง			1	5	1

	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ				
เครือข่ายการผลิต				7
การพึ่งพิงตลาดต่างประเทศ	7			
ความเป็นเจ้าของและการกำหนดนโยบาย				7
การพึ่งพิงแหล่งเงินทุน				7
การกำกับดูแลกิจการ				
เครือข่ายบริษัท			1	6
ความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล				7

ลักษณะของบริษัท	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย มาก	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย	ใกล้เคียง ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย มาก
<u>อัตราส่วนทางการเงิน</u>					
อัตราส่วนสภาพคล่อง	1			4	
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเร็ว	1			4	
อัตราส่วนหมุนเวียนลูกหนี้ การค้า	1		2	4	
อัตราส่วนหมุนเวียนสินค้า คงเหลือ				5	
อัตรากำไรขั้นต้น		3	2		
อัตรากำไรสุทธิ		2	3		
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์		2	3		
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อ สินทรัพย์รวม	1	2	1		1
อัตราส่วนความสามารถ ในการชำระดอกเบี้ย		1	1		
อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อ สินทรัพย์รวม					5
อัตราการเติบโตของรายรับรวม		1	1		
อัตราการเติบโตของกำไรสุทธิ	1			2	1
อัตราการเติบโตของ สินทรัพย์รวม	1	1	1	1	

จำนวนและลักษณะของบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่ได้รับผลกระทบ
ด้านยอดขายรุนแรงมาก

ลักษณะของบริษัท	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ความสามารถในการแข่งขัน					
การสร้างมูลค่าเพิ่ม				1	
กลยุทธ์การแข่งขัน				1	
ผลิิตภาพการผลิต				1	
การวิจัยและพัฒนา การสร้างนวัตกรรม					1
ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก			1		
ความยืดหยุ่น					
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาด				1	
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนผลผลิต				1	
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต การจ้างงาน และด้านต้นทุน			1		
ความยืดหยุ่นในด้านแหล่งเงินทุนและสภาพคล่อง					1
ความยืดหยุ่นด้านวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง		1			

	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ				
เครือข่ายการผลิต				1
การพึ่งพิงตลาดต่างประเทศ	1			
ความเป็นเจ้าของและการกำหนดนโยบาย				1
การพึ่งพิงแหล่งเงินทุน				1
การกำกับดูแลกิจการ				
เครือข่ายบริษัท				1
ความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล				1

ลักษณะของบริษัท	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย มาก	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย	ใกล้เคียง ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย มาก
<u>อัตราส่วนทางการเงิน</u>					
อัตราส่วนสภาพคล่อง	1				
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเร็ว		1			
อัตราส่วนหมุนเวียนลูกหนี้ การค้า			1		
อัตราส่วนหมุนเวียนสินค้า คงเหลือ				1	
อัตรากำไรขั้นต้น		1			
อัตรากำไรสุทธิ		1			
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์		1			
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อ สินทรัพย์รวม				1	
อัตราส่วนความสามารถในการ ชำระดอกเบี้ย		1			
อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อ สินทรัพย์รวม					1
อัตราการเติบโตของรายรับรวม			1		
อัตราการเติบโตของกำไรสุทธิ	1				
อัตราการเติบโตของ สินทรัพย์รวม		1			

จำนวนและลักษณะของบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่ได้รับผลกระทบ
ด้านยอดขายรุนแรงปานกลาง

ลักษณะของบริษัท	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<u>ความสามารถในการแข่งขัน</u>					
การสร้างมูลค่าเพิ่ม	1	1			
กลยุทธ์การแข่งขัน	1	1			
ผลผลิตภาพการผลิต		1	1		
การวิจัยและพัฒนา การสร้างนวัตกรรม		2			
ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก			2		
<u>ความยืดหยุ่น</u>					
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาด		1	1		
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนผลผลิต		2			
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต การจ้างงาน และด้านต้นทุน		1	1		
ความยืดหยุ่นในด้านแหล่งเงินทุนและสภาพคล่อง	1		1		
ความยืดหยุ่นด้านวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง			2		

	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
<u>ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ</u>				
เครือข่ายการผลิต		1		1
การพึ่งพิงตลาดต่างประเทศ	2			
ความเป็นเจ้าของและการกำหนดนโยบาย				2
การพึ่งพิงแหล่งเงินทุน				2
<u>การกำกับดูแลกิจการ</u>				
เครือข่ายบริษัท	1			1
ความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล	1			1

ลักษณะของบริษัท	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย มาก	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย	ใกล้เคียง ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย มาก
<u>อัตราส่วนทางการเงิน</u>					
อัตราส่วนสภาพคล่อง	4			1	
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเร็ว		2			
อัตราส่วนหมุนเวียนลูกหนี้ การค้า			1	1	
อัตราส่วนหมุนเวียนสินค้า คงเหลือ				2	
อัตรากำไรขั้นต้น		2			
อัตรากำไรสุทธิ		2			
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์		2			
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อ สินทรัพย์รวม				2	
อัตราส่วนความสามารถในการ ชำระดอกเบี้ย		1	1		
อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อ สินทรัพย์รวม					2
อัตราการเติบโตของรายรับรวม			2		
อัตราการเติบโตของกำไรสุทธิ	1	1			
อัตราการเติบโตของ สินทรัพย์รวม		1	1		

จำนวนและลักษณะของบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่ได้รับผลกระทบ
ด้านยอดขายรุนแรงน้อย

ลักษณะของบริษัท	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<u>ความสามารถในการแข่งขัน</u>					
การสร้างมูลค่าเพิ่ม			1		
กลยุทธ์การแข่งขัน			1		
ผลิิตภาพการผลิต			1		
การวิจัยและพัฒนา การสร้างนวัตกรรม		1			
ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก			1		
<u>ความยืดหยุ่น</u>					
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาด				1	
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนผลผลิต		1			
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต การจ้างงาน และด้านต้นทุน		1			
ความยืดหยุ่นในด้านแหล่งเงินทุนและสภาพคล่อง	1				
ความยืดหยุ่นด้านวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง	1				

	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
<u>ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ</u>				
เครือข่ายการผลิต				1
การพึ่งพิงตลาดต่างประเทศ			1	
ความเป็นเจ้าของและการกำหนดนโยบาย				1
การพึ่งพิงแหล่งเงินทุน				1
<u>การกำกับดูแลกิจการ</u>				
เครือข่ายบริษัท		1		
ความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล				1

ลักษณะของบริษัท	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย มาก	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย	ใกล้เคียง ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย มาก
<u>อัตราส่วนทางการเงิน</u>					
อัตราส่วนสภาพคล่อง			1		
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเร็ว				1	
อัตราส่วนหมุนเวียนลูกหนี้ การค้า	1				
อัตราส่วนหมุนเวียน สินค้าคงเหลือ			1		
อัตรากำไรขั้นต้น					1
อัตรากำไรสุทธิ			1		
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์		1			
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อ สินทรัพย์รวม				1	
อัตราส่วนความสามารถ ในการชำระดอกเบี้ย			1		
อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อ สินทรัพย์รวม					1
อัตราการเติบโตของรายรับรวม			1		
อัตราการเติบโตของกำไรสุทธิ			1		
อัตราการเติบโตของ สินทรัพย์รวม			1		

จำนวนและลักษณะของบริษัทในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่ได้รับผลกระทบ
ด้านยอดขายรุนแรงน้อยที่สุด

ลักษณะของบริษัท	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ความสามารถในการแข่งขัน					
การสร้างมูลค่าเพิ่ม	2	1	1		
กลยุทธ์การแข่งขัน	1	3		1	
ผลผลิตภาพการผลิต	1	1	3		
การวิจัยและพัฒนา การสร้างนวัตกรรม		3	1		1
ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก			5		
ความยืดหยุ่น					
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาด	3	1		1	
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนผลผลิต	1	1	3		
ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต การจ้างงาน และด้านต้นทุน		3	1	1	
ความยืดหยุ่นในด้านแหล่งเงินทุนและสภาพคล่อง		2		3	
ความยืดหยุ่นด้านวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง	2	2	1		

	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
ความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ				
เครือข่ายการผลิต				5
การพึ่งพิงตลาดต่างประเทศ	2		2	1
ความเป็นเจ้าของและการกำหนดนโยบาย				5
การพึ่งพิงแหล่งเงินทุน				5
การกำกับดูแลกิจการ				
เครือข่ายบริษัท	2		2	1
ความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล			2	3

ลักษณะของบริษัท	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย มาก	สูงกว่า ค่าเฉลี่ย	ใกล้เคียง ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย มาก
<u>อัตราส่วนทางการเงิน</u>					
อัตราส่วนสภาพคล่อง	4			1	
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเร็ว	3	1		1	
อัตราส่วนหมุนเวียนลูกหนี้ การค้า	1		1	2	
อัตราส่วนหมุนเวียนสินค้า คงเหลือ				5	
อัตรากำไรขั้นต้น		2		2	1
อัตรากำไรสุทธิ			3		2
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์			4	1	
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อ สินทรัพย์รวม		2	1	1	1
อัตราส่วนความสามารถ ในการชำระดอกเบี้ย			2	1	
อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อ สินทรัพย์รวม					5
อัตราการเติบโตของรายรับรวม			3		1
อัตราการเติบโตของกำไรสุทธิ	1		2		2
อัตราการเติบโตของ สินทรัพย์รวม		2	2	1	

ภาคผนวก ค.

สรุปประเด็นสัมมนาระดมสมอง²⁷

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

1. การรับมือกับวิกฤตฯ

ผู้ประกอบการมีการใช้มาตรการต่างๆ ในการรับมือวิกฤตฯ ดังต่อไปนี้

- ผู้ประกอบการบางรายเน้นการผลิตและจำหน่ายเครื่องประดับแฟชั่น (Costume Jewelry) ที่มีราคาถูกมากขึ้นเพื่อชดเชยการหดตัวของยอดจำหน่ายเครื่องประดับทองและเครื่องประดับเงิน

2. การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในระยะยาว

ผู้เข้าร่วมสัมมนาเสนอแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะยาว โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ด้านวัตถุดิบ – เนื่องจากแหล่งวัตถุดิบธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ผู้ประกอบการเห็นว่าควรมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการทำวิจัยและพัฒนาวัตถุดิบอื่นมาทดแทน เช่น วัสดุสังเคราะห์ ยาง พลาสติก
- ด้านสภาพคล่อง – ผู้ประกอบการเสนอให้จัดตั้งธนาคารอัญมณี (Gems Bank) เพื่อทำหน้าที่ในการรับจำนำพลอย เพื่อเพิ่มสภาพคล่องให้กับผู้ประกอบการ แต่การจัดตั้งธนาคารอัญมณีนี้จะต้องมีมาตรฐานและราคากลาง มีการตรวจสอบคุณภาพของอัญมณีที่ใช้จำนำ ซึ่งจะเป็นผลดีต่ออุตสาหกรรมในระยะยาว
- ด้านการพัฒนาบุคลากร – สิ่งที่ได้มีการดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กับสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ในการจัดหลักสูตรอบรม นอกจากนี้ ผู้ประกอบการเสนอให้มีการพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษารัสเซีย ซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบเพชรแหล่งใหม่ของไทย

²⁷ สัมมนาระดมสมอง จัดขึ้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม ปีค.ศ. 2009 ณ สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน)

- ด้านการสร้างตราสินค้า – ในปัจจุบัน ภาครัฐได้มีการผลักดันการสร้างตราสินค้าของไทย (Thailand Brand Name) เพื่อเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์และเป็นการรับประกันคุณภาพสินค้า
- ด้านการพัฒนาสินค้าไทย – เนื่องจากสินค้าเป็นอัญมณีที่ยังมีวัตถุดิบในประเทศ ไม่จำเป็นต้องมีมาตรฐานสี และสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศได้อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสินค้าไทยอาจประสบปัญหา เนื่องจากมีพ่อค้าชาวต่างชาติเข้ามากว้านซื้อวัตถุดิบเพื่อส่งออกไปนอกประเทศ

3. จุดอ่อนของอุตสาหกรรมที่เห็นได้จากวิกฤตฯ

- การไม่กระจายความเสี่ยงในตลาดปลายทางและแหล่งวัตถุดิบจะทำให้ผู้ประกอบการได้รับผลกระทบจากวิกฤตฯ ที่รุนแรง
- ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมประสบปัญหาด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน
- การพึ่งพิงแหล่งวัตถุดิบจากต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งมีจำนวนจำกัดและอาจขาดแคลนอนาคต
- ผู้ประกอบการขนาดเล็กประสบปัญหาในด้านการติดตามแนวโน้มของตลาด
- นักออกแบบไทยขาดความรู้ความเข้าใจในรสนิยมของผู้ซื้อ
- วัตถุดิบบางชนิด เช่น คริสตัล มีการจัดเก็บภาษีในอัตราที่สูง ซึ่งเป็นอัตราเดียวกับแก้ว คริสตัลซึ่งเป็นสินค้าขั้นสุดท้าย ทำให้ผู้ประกอบการมีต้นทุนที่สูงกว่าที่ควรจะเป็น
- ผู้ประกอบการพลอยบางส่วน ไม่เต็มใจที่จะให้มีการกำหนดมาตรฐานและราคากลางของพลอย เพราะจะได้กำไรที่ลดลงจากการขายสินค้า

4. บทบาทของภาครัฐ

ผู้เข้าร่วมสัมมนาเสนอให้ภาครัฐดำเนินมาตรการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ผู้ประกอบการเสนอให้ภาครัฐเจรจากับประเทศแหล่งวัตถุดิบ เช่น มาดากัสการ์ ให้ผ่อนคลายนโยบายในการนำวัตถุดิบออกนอกประเทศ
- ภาครัฐควรเป็นผู้จัดหาข้อมูลในด้านแนวโน้มตลาดให้กับผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ และควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กมีโอกาสไปร่วมงานแสดงสินค้าระดับนานาชาติ

- ภาครัฐควรเข้ามาช่วยลดบทบาทของพ่อค้าคนกลาง หรือเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับผู้ประกอบการพลอย เพื่อให้สามารถขายสินค้าได้ในราคาที่ เป็นธรรมมากขึ้น

5. การฟื้นตัวของอุตสาหกรรม

- ยอดขายของผลิตภัณฑ์ของอุตสาหกรรมเป็นไปตามฤดูกาล ผู้ประกอบการจึงยังตอบอย่างแน่ชัดไม่ได้ ว่าเริ่มมีการฟื้นตัวหรือไม่ แต่คาดว่าจะมีทิศทางการปรับตัวที่ดีขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา

6. ปัจจัยเสี่ยงของอุตสาหกรรม

- การขาดความเชื่อมั่นจากผู้ซื้อ เนื่องจากผู้ซื้อชาวต่างชาติต้องการทราบรายละเอียด และขั้นตอนของการเผาพลอย แต่ผู้ประกอบการต้องการปกปิดวิธีการไว้เป็นความลับ เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ
- การขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีการถ่ายทอดฝีมือที่ช้า และเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จากช่างที่มีความสามารถรุ่นเก่า จึงเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานขึ้น
- ผู้ประกอบการรายย่อยไม่มีการสร้างตราสินค้าของตนเอง
- ปัญหาการกีดกันซื้อแร่พลอยของพ่อค้าชาวต่างชาติ เพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตในต่างประเทศ